

DECYZJA WYKONAWCZA KOMISJI (UE) 2018/210**z dnia 12 lutego 2018 r.****w sprawie przyjęcia wieloletniego programu prac na lata 2018–2020 dla programu LIFE****(Tekst mający znaczenie dla EOG)**

KOMISJA EUROPEJSKA,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej,

uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1293/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia programu działań na rzecz środowiska i klimatu (LIFE) i uchylające rozporządzenie (WE) nr 614/2007 ⁽¹⁾, w szczególności jego art. 24 ust. 1,uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 966/2012 z dnia 25 października 2012 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 1605/2002 ⁽²⁾, w szczególności jego art. 84 ust. 2,

Po zasięgnięciu opinii Komitetu ds. Programu LIFE na rzecz Środowiska i Klimatu,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) W celu zapewnienia realizacji programu LIFE należy przyjąć wieloletni program prac na lata 2018–2020.
- (2) W celu ustanowienia ram realizacji dwóch podprogramów programu LIFE w wieloletnim programie prac na lata 2018–2020 należy określić orientacyjny przydział środków na rzecz obszarów priorytetowych i rodzajów finansowania, tematykę projektów służących wdrożeniu priorytetów tematycznych określonych w załączniku III do rozporządzenia (UE) nr 1293/2013, metodę wyboru technicznego, kryteria przyznawania dotacji, a także orientacyjne terminy zaproszeń do składania wniosków.
- (3) W celu ułatwienia oceny wyników i wpływu programu wieloletni program prac na lata 2018–2020 powinien również zawierać jakościowe i ilościowe wyniki, wskaźniki i cele w odniesieniu do każdego obszaru priorytetowego i rodzaju projektów zgodnie ze wskaźnikami efektywności oraz celami szczegółowymi dla każdego obszaru priorytetowego.
- (4) Dwa innowacyjne instrumenty finansowe, uznane za odpowiednie narzędzia służące finansowaniu projektów zgodnie z art. 17 ust. 4 rozporządzenia (UE) nr 1293/2013 i testowane w trakcie realizacji wieloletniego programu prac LIFE na lata 2014–2017, okazały się najbardziej przydatne w zakresie pozyskiwania funduszy od inwestorów w obszarze różnorodności biologicznej i łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej; dzięki nim udało się wyeliminować obecne bariery finansowe utrudniające realizację projektów w tych dziedzinach. Należy więc nadal korzystać z tych instrumentów.
- (5) Z uwagi na doświadczenie, jakim dysponuje Europejski Bank Inwestycyjny (EBI), oraz ze względu na zasięg geograficzny EBI, umożliwiający dotarcie do potencjalnych beneficjentów w całej UE, wdrażanie mechanizmu finansowego na rzecz kapitału naturalnego i instrumentu finansowania prywatnego na rzecz efektywności energetycznej finansowanych przez środki z programu LIFE powinno zostać powierzone tej instytucji.
- (6) Aby zapewnić sprawne wdrażanie rozporządzenia (UE) nr 1293/2013, niniejsza decyzja powinna obowiązywać od dnia następującego po dniu zakończenia stosowania wieloletniego programu prac LIFE na lata 2014–2017,

PRZYJMUJE NINIEJSZĄ DECYZJĘ:

Artykuł 1

Wieloletni program prac

Przyjmuje się wieloletni program prac na lata 2018–2020 dla programu LIFE określony w załączniku.

⁽¹⁾ Dz.U. L 347 z 20.12.2013, s. 185.⁽²⁾ Dz.U. L 298 z 26.10.2012, s. 1.

Artykuł 2

Wkład finansowy UE w wieloletni program prac

Maksymalny wkład finansowy w wieloletni program prac dla programu LIFE na lata 2018–2020 ustala się na poziomie 1 657 063 000 EUR i wykorzystuje się go w celu finansowania właściwych podprogramów i obszarów priorytetowych zgodnie z poniższym podziałem:

- 1) ogólną kwotę w wysokości 1 243 817 750 EUR przeznaczają się na podprogram działań na rzecz środowiska i dzieli się ją w następujący sposób:
 - a) 444 808 200 EUR przyznaje się na obszar priorytetowy „Ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami”;
 - b) 632 556 250 EUR przyznaje się na obszar priorytetowy „Przyroda i różnorodność biologiczna”;
 - c) 143 377 300 EUR przyznaje się na obszar priorytetowy „Zarządzanie i informacja w zakresie środowiska”;
 - d) 3 000 000 EUR przyznaje się na rzecz Europejskiego Korpusu Solidarności jako wkład podprogramu działań na rzecz środowiska programu LIFE;
 - e) 20 076 000 EUR przyznaje się na wydatki pomocnicze (łącznie z kwotą 2 332 160 EUR stanowiącą wkład podprogramu działań na rzecz klimatu na rzecz budżetu Agencji Wykonawczej);
- 2) ogólną kwotę w wysokości 413 245 250 EUR przeznaczają się na podprogram działań na rzecz klimatu i dzieli się ją w następujący sposób:
 - a) 230 500 000 EUR przyznaje się na obszar priorytetowy „Łagodzenie skutków zmiany klimatu”;
 - b) 123 850 000 EUR przyznaje się na obszar priorytetowy „Dostosowywanie się do skutków zmiany klimatu”;
 - c) 47 549 250 EUR przyznaje się na obszar priorytetowy „Zarządzanie i informacja w zakresie klimatu”;
 - d) 1 500 000 EUR przyznaje się na rzecz Europejskiego Korpusu Solidarności jako wkład podprogramu działań na rzecz klimatu programu LIFE;
 - e) 9 846 000 EUR przyznaje się na powiązane wydatki uzupełniające.

Artykuł 3

Instrumenty finansowe

1. Następujący instrument finansowy opisany w załączniku otrzymuje wkłady finansowe na podstawie art. 17 ust. 1 rozporządzenia (UE) nr 1293/2013:

— instrument finansowania prywatnego na rzecz efektywności energetycznej.

2. Realizację wkładu finansowego w instrument finansowania prywatnego na rzecz efektywności energetycznej i mechanizm finansowy na rzecz kapitału naturalnego powierza się Europejskiemu Bankowi Inwestycyjnemu.

Artykuł 4

Niniejszą decyzję stosuje się od dnia 1 stycznia 2018 r.

Niniejsza decyzja wchodzi w życie następnego dnia po jej opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*.

Sporządzono w Brukseli dnia 12 lutego 2018 r.

W imieniu Komisji
Jean-Claude JUNCKER
Przewodniczący

ZAŁĄCZNIK

1. WPROWADZENIE

Zgodnie z art. 3 rozporządzenia (UE) nr 1293/2013 (zwanego dalej „rozporządzeniem LIFE”) w ramach programu LIFE realizuje się następujące cele ogólne:

- wspieranie przejścia w kierunku gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, niskoemisyjnej i odpornej na zmiany klimatu, ochrony i poprawy jakości środowiska oraz zatrzymywania i odwracania procesu utraty różnorodności biologicznej, w tym wspieranie sieci Natura 2000 i przeciwdziałanie degradacji ekosystemów,
- poprawa rozwoju, realizacji i egzekwowania unijnej polityki i przepisów prawnych dotyczących środowiska i klimatu, a także pełnienie roli katalizatora i działanie na rzecz integracji i włączania celów w zakresie środowiska i klimatu do głównego nurtu innych unijnych strategii politycznych, jak również do praktyki sektorów publicznego i prywatnego, w tym poprzez zwiększanie potencjału sektorów publicznego i prywatnego,
- wspieranie lepszego zarządzania w zakresie środowiska i klimatu na wszystkich poziomach, w tym większego zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego, organizacji pozarządowych i podmiotów lokalnych, oraz
- wspieranie wdrożenia 7. programu działań w zakresie środowiska.

W bieżącym, drugim wieloletnim programie prac dla programu LIFE uwzględniono doświadczenie zgromadzone w latach 2014–2017 oraz – w szczególności – zalecenia przedstawione w przeglądzie śródkresowym⁽¹⁾, które są głównie związane z:

- 1) uproszczeniem procesów składania wniosków i sprawozdań;
- 2) powielaniem wyników projektu;
- 3) udoskonaleniem strategii komunikowania.

Środki upraszczające proces składania wniosków są integralną częścią bieżącego wieloletniego programu prac dla programu LIFE (zob. sekcja 5.1.1.1 poniżej). Konieczność dalszej realizacji, powielania lub przenoszenia wyników projektu zostanie podkreślona na etapie przyznawania finansowania (zob. sekcja 5.1.1.2 poniżej) i otrzymania większe wsparcie w ramach zamówień publicznych. Do uproszczenia procesu składania sprawozdań będzie się dążyć poprzez procedury zarządzania projektem i poprzez udostępnienie beneficjentom bazy danych online, co ułatwi gromadzenie danych związanych z kluczowymi dla projektu wskaźnikami. Udoskonalenie strategii komunikowania zostanie osiągnięte w drodze udzielania zamówień publicznych. Środków tych nie omówiono zatem szczegółowo w bieżącym wieloletnim programie prac dla programu LIFE.

Bieżący wieloletni program prac dla programu LIFE – w którym uwzględniono także niedawne zmiany w polityce UE, takie jak plan działania dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym⁽²⁾ i plan działania na rzecz przyrody, ludzi i gospodarki⁽³⁾ – posłuży jako pomost do przyszłego finansowania na rzecz zrównoważoności, jak nakreślono w dokumencie otwierającym debatę na temat przyszłości finansów UE⁽⁴⁾. Pod uwagę wzięto następujące zmiany:

w odniesieniu do podprogramu działań na rzecz środowiska:

- zmniejszenie liczby tematów projektów (z 87 do 42) i wyraźniejszy nacisk na większe ukierunkowanie wnioskodawców na priorytety polityki UE przy jednoczesnym zwiększeniu szans na realizację projektów w niektórych podobszarach, takich jak różnorodność biologiczna i gospodarka obiegowa, ale również szans na realizację projektów mających silny i bezpośredni wpływ na zdrowie większości europejskich obywateli,
- reorientację tematyki projektów w zakresie zarządzania i informacji, aby w większym stopniu skupiała się na szczególnych kwestiach związanych z podnoszeniem świadomości i zarządzaniem,

⁽¹⁾ Zob. sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów towarzyszące przeglądowi śródkresowemu programu LIFE, COM(2017) 642 final, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52017DC0642>.

⁽²⁾ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, „Zamknięcie obiegu – plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym”, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52015DC0614>.

⁽³⁾ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, „Plan działania na rzecz przyrody, ludzi i gospodarki”, http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/action_plan/index_en.htm.

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-eu-finances_pl.pdf

w odniesieniu do obu podprogramów:

- dalszą poprawę zorientowania na rezultaty poprzez wprowadzenie wymogu osiągnięcia mierzalnych rezultatów w kwestii ochrony środowiska lub zmiany klimatu w ramach wszystkich obszarów priorytetowych,
- zachęcanie podmiotów prywatnych do większego zaangażowania poprzez podkreślanie zalet podejścia powiązanego z rynkiem jako narzędzia do zapewniania zrównoważonego charakteru wyników projektu. Wspieranie działań, które pomagają opracować gotowe na inwestycje, rentowne pod względem gospodarczym i środowiskowym projekty mobilizujące dodatkowe prywatne i publiczne zasoby finansowe na rzecz popularyzowania i powielania rezultatów,
- uproszczenie procedur zarządzania dotacjami, w szczególności w drodze testowania dwuetapowej procedury składania wniosków w sprawie projektów pilotażowych, projektów demonstracyjnych, projektów dotyczących najlepszych praktyk oraz projektów informacyjnych, dotyczących zwiększenia świadomości i rozpowszechniania informacji, jak zasugerowano w przeglądzie śródkresowym programu LIFE.

Ustalenia przeglądu śródkresowego programu LIFE oraz Parlament Europejski (w odniesieniu do wydatków UE) ⁽¹⁾ potwierdziły potrzebę i znaczenie osiągnięcia mierzalnych rezultatów w ramach projektów prowadzonych w terenie. Program LIFE zawiera wskaźniki wyników, a wieloletnie programy prac zawierają zgodne z nimi wskaźniki ilościowe (tj. produktów) i jakościowe odnoszące się do uzyskanych wyników. Aby móc przedstawiać sprawozdania dotyczące wspomnianych wskaźników na szczeblu programu, beneficjenci muszą przewidzieć i ocenić skutki środowiskowe, klimatyczne oraz związane z zarządzaniem i informacjami – tj. skutki społeczne – na szczeblu projektu w odniesieniu do konkretnych wskaźników produktów i wyników ⁽²⁾. W celu zapewnienia długotrwałości tych rezultatów – tj. ich trwałości w czasie – beneficjenci muszą również ustanowić solidne mechanizmy zapewniające, aby w drodze rozszerzania i powielania projekty wywierały skutki poza pierwotnym obszarem objętym projektem. W związku z tym jasne i spójne wyjaśnienie sposobu zapewnienia dalszej realizacji, powielania lub przenoszenia działalności prowadzonej w ramach projektów oraz rezultatów projektów staje się w jeszcze większym stopniu decydującym kryterium przyznania finansowania podczas oceny wniosków dotyczących projektu. W przypadku rozwiązań wyzwani związanych ze środowiskiem i zmianą klimatu, w odniesieniu do których to rozwiązań wykazano powiązanie z rynkiem, istnieje – ze względu na ich charakter – szczególnie duża szansa na dalszą realizację, powielenie lub przeniesienie. W ramach tego kryterium wysoki wynik osiągną zatem wnioski, w których w sposób wiarygodny i spójny przedstawiona zostanie strategia osiągnięcia zbywalności do końca trwania projektu.

W przeglądzie śródkresowym zgodnie z art. 25 rozporządzenia LIFE poddano analizie i potwierdzono zdolność programu LIFE do promowania synergii wewnątrz programu. W dokumencie otwierającym debatę na temat przyszłości finansów UE ⁽³⁾ podkreślono istotę wymiaru społecznego w polityce europejskiej. W odniesieniu do programu LIFE powinno to zapewnić impuls do poszukiwania jeszcze większej synergii w środowiskowym, gospodarczym i społecznym wymiarze zrównoważonego rozwoju. W związku z tym dobrze przemyślane podejścia uniwersalne, w ramach których obok swoich głównych celów środowiskowych lub działań na rzecz klimatu zakłada się również realizację celów dotyczących np. integracji społecznej lub wzrostu gospodarczego otrzymają punkty dodatkowe ⁽⁴⁾. Przykładowo działalność na rzecz ochrony przyrody i różnorodności biologicznej oraz działalność ukierunkowana na wzmocnienie gospodarki obiegowej ma potencjał przyczynienia się do budowania wspólnoty oraz integracji społecznej. Gospodarka obiegowa może mierzyć się z wyzwaniami dotyczącymi wykazania efektywności ekonomicznej, a w wielu przypadkach istotne jest uwzględnienie wymiaru społecznego (np. w celu integracji na rynku pracy osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji).

Program LIFE dopuszcza „inne projekty” i „inną działalność”. Elastyczność tę można wykorzystać, aby wypróbować nowe podejścia, nowe rodzaje projektów i usług wspierających istniejące projekty lub nowe sposoby postępowania z zainteresowanymi stronami, które nie uważają tradycyjnych formatów projektów za atrakcyjne. Na przykład lukę między pomyslnie przyjętym wnioskiem w sprawie rozwiązań środowiskowych lub działań na rzecz klimatu w ramach projektów LIFE a jego faktycznym dostępem do rynku często można wypełnić, jeżeli najbardziej obiecujące projekty LIFE miałyby otrzymać konkretne wsparcie w celu uzyskania dostępu do rynków i potencjalnych inwestorów. Mogłoby to polegać na komplementarnym projekcie koncentrującym się na wsparciu dostępu do rynku, dostosowanym do konkretnego projektu zarządzania przedsiębiorstwem oraz coachingu w zakresie pozyskiwania funduszy, wsparciu na rzecz budowania klastrów gospodarki obiegowej lub współpracy z takimi klastrami bądź na przyznawaniu corocznych nagród za projekty o szczególnie dużej europejskiej wartości dodanej. Jeżeli nowe rozporządzenie finansowe umożliwi większą elastyczność w kwestii przypisywania kwot ryczałtowych w odniesieniu do konkretnych wyników, możliwe byłoby również wykorzystanie tej elastyczności do celów budowania potencjału w kierunku „akceptowania przez banki” projektów inwestycyjnych i dostępu do rynku.

⁽¹⁾ Decyzja Parlamentu Europejskiego z dnia 27 kwietnia 2017 r. w sprawie absolutorium z wykonania budżetu ogólnego Unii Europejskiej za rok budżetowy 2015, sekcja III – Komisja (2016/2151(DEC)), pkt 8, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0143+0+DOC+XML+V0//PL>.

⁽²⁾ Są to tak zwane kluczowe wskaźniki projektów LIFE, zob. również sekcja 7 poniżej.

⁽³⁾ https://ec.europa.eu/commission/publications/reflection-paper-future-eu-finances_pl

⁽⁴⁾ Przeprowadzone niedawno badania potwierdzają, że zrównoważone inwestycje wymagają inteligentnej polityki i inteligentnych zachęt, aby stworzyć większe zaangażowanie w szerszej zakrojonym społeczeństwie i wśród wszystkich sektorów, w szczególności na szczeblu społeczności lokalnych i we współpracy z obywatelami i MŚP, ponieważ to oni – za pośrednictwem inicjatyw społecznościowych możliwych dzięki rozpowszechnieniu technologii cyfrowych – stają się coraz bardziej zaangażowani lub stają się „prosumentami” (którzy mogą np. wytwarzać, przechowywać, a nawet sprzedawać własną energię elektryczną, nie tylko ją kupować), por. Europejski Ośrodek Strategii Politycznej, Uwagi strategiczne EOSP (EPSC Strategic Notes), wyd. 25 z dnia 8 czerwca 2017 r., s. 14.

Programem LIFE zarządzają służby Komisji we własnym zakresie oraz agencja wykonawcza, której zadanie to zostało przekazane w ramach zarządzania bezpośredniego. Agencja wykonawcza działa w granicach przekazanych uprawnień zgodnie z decyzją Komisji C(2013) 9414 lub jakkolwiek decyzją Komisji zastępującą tę decyzję, a także pod nadzorem służb Komisji. Całość odpowiedzialności za program ponosi Komisja. Eksperti zewnętrzeni mogą zostać zatrudnieni w celu wsparcia służb Komisji lub agencji wykonawczej w ich pracach.

W zastosowaniu zasady komplementarności z innymi europejskimi programami finansowania określonymi w motywach 5, 11 i 13 oraz w art. 8 rozporządzenia LIFE wdrożenie wieloletniego programu prac zapewni spójność i synergie, a także pozwoli uniknąć, na tyle to możliwe, pokrywania się programu LIFE z innymi unijnymi strategiami politycznymi i instrumentami finansowymi w ramach dążenia do komplementarności z programem „Horyzont 2020”⁽¹⁾ – unijnym programem w zakresie badań naukowych i innowacji na lata 2014–2020 – oraz z jego programami prac⁽²⁾. Zostanie to głównie osiągnięte dzięki kryteriom kwalifikowalności w odniesieniu do różnych rodzajów projektów i orientacji w stosowaniu wytycznych towarzyszących zaproszeniom do składania wniosków⁽³⁾ w ramach dążenia do komplementarności z programem „Horyzont 2020”. Kontrola krzyżowa na etapie wyboru oraz weryfikacje *ex post* pozwolą uniknąć podwójnego finansowania. Z finansowania w ramach programu LIFE wyklucza się projekty dotyczące przede wszystkim badań naukowych w zakresie dużych infrastruktur lub realizacji dużych infrastruktur, jako że są one objęte innymi programami UE.

Struktura wieloletniego programu prac jest zgodna ze strukturą określoną w art. 24 ust. 2 rozporządzenia LIFE i jedynie w stosownych przypadkach w programie prac traktuje się osobno podprogram działań na rzecz środowiska i podprogram działań na rzecz klimatu.

Wieloletni program prac obejmuje okres od dnia 1 stycznia 2018 r. do dnia 31 grudnia 2020 r.

1.1. Podprogram działań na rzecz środowiska

Podprogram działań na rzecz środowiska obejmuje **obszary priorytetowe**: „Ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami”, „Przyroda i różnorodność biologiczną” oraz „Zarządzanie i informowanie w zakresie środowiska” (art. 9–12 rozporządzenia LIFE). Każdy z obszarów priorytetowych obejmuje szereg **priorytetów tematycznych** wymienionych w załączniku III do rozporządzenia LIFE.

W bieżącym wieloletnim programie prac na lata 2018–2020 określa się **tematykę projektów** służących wdrożeniu priorytetów tematycznych.

1.2. Podprogram działań na rzecz klimatu

Podprogram działań na rzecz klimatu obejmuje **obszary priorytetowe**: łagodzenie skutków zmiany klimatu, dostosowywanie się do skutków zmiany klimatu, zarządzanie i informacja w zakresie klimatu (art. 13–16 rozporządzenia LIFE). W każdym obszarze priorytetowym mieści się szereg **obszarów polityki** określonych w sekcji 4 poniżej, które uznaje się za szczególnie interesujące przez cały okres objęty bieżącym wieloletnim programem prac.

2. PODZIAŁ ŚRODKÓW MIĘDZY OBSZARY PRIORYTETOWE I MIĘDZY POSZCZEGÓLNE RODZAJE FINANSOWANIA – ART. 24 UST. 2 LIT. a)

Zgodnie z art. 4 rozporządzenia LIFE **ogólne ramy budżetowe na program LIFE na lata 2014–2020** wynoszą 3 456 655 000 EUR, przy czym 75 % środków przydzielono na podprogram działań na rzecz środowiska (2 592 491 250 EUR), a 25 % – na podprogram działań na rzecz klimatu (864 163 750 EUR).

W latach 2014–2017 na podprogram działań na rzecz środowiska przydzielono 1 349 mln EUR, a na podprogram działań na rzecz klimatu – 446 mln EUR. Kwota 1 657 mln EUR jest dostępna na lata 2018–2020.

⁽¹⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1290/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające zasady uczestnictwa i upowszechniania dla programu „Horyzont 2020” – programu ramowego w zakresie badań naukowych i innowacji (2014–2020) oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1906/2006 (Dz.U. L 347 z 20.12.2013, s. 81).

⁽²⁾ Ostatni program prac dla programu „Horyzont 2020” obejmuje lata 2018–2020. Program „Horyzont 2020” skupia się na trzech priorytetach: utworzeniu doskonałej bazy naukowej, aby wzmocnić zdolność Unii do osiągnięcia światowej klasy wybitnych osiągnięć naukowych, promowaniu wiodącej pozycji w przemyśle w celu wspierania przedsiębiorstw, w tym mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), i innowacyjności, oraz na stawianiu czoła wyzwaniom społecznym, aby zareagować bezpośrednio na wyzwania określone w strategii „Europa 2020” poprzez wsparcie działań obejmujących pełny cykl od badań po rynek. W programie „Horyzont 2020” badania naukowe i innowacje w ramach Programu działań na rzecz środowiska i klimatu realizuje się przez szereg działań i możliwości współpracy, w szczególności w ramach wyzwania społecznego „Działania w dziedzinie klimatu, środowisko, efektywna gospodarka zasobami i surowce” i wyzwania społecznego „Bezpieczeństwo żywnościowe, zrównoważone rolnictwo i leśnictwo, badania mórz i wód śródlądowych oraz biogospodarka”. W tym kontekście badania naukowe i innowacje na rzecz środowiska mają na celu doprowadzenie do tego, by gospodarka i społeczeństwo były zasobooszczędne i wodooszczędne oraz odporne na zmiany klimatu.

⁽³⁾ Wytyczne dotyczące składania wniosków w ramach każdego zaproszenia do składania wniosków są dostępne na stronie internetowej LIFE: <http://ec.europa.eu/environment/life/funding/life.htm>.

W rozporządzeniu LIFE ustala się również minimalny procent budżetu całkowitego, który należy zarezerwować dla **projektów** (81 %, art. 17 ust. 4 rozporządzenia LIFE), i maksymalny procent zasobów budżetowych przydzielanych na projekty wspierane za pośrednictwem dotacji na działania, jaki można przeznaczyć na **projekty zintegrowane** (30 %, art. 17 ust. 5 rozporządzenia LIFE).

Art. 4 rozporządzenia LIFE jest obecnie poddawany przeglądowi, aby obejmował wkład w wysokości 4 500 000 EUR na rzecz Europejskiego Korpusu Solidarności na projekty angażujące młodych wolontariuszy z całej Europy w ochronę środowiska i działanie na rzecz klimatu ⁽¹⁾.

Projekty LIFE jest finansowany za pośrednictwem **dotacji na działania** lub, w stosownych przypadkach, za pomocą **instrumentów finansowych** (art. 17 ust. 4 rozporządzenia LIFE).

Zgodnie z art. 24 ust. 2 lit. a) rozporządzenia LIFE w niniejszym **wieloletnim programie prac określono** kwoty, które mają być przydzielone **z podziałem na obszary priorytetowe i rodzaje finansowania**.

Ogólny przydział środków według rodzaju finansowania na oba podprogramy

Budżet na lata 2018–2020	w mln EUR
Dotacje na projekty i dotacje operacyjne	
Dotacje na działania	1 263,44
Dotacje operacyjne	36,00
Instrumenty finansowe	75,00
Zamówienia publiczne	252,70
Wydatki pomocnicze	29,92
Łącznie	1 657,06

Ogólny przydział środków według obszaru priorytetowego na lata 2018–2020

Obszary priorytetowe	Ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami	Przyroda i różnorodność biologiczna	Zarządzanie i informacja w zakresie środowiska	Europejski Korpus Solidarności	Łagodzenie skutków zmiany klimatu	Dostosowywanie się do skutków zmiany klimatu	Zarządzanie i informacja w zakresie klimatu
Łącznie na obszar (w mln EUR)	444,81	632,55	143,38	4,50	230,50	123,85	47,55
Suma częściowa	1 627,14						
Wydatki pomocnicze (ATA)	29,92						
Łącznie	1 657,06						

Środki przydzielone według obszaru priorytetowego i rodzaju finansowania mają charakter orientacyjny. W odniesieniu do dotacji na działania ostateczny przydział środków będzie zależał od faktycznej liczby wniosków dotyczących projektów podlegających finansowaniu w ramach każdego obszaru priorytetowego. Przydział środków budżetowych na instrumenty finansowe i podział ich między te instrumenty mogą zostać dostosowane w czasie realizacji programu LIFE w odpowiedzi na faktyczne wykorzystanie środków. Zgodnie z rozporządzeniem finansowym ⁽²⁾ w ramach progów ustanowionych rozporządzeniem LIFE środki ponownie przydzielane do obszarów priorytetowych nie mogą przekraczać 5 % całkowitych środków przydzielonych na dane obszary priorytetowe.

⁽¹⁾ Więcej informacji na temat treści wniosku dotyczącego rozporządzenia w sprawie Europejskiego Korpusu Solidarności oraz stanu prac nad odnośną procedurą ustawodawczą jest dostępnych pod adresem: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/HIS/?uri=COM%3A2017%3A262%3AFIN>.

⁽²⁾ Rozporządzenie (UE, Euratom) nr 966/2012.

2.1. Podprogram działań na rzecz środowiska

Na okres trwania bieżącego wieloletniego programu prac na podprogram działań na rzecz środowiska przydzielono budżet w wysokości 1 243,81 mln (¹).

Konkretny odsetek zasobów budżetowych przydzielonych na projekty wspierane poprzez dotacje na działania w ramach podprogramu działań na rzecz środowiska przydzielono na projekty wspierające ochronę przyrody i różnorodność biologiczną, w tym związane z tym informacje, zarządzanie, pomoc techniczną i projekty przygotowawcze (art. 9 ust. 3 rozporządzenia LIFE) (²). Pozostała część budżetu przeznaczonego na projekty będzie przydzielana na projekty w ramach obszarów priorytetowych: ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami oraz zarządzanie i informacja w zakresie środowiska.

Orientacyjny przydział według rodzaju finansowania w ramach podprogramu działań na rzecz środowiska

Budżet na lata 2018–2020		w mln EUR
Dotacje na działania (*)		
— Projekty na rzecz budowania potencjału		7,75
— Projekty pomocy technicznej		2,95
— Inne dotacje na działania		992,37
Instrument finansowy (**)		
Mechanizm finansowy na rzecz kapitału naturalnego (NCFE)		p.m.
Dotacje operacyjne		27,00
Zamówienia publiczne		193,67
Wydatki na wsparcie (***)		20,07
Łącznie		1 243,81

(*) Zgodnie z art. 17 ust. 5 rozporządzenia LIFE 30 % środków budżetowych przeznaczonych na projekty wspierane poprzez dotacje na działania przydziela się na projekty zintegrowane. W zależności od faktycznej liczby wniosków dotyczących projektów zintegrowanych niewykorzystane zasoby zostaną przeznaczone na inne projekty finansowane w drodze dotacji na działania.

(**) Maksymalny poziom kosztów zarządzania związanych z wdrażaniem instrumentów finansowych nie przekracza 7 % łącznej kwoty w odniesieniu do instrumentów finansowych.

(***) Wliczając łączny wkład pieniężny programu LIFE na rzecz budżetu agencji wykonawczej w wysokości 14,58 mln EUR, przy czym 2,33 mln EUR pochodzi ze środków podprogramu działań na rzecz klimatu.

Środki przydzielone według obszaru priorytetowego i rodzaju finansowania mają charakter orientacyjny.

Przydział środków budżetowych na instrumenty finansowe i podział ich między te instrumenty mogą zostać dostosowane w czasie realizacji programu LIFE w odpowiedzi na faktyczne wykorzystanie środków. W ramach progów ustanowionych rozporządzeniem LIFE środki ponownie przydzielane do obszarów priorytetowych nie mogą przekraczać 5 % całkowitych środków przydzielonych na dane obszary priorytetowe.

(¹) Ze względów budżetowych kwota ta obejmuje 2,33 mln EUR jako wkład na rzecz agencji wykonawczej ze środków podprogramu działań na rzecz klimatu.

(²) Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2018/93 z dnia 16 listopada 2017 r. w sprawie zwiększenia wartości procentowej środków z budżetu przydzielonych na projekty wspierane poprzez dotacje na działania w ramach podprogramu działań na rzecz środowiska przeznaczonych na projekty wspierające ochronę przyrody i różnorodność biologiczną zgodnie z art. 9 ust. 4 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1293/2013 w sprawie ustanowienia programu działań na rzecz środowiska i klimatu (LIFE) i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 614/2007 (Dz.U. L 17 z 23.1.2018, s. 5) (zwane dalej „rozporządzeniem delegowanym w sprawie zwiększenia wartości procentowej środków na rzecz środowiska i różnorodności biologicznej”).

2.2. Podprogram działań na rzecz klimatu

Przeznaczony na bieżący wieloletni program prac budżet podprogramu działań na rzecz klimatu wynosi 413,25 mln EUR. Przydział środków według obszaru priorytetowego jest orientacyjny i zależy od faktycznej liczby wniosków dotyczących dotacji na działania w ramach każdego obszaru priorytetowego oraz związanego z tym wykorzystania środków na rynku w ramach instrumentu finansowania prywatnego na rzecz efektywności energetycznej (unikalnego dla tego podprogramu) i mechanizmu finansowego na rzecz kapitału naturalnego.

Orientacyjny przydział według rodzaju finansowania w ramach podprogramu działań na rzecz klimatu

Budżet na lata 2018–2020		w mln EUR
Dotacje na działania (*)		
Projekty na rzecz budowania potencjału		3,00
Projekty pomocy technicznej		0,78
Inne dotacje na działania		256,59
Instrumenty finansowe (**)		
Instrument finansowania prywatnego na rzecz efektywności energetycznej (PF4EE)		75,0
Mechanizm finansowy na rzecz kapitału naturalnego (NCFE)		p.m.
Dotacje operacyjne		9,00
Zamówienia publiczne		59,03
Wydatki pomocnicze (***)		9,85
Łącznie		413,25

(*) Zgodnie z art. 17 ust. 5 rozporządzenia LIFE 30 % środków budżetowych przeznaczonych na projekty wspierane poprzez dotacje na działania przydziela się na projekty zintegrowane. W zależności od faktycznej liczby wniosków dotyczących projektów zintegrowanych niewykorzystane zasoby zostaną przeznaczone na inne projekty finansowane w drodze dotacji na działania.

(**) Maksymalny poziom kosztów zarządzania związanych z wdrażaniem instrumentów finansowych nie przekracza 7 % łącznej kwoty w odniesieniu do instrumentów finansowych.

(***) Kwota łącznego wkładu pieniężnego programu LIFE uwzględnia wkład w wysokości 2,33 mln EUR na rzecz budżetu agencji wykonawczej ze środków podprogramu działań na rzecz klimatu.

3. TEMATYKA PROJEKTÓW SŁUŻĄCYCH WDROŻENIU PRIORYTETÓW TEMATYCZNYCH OKREŚLONYCH W ZAŁĄCZNIKU III W ODNIESIENIU DO PODPROGRAMU DZIAŁAŃ NA RZECZ ŚRODOWISKA (ART. 24 UST. 2 LIT. b) ROZPORZĄDZENIA LIFE)

Zgodnie z motywem 36 i art. 24 rozporządzenia LIFE w wieloletnim programie prac uwzględnia się niewyczerpujący wykaz tematyki projektów służących wdrożeniu priorytetów tematycznych, ukierunkowując starania przede wszystkim na określone priorytety polityki w dziedzinie środowiska i powiązane priorytety polityki zarządzania i informacji oraz obszary działania w ramach podprogramu działań na rzecz środowiska. Zgodnie z motywem 22 rozporządzenia LIFE przy ocenie unijnej wartości dodanej projektów w ramach podprogramu działań na rzecz środowiska Komisja powinna zwracać szczególną uwagę na ich wkład w priorytety tematyczne realizowane w ramach projektów. W związku z tym tematyka projektów jest narzędziem dającym przewagę projektom dotyczącym strategicznie ważnych obszarów polityki i jednocześnie otwartym na dobre wnioski w innych obszarach oraz na włączanie nowych pomysłów w odpowiedzi na nowe wyzwania.

Określony odsetek zasobów przydzielonych na projekty wspierane przez dotacje na działania będzie przeznaczany na projekty propagujące ochronę przyrody i różnorodność biologiczną⁽¹⁾. Ten zwiększony odsetek środków w stosunku do rozporządzenia LIFE+ powoduje ograniczenie budżetu przeznaczonego na projekty w innych priorytetach tematycznych w ramach podprogramu działań na rzecz środowiska, co stanowi kolejny powód, aby lepiej ukierunkować wykorzystanie funduszy w tych obszarach.

Należy zauważyć, że finansowanie projektów, których tematyki nie objęto wspomnianym wykazem, nie jest wykluczone. Projekty wysokiej jakości, które spełniają mające zastosowanie kryteria kwalifikowalności i wyboru, mogą nadal otrzymać finansowanie. Ustanowienie tego wykazu na okres obowiązywania wieloletniego programu prac zapewnia zatem zarówno elastyczność konieczną do realizacji celów programu LIFE, jak i stabilność konieczną do umożliwienia potencjalnym wnioskodawcom planowania, przygotowania i składania wniosków.

3.1. Obszar priorytetowy „Ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami”

Na podstawie art. 10 lit. a) rozporządzenia LIFE tematyka odpowiadająca temu obszarowi priorytetowemu i związanym z nim priorytetom tematycznym określonym w załączniku III do rozporządzenia LIFE jest ukierunkowana przede wszystkim na realizację szczegółowego celu, czyli „**rozwój, testowanie i prezentację podejść związanych z polityką lub zarządzaniem, najlepszych praktyk i rozwiązań**”, w tym opracowywanie i prezentację innowacyjnych technologii, pozwalających na sprostanie wyzwaniom w zakresie środowiska, odpowiednich do powielenia, naśladowania lub włączenia do głównego nurtu, w tym dotyczących powiązania pomiędzy środowiskiem a zdrowiem, a także wspierających politykę i przepisy prawne dotyczące efektywnego gospodarowania zasobami, w tym „Plan działania na rzecz zasobooszczędnej Europy”. Innowacyjne podejścia związane z zarządzaniem obejmują w szczególności wspólne działania eksperymentalne z podmiotami publicznymi, prywatnymi oraz podmiotami społeczeństwa obywatelskiego według łańcucha wartości, wobec których oczekuje się, że będą mieć bezpośredni i mierzalny pozytywny wpływ na środowisko. W związku z tym wszystkie projekty w ramach tego obszaru priorytetowego stanowią albo projekty pilotażowe, albo projekty demonstracyjne w rozumieniu art. 18 lit. a) i b) rozporządzenia LIFE, lecz nie mogą koncentrować się na badaniach naukowych. Prowadzenie badań stosowanych w ograniczonym zakresie jest dozwolone jako część działań przygotowawczych lub działań monitorowania. Jeżeli chodzi o projekty demonstracyjne w ramach tego obszaru priorytetowego objęte jednym z tematów projektów wymienionych poniżej, priorytet nadaje się projektom polegającym na zastosowaniu w praktyce, testowaniu, ocenie i rozpowszechnianiu działań, metod lub podejść, które są **nowe lub nieznanne w całej UE**.

Pomiaru realizacji programu LIFE, jeżeli chodzi o cele w ramach tego obszaru priorytetowego odnoszące się do projektów pilotażowych i demonstracyjnych, w szczególności jeżeli chodzi o jego wkład w przejście w kierunku zasobooszczędnej gospodarki oraz w ochronę i poprawę jakości środowiska, dokonuje się według wskaźnika poprawy w zakresie środowiska możliwej do przypisania projektom LIFE. W związku z tym wszystkie projekty LIFE w ramach tego obszaru priorytetowego obejmują działania, które wywierają **bezpośredni i wymierny wpływ na środowisko w czasie trwania projektu**.

Załącznik III do rozporządzenia LIFE

- a) **priorytety tematyczne dotyczące wody, w tym środowiska morskiego**: działania na rzecz wdrożenia szczegółowych celów dotyczących wody określone w planie działania na rzecz zasobooszczędnej Europy i w 7. programie działań w zakresie środowiska, w szczególności:
- (i) *podejścia zintegrowane na rzecz wdrożenia dyrektywy 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady⁽²⁾*;
 - (ii) *działania na rzecz wdrożenia dyrektywy 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady⁽³⁾*;
 - (iii) *działania na rzecz wdrożenia programu środków przewidzianych w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/56/WE⁽⁴⁾ w celu osiągnięcia dobrego stanu środowiskowego wód morskich*;
 - (iv) *działania na rzecz zapewnienia bezpiecznego i wydajnego wykorzystania zasobów wodnych, poprawy ilościowego zarządzania wodą, zachowania wysokiej jakości wody oraz zapobiegania niewłaściwemu korzystaniu z zasobów wodnych i pogorszeniu ich stanu*;

⁽¹⁾ Zmienione rozporządzeniem delegowanym w sprawie zwiększenia wartości procentowej środków na rzecz środowiska i różnorodności biologicznej.

⁽²⁾ Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz.U. L 327 z 22.12.2000, s. 1).

⁽³⁾ Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dz.U. L 288 z 6.11.2007, s. 27).

⁽⁴⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/56/WE z dnia 17 czerwca 2008 r. ustanawiająca ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego (dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej) (Dz.U. L 164 z 25.6.2008, s. 19).

Rozwiązanie problemów zarządzania jakością wody, ryzykiem powodziowym i ryzykiem wystąpienia suszy w sposób efektywny pod względem kosztów stanowi poważne wyzwanie w całej UE. Odpowiedź na wyzwania i możliwości w sektorze gospodarki wodnej wymaga podejścia holistycznego uwzględniającego szereg czynników. Zgodnie z realizacją ramowej dyrektywy wodnej, dyrektywy powodziowej i priorytetów europejskiego partnerstwa innowacyjnego w zakresie wody projekty powinny przede wszystkim obejmować działania rozwojowe, w szczególności związane z wdrażaniem, co może pomóc państwom członkowskim zrobić krok w kierunku prawdziwie zintegrowanego gospodarowania zasobami wodnymi, przy wspieraniu podejść ekosystemowych w stosownych przypadkach. W kontekście działań ukierunkowanych na wykonanie dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej należy położyć szczególny nacisk na nowe presje i oddziaływania oraz rozwijanie bardziej zintegrowanego zarządzania strefą przybrzeżną, a także planowanie przestrzenne obszarów morskich. W odniesieniu do sektora gospodarki wodnej technologie i procesy stosowane w celu zapewnienia świadczenia usług wodnych (produkcji wody pitnej lub oczyszczania ścieków) osiągają coraz wyższy stopień rozwoju. Zgodnie z obszarami priorytetowymi europejskiego partnerstwa innowacyjnego w zakresie wody obecnie istnieją dwa rodzaje wyzwań: (i) zapewnienie prawidłowego wdrażania w sposób, który przynosi wyniki efektywne pod względem kosztów, zasobooszczędne i spójne pod względem prawnym; oraz (ii) zapewnienie możliwości rozwiązania problemów powstających w tym obszarze.

W związku z tym status priorytetowy zostanie nadany projektom o następującej tematyce:

Woda, powódzie i susza – załącznik III sekcja A lit. a) ppkt (i)–(ii)

1. Wdrożenie działań w zakresie **zarządzania ryzykiem powodziowym lub ryzykiem wystąpienia suszy** poprzez zastosowanie co najmniej jednego z poniższych:
 - rozwiązań opartych na przyrodzie obejmujących środki związane z naturalną retencją wód, które zwiększają infiltrację, magazynowanie wody oraz usuwają zanieczyszczenia przez procesy naturalne lub „podobne do naturalnych”, w tym przywrócenie morfologii rzek, jezior, obszarów przyujściowych i przybrzeżnych do ich stanu naturalnego lub przywrócenie związanych z nimi siedlisk, w tym równin zalewowych i bagiennych,
 - narzędzi oraz technik zapobiegania i ochrony wspierających politykę, planowanie przestrzenne, ograniczanie ryzyka, odporność na skutki zdarzeń i zarządzanie sytuacjami wyjątkowymi, lub
 - zintegrowanej oceny ryzyka i podejścia zarządczego uwzględniającego podatność na zagrożenia społeczne i ukierunkowanego na poprawę odporności i jednocześnie zapewnienie akceptacji społecznej.
2. Projekty ukierunkowane na **presje hydromorfologiczne** zidentyfikowane w planach gospodarowania wodami w dorzeczu i wynikające z użytkowania gruntów lub korzystania z wód, ukierunkowane na osiągnięcie dobrego stanu wód lub potencjału w tym względzie, zgodnie z wymogami określonymi w celach ramowej dyrektywy wodnej.
3. **Zintegrowane zarządzanie substancjami biogennymi i zanieczyszczeniami organicznymi** pochodzenia ludzkiego lub rolniczego poprzez bezpośrednie usunięcie zanieczyszczenia. Przewidziane działania należy zidentyfikować jako rezultat kompleksowej analizy luk ⁽¹⁾, która pozwoliła określić środki konieczne w skali dorzecza rzeki lub zlewni rzeki w celu umożliwienia spełnienia wymogów ramowej dyrektywy wodnej i dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej, z uwzględnieniem wymogów zawartych w dyrektywie dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych ⁽²⁾, dyrektywie azotanowej ⁽³⁾, dyrektywie dotyczącej jakości wody w kąpieliskach ⁽⁴⁾ oraz dyrektywie w sprawie wód podziemnych ⁽⁵⁾.
4. Ograniczenie presji ze strony **zanieczyszczeń chemicznych** w środowisku wodnym poprzez redukcję emisji substancji priorytetowych i innych substancji chemicznych zidentyfikowanych jako zanieczyszczenia specyficzne dla dorzecza u źródła poprzez stosowanie odpowiednich substytutów ⁽⁶⁾ lub technologii alternatywnych.
5. Wdrożenie **środków na rzecz oszczędzania wody** w celu zmniejszenia ilościowych i jakościowych presji na jednolite części wód w deficytowych zbiornikach, jak zidentyfikowano we właściwym planie gospodarowania wodami w dorzeczu.

⁽¹⁾ Analiza luk między obecnym stanem jednolitych części wód a ograniczeniem presji jest konieczna do osiągnięcia celów w zakresie dobrego stanu wynikających z art. 11 ust. 1 ramowej dyrektywy wodnej, zgodnie z którym państwa członkowskie muszą ustalić programy środków działania „uwzględniając wyniki analiz wymaganych na mocy art. 5” (analiza presji i oddziaływań) „dla osiągnięcia celów ustalonych na mocy art. 4” (dobry stan wód). W art. 11 ust. 8 określono również, że programy środków działania należy poddawać przeglądowi co sześć lat. W celu uzyskania dalszych informacji zob. wytyczne dotyczące sprawozdawczości w zakresie ramowej dyrektywy wodnej na 2016 r, http://cdr.eionet.europa.eu/help/WFD/WFD_521_2016/Guidance/WFD_ReportingGuidance.pdf, w szczególności rozdział 10.1.8.2, s. 245 (opis kwestii, w których państwa członkowskie muszą zdać sprawozdanie, jeżeli chodzi o wskaźniki sygnalizujące lukę w odniesieniu do każdego rodzaju znaczącego oddziaływania lub substancji chemicznej) oraz sekcje 10.1.4 i 10.1.5.

⁽²⁾ Dyrektywa Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych (Dz.U. L 135 z 30.5.1991, s. 40).

⁽³⁾ Dyrektywa Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego (Dz.U. L 375 z 31.12.1991, s. 1).

⁽⁴⁾ Dyrektywa 2006/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 lutego 2006 r. dotycząca zarządzania jakością wody w kąpieliskach i uchylająca dyrektywę 76/160/EWG (Dz.U. L 64 z 4.3.2006, s. 37).

⁽⁵⁾ Dyrektywa 2006/118/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem i pogorszeniem ich stanu (Dz.U. L 372 z 27.12.2006, s. 19).

⁽⁶⁾ „Odpowiednie substytuty” to inne substancje chemiczne, dzięki którym osiąga się ten sam pożądany efekt, lecz przy ograniczonym wpływie na środowisko.

Zarządzanie obszarami morskimi i strefą przybrzeżną – załącznik III sekcja A lit. a) ppkt (iii)

1. Stosowanie narzędzi, technologii lub praktyk **zapewniających zrównoważoną działalność człowieka związanej ze środowiskiem morskim**, w tym przez ograniczanie presji działalności człowieka na środowisko morskie oraz uwzględnienie co najmniej jednej z poniższych kwestii budzących poważne obawy:
 - hałasu podmorskiego,
 - fizycznego uszkodzenia dna morskiego,
 - skutków górnictwa głębokomorskiego,
 - połowów,
 - rolnictwa lub
 - nawigacji.
2. Projekty mające na celu **zapobieganie powstawaniu odpadów lub zanieczyszczeń morskich oraz ich ograniczanie**, usuwanie ich u źródła na lądzie lub na morzu.

Sektor gospodarki wodnej (załącznik III sekcja A lit. a) ppkt (iv))

1. Stosowanie technologii obsługujących systemy uzdatniania wody pitnej i systemy oczyszczania ścieków komunalnych dzięki stosowaniu **procesów efektywnego gospodarowania zasobami** przy świadczeniu usług wodnych ⁽¹⁾ oraz stosowaniu procedur na miejscu lub procesów kontroli w celu **ograniczenia lub wyeliminowania zrzutów nowych zanieczyszczeń lub patogenów** ze ścieków oczyszczonych.
2. Stosowanie narzędzi zapewniających **zasobooszczędne świadczenie usług wodnych**, które są zgodne z dyrektywą w sprawie wody pitnej i dyrektywą dotyczącą oczyszczania ścieków komunalnych, na rzecz ludności żyjącej na **obszarach wiejskich** ⁽²⁾.
3. **Zwiększenie efektywności i skuteczności** rozwiązań lub możliwości oczyszczania w przypadku **wody poddanej recyklingowi/odzyskanej** poprzez wdrożenie co najmniej jednego z poniższych rozwiązań:
 - koncepcji w odniesieniu do (alternatywnego) zaopatrywania w wodę, oczyszczania ścieków, ponownego użycia, odzysku i poddania zasobów recyklingowi ⁽³⁾,
 - metod kontroli u źródła i efektywnych pod względem kosztów technologii kontroli na miejscu dotyczących zrzutów nowych zanieczyszczeń i patogenów do systemu oczyszczania ścieków,
 - ośrodków innowacji w zakresie oczyszczania ścieków w regionach, w których obecnie brakuje odpowiednich układów kanalizacyjnych oraz instalacji oczyszczania i sanitarnych, wykorzystujących inteligentne technologie i zdecentralizowane systemy, w szczególności ukierunkowane na alternatywne źródła wody,
 - podejść systemowych mających na celu unikanie strat wody, energii i zasobów w produkcji przemysłowej lub infrastrukturze wodnej i ściekowej.

Załącznik III do rozporządzenia LIFE

- b) **priorytety tematyczne dotyczące odpadów**: działania na rzecz wdrożenia szczegółowych celów dotyczących odpadów, określone w planie działania na rzecz zasobooszczędnej Europy i w 7. programie działań w zakresie środowiska, w szczególności:
- (i) zintegrowane podejścia do wdrażania planów i programów dotyczących odpadów;
 - (ii) działania na rzecz wdrożenia i rozwoju prawa Unii w dziedzinie odpadów, ze szczególnym uwzględnieniem pierwszych stopni unijnej hierarchii sposobów postępowania z odpadami (zapobieganie, przygotowanie do ponownego użycia i recykling);
 - (iii) działania na rzecz efektywnego gospodarowania zasobami i dotyczące wpływu cyklu życia produktów, modeli konsumpcji i dematerializacji gospodarki;

W odniesieniu do odpadów Plan działania na rzecz zasobooszczędnej Europy oraz 7. program działań w zakresie środowiska są ukierunkowane na osiągnięcie następujących celów do 2020 r.:

- ograniczenie wytwarzanych odpadów,
- maksymalizacja recyklingu i ponownego wykorzystywania,

⁽¹⁾ Np. mających na celu ograniczenie zużycia energii w procesie uzdatniania wody i gospodarce wodnej oraz ograniczenie strat wody.
⁽²⁾ Przez ludność żyjącą na obszarach wiejskich rozumie się ludność żyjącą poza obszarami miejskimi. Obszary miejskie identyfikuje się, stosując poniższą metodę: 1) próg gęstości zaludnienia (300 mieszkańców na km²) stosowany do komórek siatki o powierzchni 1 km²; 2) próg wielkości minimalnej (5 000 mieszkańców) stosowany do zgrupowanych komórek siatki, w przypadku których przekroczony został próg gęstości. Więcej informacji można znaleźć na stronie: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Urban-rural_typology.

⁽³⁾ Np. składników odżywczych (P, K, N) i związków organicznych ze źródeł lądowych.

- ograniczenie spalania do materiałów nienadających się do recyklingu, oraz
- ograniczenie składowania do odpadów nienadających się do recyklingu ani odzysku.

W związku z tym status priorytetowy zostanie nadany projektom o następującej tematyce:

Wdrożenie przepisów dotyczących odpadów – załącznik III sekcja A lit. b) ppkt (i)–(ii)

1. Wdrożenie metod **gospodarowania** (selektywnego zbierania, sortowania i recyklingu) **odpadami** w regionach UE najbardziej oddalonych ⁽¹⁾ lub na wyspach ⁽²⁾, na których liczba ludności miejscowej wynosi mniej niż 250 000 mieszkańców ⁽³⁾.
2. Wdrożenie **innowacyjnych rozwiązań** ukierunkowanych na jedno z poniższych zagadnień:
 - selektywne zbieranie i recykling **zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego (WEEE) lub baterii i akumulatorów** lub recykling zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego lub baterii i akumulatorów,
 - demontaż i recykling **pojazdów wycofanych z eksploatacji (ELV)**,
 - **selektywna rozbiórka** robót budowlanych i budynków prowadząca do uzyskania w rezultacie materiałów lub produktów poddanych recyklingowi o wartości dodanej ⁽⁴⁾,
 - sortowanie **tworzyw sztucznych** i poddawanie ich recyklingowi o wartości dodanej ⁽⁵⁾,
 - selektywne zbieranie i poddawanie recyklingowi **bioodpadów**, lub
 - recykling **materiałów złożonych w celu odzyskania surowców krytycznych**.

Objaśnienia:

W celu uzupełnienia tych innowacyjnych rozwiązań i projektu LIFE należy również prowadzić inne właściwe działania związane z gospodarowaniem odpadami zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami w czasie trwania projektu i po jego zakończeniu.

3. **Identyfikacja** ⁽⁶⁾ i **oddzielenie substancji niebezpiecznych zawartych w odpadach** w celu umożliwienia poddawania przetwarzanych odpadów recyklingowi o wartości dodanej ⁽⁷⁾, a także bezpiecznego unieszkodliwienia substancji niebezpiecznych w ramach projektu.

Odpady i efektywne gospodarowanie zasobami – załącznik III sekcja A lit. b) ppkt (iii)

1. Wdrożenie **nowych modeli biznesu lub konsumpcji lub podejść służących do wsparcia efektywnego gospodarowania zasobami** w priorytetowych sektorach przemysłowych, jak określono w Planie działania na rzecz zasoboozczędnej Europy ⁽⁸⁾ i w planie działania UE dotyczącym gospodarki o obiegu zamkniętym ⁽⁹⁾, ze szczególnym naciskiem na trwałość produktu, możliwość ponownego użycia, naprawy i recyklingu, a także na alternatywne procesy sprzedaży produktów. Już w czasie trwania projektu wdrożenie nowych modeli biznesu i podejść powinno:
 - doprowadzić do ograniczenia wykorzystywanych zasobów (tj. wykorzystywania materiałów, wykorzystywania energii lub korzystania z wód, w zależności od efektu głównego) oraz

⁽¹⁾ Gwadelupa, Reunion, Majotta, Gujana Francuska i Martynika, Saint-Martin (Francja); Madera, Azory (Portugalia); Wyspy Kanaryjskie (Hiszpania), zob. http://ec.europa.eu/regional_policy/pl/policy/themes/outermost-regions/.

⁽²⁾ Wyspy definiuje się jako terytoria o powierzchni minimalnej wynoszącej 1 km²; minimalna odległość dzieląca wyspę od lądu wynosi 1 km; ludność miejscowa liczy ponad 50 mieszkańców; nie ma stałego połączenia (mostu, tunelu, wału) między wyspą a lądem. W celu zapoznania się z definicją zob. Regional focus nr 01/2011 „Regional typologies: a compilation”; Polityka regionalna Unii Europejskiej; http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/focus/2011_01_typologies.pdf.

⁽³⁾ Według ostatnich dostępnych publicznie danych przedstawionych przed odpowiednie właściwe organy.

⁽⁴⁾ Wartość dodana oznacza otrzymanie w wyniku recyklingu produktów o wysokiej jakości, tj. w wyniku recyklingu nie powstaje kruszywo. W celu zapoznania się z tą koncepcją zob.: Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Ku gospodarce o obiegu zamkniętym: program „zero odpadów” dla Europy, COM(2014) 398 final z dnia 2 lipca 2014 r., <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex%3A52014DC0398>.

⁽⁵⁾ Z uwzględnieniem opakowań z tworzyw sztucznych.

⁽⁶⁾ W tym dokonanie charakterystyki.

⁽⁷⁾ Wartość dodana oznacza otrzymanie w wyniku recyklingu produktów o wysokiej jakości, tj. w wyniku recyklingu nie powstaje kruszywo. W celu zapoznania się z tą koncepcją zob.: Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Ku gospodarce o obiegu zamkniętym: program „zero odpadów” dla Europy, COM(2014) 398 final z dnia 2 lipca 2014 r., <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex%3A52014DC0398>.

⁽⁸⁾ Komunikat COM(2011) 571 final z dnia 20 września 2011 r. Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Plan działania na rzecz zasoboozczędnej Europy” <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=COM%3A2011%3A0571%3AFIN>.

⁽⁹⁾ Komunikat COM(2015) 614 final z dnia 2 grudnia 2015 r. Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Zamknięcie obiegu – plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym”, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0614>.

- wesprzeć transformację małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) ⁽¹⁾ lub
- przyczynić się do włączenia wymiaru społecznego do modelu biznesu.

Objaśnienia:

Alternatywne procesy obejmują wymianę produktów lub ich leasing, regenerację produktów, symbiozę przemysłową, optymalizację łańcuchów żywnościowych, transport i mobilność, budynki o zrównoważonym charakterze, ich budowę/rozbiórkę, lecz się do nich nie ograniczają.

Załącznik III do rozporządzenia LIFE

- c) **priorytety tematyczne dotyczące efektywnego gospodarowania zasobami, w tym glebą i lasami, oraz ekologicznej i obiegu gospodarki:** działania na rzecz wdrożenia planu działania na rzecz zasobooszczędnej Europy i 7. programu działań w zakresie środowiska, nieobjęte innymi priorytetami tematycznymi, o których mowa w załączniku, w szczególności:
- (i) działania na rzecz symbiozy przemysłowej i transferu wiedzy, rozwoju nowych modeli przejścia na ekologiczną gospodarkę o obiegu zamkniętym;
 - (ii) działania na rzecz strategii tematycznej dotyczącej gleby (komunikat Komisji z dnia 22 września 2006 r. zatytułowany „Strategia tematyczna w dziedzinie ochrony gleby”), ze szczególnym uwzględnieniem łagodzenia i kompensacji zasklepienia gleby oraz poprawy gospodarki gruntami;
 - (iii) działania na rzecz leśnych systemów monitorowania i informacji oraz zapobiegania pożarom lasów;

Projekty w ramach priorytetów tematycznych dotyczących efektywnego gospodarowania zasobami, w tym glebą i lasami, oraz gospodarki ekologicznej i o obiegu zamkniętym będą w szczególności ukierunkowane na wdrażanie Planu działania na rzecz zasobooszczędnej Europy, planu działania UE dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym ⁽²⁾, strategii tematycznej w dziedzinie ochrony gleby ⁽³⁾ oraz strategii leśnej UE ⁽⁴⁾ z 2013 r.

W odniesieniu do symbiozy przemysłowej, transferu wiedzy oraz przejścia na gospodarkę ekologiczną i o obiegu zamkniętym należy w szczególności zwrócić uwagę na umożliwiające obieg zamknięty/zasobooszczędne, bezpieczne dla środowiska funkcjonowanie przedsiębiorstw, politykę konsumencką, nowe modele biznesu i konsumpcji i łańcuchy wartości. Publiczne wsparcie na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym było do tej pory ukierunkowane przede wszystkim na „recykling”, zbyt nieliczne są natomiast projekty na rzecz ponownego użycia, naprawy i regeneracji produktów ⁽⁵⁾. Jeśli gospodarka o obiegu zamkniętym zostanie wdrożona na całej długości (lokalnych) łańcuchów wartości, zostanie uwolniony znaczny potencjał do przyniesienia pozytywnych skutków dla społeczeństwa, jeżeli chodzi o integrację na rynku pracy osób defaworyzowanych i formalizację działalności prowadzonej w szarej strefie (gospodarki). Zachęca się do uwzględnienia tych aspektów wraz z bezpośrednimi, mierzalnymi skutkami dla środowiska w przypadku projektów ukierunkowanych na gospodarkę o obiegu zamkniętym. Wspomniane łańcuchy wartości będą ukierunkowane na sektory priorytetowe i tym samym przyczynią się również do wspierania wdrożenia planowanej „Strategii dotyczącej tworzyw sztucznych w gospodarce o obiegu zamkniętym” ⁽⁶⁾.

Jeżeli chodzi o ochronę gleb, istnieje potrzeba usprawnienia gospodarowania glebą, a w szczególności ograniczenia zasklepienia gleby i złagodzenia jego skutków. Zgromadzone w ramach projektu dane dotyczące gleb należy przekazywać do właściwych regionalnych, krajowych lub unijnych baz danych.

Przewiduje się, że projekty ukierunkowane na lasy przyczynią się do monitorowania lasów, dzięki zapewnieniu obecnym i przyszłym europejskim leśnym systemom informacyjnym wszelkich istotnych danych, które mogą zostać zebrane w ich toku. Z drugiej strony, zachodzi potrzeba opracowania efektywnych pod względem kosztów, „półnaturalnych” lub podobnych alternatywnych podejść leśniczych do już posadzonych drzewostanów gromadzących drzewa w tym samym wieku i w jednym gatunku w celu dalszego wspierania różnorodności biologicznej i odporności. Szczególnych starań należy dołożyć, aby nie dopuścić do wybuchów pożarów lasów, zminimalizować warunki sprzyjające ich rozprzestrzenianiu oraz aby zwiększyć ogólną odporność lasów, szczególnie na obszarach chronionych takich jak obszary Natura 2000, na których rośnie znaczna część lasów, a które stanowią podstawę działań unijnych ukierunkowanych na ochronę przyrody.

⁽¹⁾ W celu zapoznania się definicją MŚP zob. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=LEGISSUM%3An26026>

⁽²⁾ Komunikat COM(2015) 614 final z dnia 2 grudnia 2015 r. Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Zamknięcie obiegu – plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym”, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0614>.

⁽³⁾ Komunikat COM(2006) 231 final Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów – Strategia tematyczna w dziedzinie ochrony gleby, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52006DC0231>.

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/agriculture/forest/strategy_pl.

⁽⁵⁾ Zob. sprawozdanie EEA nr 6/2017. „Circular by design – products in the circular economy” („Stworzone z myślą o obiegu zamkniętym – produkty w gospodarce o obiegu zamkniętym”), s. 23: 5 % wszystkich projektów unijnych w ramach badań i rozwoju związanych z opracowywaniem produktu to ekoprojekty; 1 % uwzględni regenerację produktów, 2 % – naprawę, a w przypadku 8 % kładzie się jednak nacisk na recykling.

⁽⁶⁾ <http://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-new-boost-for-jobs-growth-and-investment/file-strategy-on-plastics-in-the-circular-economy>.

W związku z tym status priorytetowy zostanie nadany projektom o następującej tematyce:

Efektywne gospodarowanie zasobami, gospodarka ekologiczna i o obiegu zamkniętym – załącznik III sekcja A lit. c) ppkt (i)

Wdrożenie koncepcji gospodarki o obiegu zamkniętym, ukierunkowanej na co najmniej jeden z sektorów priorytetowych wskazanych w planie działania UE dotyczącym gospodarki o obiegu zamkniętym ⁽¹⁾ i zapewnienie korzystania z wysokiej jakości zasobów wtórnych, materiałów złomowanych lub odpadów wchodzących w skład łańcuchów wartości lub różnych łańcuchów wartości. Już w czasie trwania projektu wdrożenie gospodarki o obiegu zamkniętym powinno:

- wesprzeć transformację małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) lub
- przyczynić się do włączenia wymiaru społecznego do łańcucha (łańcuchów) wartości.

Gleba – załącznik III sekcja A lit. c) ppkt (ii)

1. Wdrożenie działań zgodnie z wytycznymi dotyczącymi zasklepienia gleby ⁽²⁾ o zwiększonej skuteczności w stosunku do rozwiązań rynkowych w celu osiągnięcia **regionalnego lub krajowego rozwoju przestrzennego bez dalszego zajmowania gruntów lub zasklepienia gleby**. W skład tych działań powinno wchodzić co najmniej jedno z poniższych:
 - ograniczanie procesu zasklepienia gleby lub inne działania zaradcze koncentrujące się na miejscach skażonych,
 - łagodzenie procesu zasklepienia gleby, lub
 - kompensowanie procesu zasklepienia gleby.
2. Wdrażanie **zintegrowanych i odznaczających się zrównoważonym charakterem praktyk zarządzania glebą** zgodnie z dobrowolnymi wytycznymi w zakresie zrównoważonego gospodarowania glebą ⁽³⁾ za pośrednictwem regionalnych, krajowych lub ponadnarodowych sieci lub organizacji.

Lasy – załącznik III sekcja A lit. c) ppkt (iii)

Oprócz danych dotyczących wskaźników odnoszących się do siedlisk leśnych i ekosystemów oraz usług ekosystemowych, w ramach projektów LIFE ukierunkowanych na lasy należy również zapewnić dane uwzględniane w odpowiednich wskaźnikach objętych zakresem kryteriów 1, 2, 4 i 5 zaktualizowanych paneuropejskich wskaźników zrównoważonej gospodarki leśnej ⁽⁴⁾.

1. Skuteczne i efektywne stosowanie narzędzi, metod, technik, technologii i sprzętu w celu wdrożenia **„półnaturalnych” podejść do gospodarki leśnej i podobnych alternatywnych metod zalesiania** ⁽⁵⁾ w celu zwiększenia intensywności ⁽⁶⁾ gospodarki leśnej lub podejść do gospodarki, których podstawą jest **sadzenie drzewostanów drzew w tym samym wieku i jednym gatunku**, przy **opłacalności** podobnej jak w przypadku działań na średnią lub dużą skalę podejmowanych w równoważnym kontekście intensywniejszej gospodarki leśnej lub gospodarki polegającej na sadzeniu drzew w tym samym wieku i w jednym gatunku ⁽⁷⁾.

⁽¹⁾ Komunikat COM(2015) 614 final z dnia 2 grudnia 2015 r. Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Zamknięcie obiegu – plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym”, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0614>. Do sektorów priorytetowych należą: tworzywa sztuczne, surowce krytyczne, odpady spożywcze, biomasa i bioprodukty oraz odpady z budowy i rozbioru.

⁽²⁾ Dokument roboczy służb Komisji sporządzony w Brukseli (SWD(2012) 101 final) z dnia 12 kwietnia 2012 r. „Wytyczne dotyczące najlepszych praktyk w zakresie ograniczania, łagodzenia i kompensowania procesu zasklepienia gleby”, http://ec.europa.eu/environment/soil/pdf/soil_sealing_guidelines_en.pdf.

⁽³⁾ Przyjęte przez Radę FAO w dniu 5 grudnia 2016 r. i zatwierdzone przez UE i państwa członkowskie, <http://www.fao.org/3/a-bl813e.pdf>.

⁽⁴⁾ Deklaracja ministerialna z Madrytu z dnia 22 października 2015 r. w formie przyjętej na posiedzeniu ekspertów w sprawie ochrony lasów w Europie, które odbyło się w dniach od 30 czerwca do 2 lipca 2015 r. w Madrycie w Hiszpanii, http://foresteurope.org/wp-content/uploads/2016/11/III-ELM_7MC_2_2015_MinisterialDeclaration_adopted-2.pdf#page=5.

⁽⁵⁾ Np. działania z zakresu leśnictwa na niewielką skalę.

⁽⁶⁾ Philipp S. Duncker, Susana M. Barreiro, Geerten M. Hengeveld, Torgny Lind, William L. Mason, Sławomir Ambroży i Heinrich Spiecker, „Classification of Forest Management Approaches: A New Conceptual Framework and Its Applicability to European Forestry”, *Ecology and Society*, t. 17/4, art. nr 51. <http://dx.doi.org/10.5751/ES-05262-170451> s. 50: „Według gradientu intensywności zarządzania można stworzyć różne podejścia dotyczące gospodarki leśnej lub systemów leśniczych, w zależności od konkretnych metod i praktyk leśniczych, które zastosowano (wyboru gatunków, przygotowania gruntu, sadzenia, pielęgnowania, przerzedzania, końcowego pozyskiwania, stosowania czynników chemicznych itp.). Wybory związane z tymi metodami i praktykami będą następnie mieć wpływ na struktury i funkcje ekosystemu lasu, w tym na ich różnorodność biologiczną i inne kryteria zrównoważoności. W ramach »intensywnej« gospodarki leśnej priorytet przyznaje się najczęściej względem ekonomicznym, szczególnie celom produkcji biomasy, natomiast względy ekologiczne i inne usługi ekosystemowe odgrywają raczej rolę drugoplanową. Typowe metody i działania stosowane w ramach tego podejścia obejmują krótki cykl trwania płodozmiaru, drzewostany obejmujące drzewa w podobnym wieku, możliwość zastosowania nieautochtonicznych gatunków drzew, stosowanie czynników chemicznych, zręb pełny jako system końcowego pozyskiwania, intensywną działalność maszyn i uprawę ziemi lub nawożenie i wapnowanie”.

⁽⁷⁾ Np. nowe maszyny odpowiednie do częściowego usuwania drzew, co rozwiązuje kwestię niewielkiej zmienności w strukturze drzewostanu; zapobieganie zanieczyszczeniu gleby; nowe modele inwentaryzacji i systemów IT na rzecz planowania drzewostanów i zarządzania nimi; technologie nadzoru zdalnego zapobiegające nielegalnemu pozyskiwaniu drewna; specjalistyczna technologia tartaczna itp.

Objaśnienia:

„Półnaturalna” gospodarka leśna (czasami zwana również „leśnictwem przyjaznym dla środowiska” lub „rębnią stopniową”) charakteryzuje się praktykami dążącymi do odwzorowania procesów naturalnych, które łączą w sobie gospodarcze zastosowanie lasów oraz ochronę przyrody. Wynikiem przyjęcia takiego podejścia są aktywnie zarządzane, ale wielowarstwowe i bogate lasy mieszane, które są stosunkowo bliskie lasom naturalnym. Koncepcja obejmuje czynną gospodarkę leśną wraz z pozyskiwaniem drewna, w związku z czym nie należy jej mylić z podejściami wyraźnie dążącymi do zachowania procesów naturalnych np. na obszarach naturalnych. Zwykle stosowane praktyki mogą nieznacznie różnić się między poszczególnymi państwami, ale oczekuje się, że będą obejmować następujące elementy: wykorzystanie rodzimych lub dostosowanych do danego obszaru gatunków drzew, naturalne odnowienie lasu, ograniczone działania z użyciem maszyn, włączenie środków ochrony przyrody, wykluczenie nawożenia lub stosowania pestycydów, długi cykl trwania płodozmianu oraz pozyskiwanie jednopniowe lub grupowe ⁽¹⁾.

2. Badanie i wdrażanie metod ⁽²⁾ **przekształcenia istniejących wysoce podatnych na pożary lasów** na bardziej odporne drzewostany o mniejszym nagromadzeniu opału i ryzyku rozprzestrzeniania się pożaru, opieranie się na praktykach z zakresu leśnictwa i praktykach gospodarowania gruntami, które sprzyjają zachowanym częściowo w stanie naturalnym lasom mieszanym bądź liściastym, wykluczają nadmierne wykorzystywanie odnośnych jednolitych części wód lub zapewniają zrównoważone użytkowanie gruntów, które zmniejszy ryzyko lub intensywność pożaru.

Załącznik III do rozporządzenia LIFE

- d) **priorytety tematyczne w dziedzinie środowiska i zdrowia, w tym dotyczące chemikaliów i hałasu: działania pomocnicze na rzecz wdrożenia szczegółowych celów dotyczących środowiska i zdrowia określonych w 7. programie działań w zakresie środowiska, w szczególności:**
- (i) *działania pomocnicze na rzecz wdrożenia rozporządzenia (WE) nr 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady ⁽³⁾ (REACH) oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 528/2012 ⁽⁴⁾ (rozporządzenie w sprawie produktów biobójczych) w celu zapewnienia bezpieczniejszego, bardziej zrównoważonego lub oszczędnego stosowania chemikaliów (w tym nanomateriałów);*
 - (ii) *działania pomocnicze ułatwiające wdrożenie dyrektywy 2002/49/WE Parlamentu Europejskiego i Rady ⁽⁵⁾ (dyrektywa w sprawie hałasu) w celu osiągnięcia takich poziomów hałasu, które nie powodują poważnych negatywnych skutków ani nie stanowią zagrożenia dla zdrowia człowieka;*
 - (iii) *działania pomocnicze służące uniknięciu poważnych awarii, w szczególności poprzez ułatwienie wdrożenia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/18/UE ⁽⁶⁾ (dyrektywa Seveso III);*

Jeżeli chodzi o dziedzinę środowiska i zdrowia, należy zbadać nowe metody w celu ograniczenia wpływu chemikaliów, hałasu i awarii przemysłowych na środowisko i zdrowie człowieka.

W związku z tym status priorytetowy zostanie nadany projektom o następującej tematyce:

Chemikalia – załącznik III sekcja A lit. d) ppkt (i)

Zmniejszenie wpływu na środowisko lub zdrowie człowieka co najmniej jednego z poniżej wymienionych:

— **substancji zidentyfikowanych jako stwarzające zagrożenie dla zdrowia człowieka lub dla środowiska na podstawie rozporządzenia w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin (CLP) ⁽⁷⁾,**

⁽¹⁾ Za: Duncker, P. S., S.M. Barreiro, G.M. Hengeveld, T. Lind, W.L. Mason, S. Ambroży i H. Spiecker. 2012. „Classification of forest management approaches: a new conceptual framework and its applicability to European forestry”, Ecology and Society, t. 17/4, 51.

⁽²⁾ Metody i podejścia będą różne w zależności od np. wielkości gospodarstwa leśnego, formy własności, rodzaju lasu, regionu biogeograficznego itp.

⁽³⁾ Rozporządzenie (WE) nr 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) i utworzenia Europejskiej Agencji Chemikaliów, zmieniające dyrektywę 1999/45/WE oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 793/93 i rozporządzenie Komisji (WE) nr 1488/94, jak również dyrektywę Rady 76/769/EWG i dyrektywy Komisji 91/155/EWG, 93/67/EWG, 93/105/WE i 2000/21/WE (Dz.U. L 396 z 30.12.2006, s. 1).

⁽⁴⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 528/2012 z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie udostępniania na rynku i stosowania produktów biobójczych (Dz.U. L 167 z 27.6.2012, s. 1).

⁽⁵⁾ Dyrektywa 2002/49/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 czerwca 2002 r. odnosząca się do oceny i zarządzania poziomem hałasu w środowisku (Dz.U. L 189 z 18.7.2002, s. 12).

⁽⁶⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/18/UE z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie kontroli zagrożeń poważnymi awariami związanymi z substancjami niebezpiecznymi, zmieniająca, a następnie uchylająca dyrektywę Rady 96/82/WE (Dz.U. L 197 z 24.7.2012, s. 1).

⁽⁷⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1272/2008 z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin, zmieniające i uchylające dyrektywy 67/548/EWG i 1999/45/WE oraz zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1907/2006 (Dz.U. L 353 z 31.12.2008, s. 1), zmienione ostatnio celem dostosowania do postępów technicznych i naukowych: <https://echa.europa.eu/regulations/clp/legislation>.

- **połączonego oddziaływania substancji chemicznych**, w tym **substancji zaburzających funkcjonowanie układu hormonalnego**,
- **nanomateriałów**,
- **produktów biobójczych lub pestycydów**.

Zostanie to osiągnięte poprzez zastosowanie co najmniej jednego z poniższych rozwiązań:

- bezpieczniejszego lub bardziej zrównoważonego stosowania,
- zminimalizowania narażenia na toksyczne substancje chemiczne obecne w produktach lub w środowisku, lub
- zastąpienie substancji chemicznych bezpieczniejszymi substancjami lub roztworami niechemicznymi.

Hałas – załącznik III sekcja A lit. d) ppkt (ii)

W ramach tego działu status priorytetowy zostanie przyznany projektom realizowanym na obszarach miejskich, aby poprawić sytuację maksymalnej liczby osób.

Obniżenie poziomu **hałasu, którego źródłem są drogi w obrębie gęsto zaludnionych obszarów miejskich**, dzięki zastosowaniu nawierzchni lub opon dźwiękochłonnych, których koszt całego cyklu życia jest porównywalny z kosztem powierzchni lub opon standardowych i które pozwalają uzyskać znaczącą redukcję hałasu.

Awarie przemysłowe – załącznik III sekcja A lit. e) ppkt (iii)

Uproszczenie wdrażania **dyrektywy Seveso III** (dyrektywy 2012/18/UE) w sprawie kontroli zagrożeń poważnymi awariami związanymi z substancjami niebezpiecznymi dzięki wprowadzeniu szczególnie opłacalnych narzędzi metodycznych do **sporządzenia mapy ryzyka zdrowia człowieka i ryzyka środowiskowego** oraz przeciwdziałania **efektom domina**. Projekty przewidują demonstracyjne stosowanie tych narzędzi przez różne zobowiązane do tego podmioty oraz realizowanie środków zapobiegających ryzyku lub zmniejszających ryzyko na ich podstawie.

Załącznik III do rozporządzenia LIFE

- e) **priorytety tematyczne dotyczące jakości powietrza i emisji, w tym środowiska miejskiego:** działania pomocnicze na rzecz wdrożenia szczegółowych celów dotyczących powietrza i emisji określonych w planie działania na rzecz zasobooszczędnej Europy i w 7. programie działań w zakresie środowiska, w szczególności:
- (i) podejścia zintegrowane w odniesieniu do wdrożenia przepisów dotyczących jakości powietrza;
 - (ii) działania pomocnicze mające na celu zapewnienie zgodności z normami unijnymi dotyczącymi jakości powietrza i związanymi z nimi normami emisji, w tym z dyrektywą 2001/81/WE Parlamentu Europejskiego i Rady ⁽¹⁾ (dyrektywa w sprawie krajowych poziomów emisji);
 - (iii) działania pomocnicze na rzecz lepszego wdrożenia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/75/UE ⁽²⁾ (dyrektywa w sprawie emisji przemysłowych), ze szczególnym uwzględnieniem poprawy procesu definiowania i wdrażania najlepszych dostępnych praktyk, zapewniające łatwy dostęp społeczeństwa do informacji i zwiększające wkład dyrektywy w sprawie emisji przemysłowych w innowację.

Priorytet tematyczny „jakość powietrza i emisje, w tym w środowisku miejskim” uwzględni w szczególności wdrożenie przepisów dotyczących jakości powietrza i kompleksowe podejście do miejskich problemów środowiskowych. Zanieczyszczenie powietrza jest nadal najpoważniejszym problemem środowiskowym dotyczącym zdrowia w Europie, a związany z nim współczynnik umieralności jest ponad dziesięć razy wyższy niż współczynnik umieralności w wyniku wypadków drogowych, a ponadto ma również znaczący wpływ na ekosystemy (np. 70 % obszarów Natura 2000 w UE padło ofiarą eutrofizacji w wyniku zanieczyszczenia powietrza). Problem zanieczyszczenia powietrza powinien zostać rozwiązany zgodnie z przyszłą strategią UE na rzecz jakości powietrza do 2030 r. Projekty powinny odnosić się do pyłu zawieszony lub NO₂, nie do CO₂. Jeżeli głównym celem projektu jest redukcja emisji CO₂, należy go przedstawić w ramach podprogramu działań na rzecz klimatu.

Dyrektywa w sprawie emisji przemysłowych jest podstawowym instrumentem w odniesieniu do zapobiegania zanieczyszczeniom pochodzącym z dużych źródeł punktowej emisji zanieczyszczeń i kontroli tych zanieczyszczeń. Doświadczenie zdobyte podczas wdrażania dyrektywy w sprawie emisji przemysłowych (i poprzedzającej ją dyrektywy w sprawie zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli) umożliwiło identyfikację dodatkowych potrzeb w zakresie informacji publicznej i wprowadzenia nowych technik.

⁽¹⁾ Dyrektywa 2001/81/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2001 r. w sprawie krajowych poziomów emisji dla niektórych rodzajów zanieczyszczenia (Dz.U. L 309 z 27.11.2001, s. 22).

⁽²⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/75/UE z dnia 24 listopada 2010 r. w sprawie emisji przemysłowych (zintegrowane zapobieganie zanieczyszczeniom i ich kontrola) (Dz.U. L 334 z 17.12.2010, s. 17).

W związku z tym status priorytetowy zostanie nadany projektom o następującej tematyce:

Przepisy dotyczące jakości powietrza i dyrektywa w sprawie krajowych poziomów emisji – załącznik III sekcja A lit. e) ppkt (i)–(ii)

Jeżeli nie stwierdzono wyraźnie inaczej, projekty dotyczące jakości powietrza powinny ogólnie być ukierunkowane na obszary miejskie, aby obejmowały jak największą liczbę osób.

1. **Poprawa jakości powietrza i redukcja emisji pyłu zawieszonego** na obszarach o wysokim zużyciu paliw stałych, takich jak biomasa, węgiel i torf, do ogrzewania budynków mieszkalnych. Takie projekty realizują jedno lub więcej z niżej wymienionych rozwiązań:
 - rozwiązania techniczne ⁽¹⁾,
 - rozwiązania w zakresie zarządzania,
 - rozwiązania w zakresie regulacyjnym, lub
 - rozwiązania oparte na zachętach ⁽²⁾.
2. **Zrównoważona mobilność w transporcie drogowym** ukierunkowana na emisje zanieczyszczeń powietrza, których redukcja jest kluczowa dla spełnienia norm jakości powietrza, poprzez położenie nacisku na co najmniej jeden z następujących sposobów:
 - czystsze rzeczywiste warunki jazdy,
 - czystsze lub elektryczne pojazdy dwu- lub trójkołowe lub analiza i realizacja w skali testowej odnośnych potrzeb w zakresie infrastruktury,
 - korzystanie z pojazdów elektrycznych lub pojazdów bardzo niskoemisyjnych ⁽³⁾,
 - stosowanie paliw alternatywnych,
 - innowacyjne programy w zakresie modernizacji pojazdów służby cywilnej ⁽⁴⁾,
 - alternatywna technologia napędowa dla pociągów ⁽⁵⁾,
 - mające duży wpływ systemy dostępu do ruchu drogowego (takie jak strefy niskiej emisji i systemy opłat za korzystanie z dróg) w oparciu o zaawansowane kryteria lub etykiety, lub
 - stosowanie innowacyjnych platform logistycznych ⁽⁶⁾.
3. **Mobilność w zakresie zrównoważonego lotnictwa i maszyn mobilnych nieporuszających się po drogach** mająca na celu redukcję emisji, szczególnie emisji z istniejących maszyn mobilnych nieporuszających się po drogach nieobjętych (jeszcze) rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1628 ⁽⁷⁾.
4. **Redukcja emisji amoniaku, metanu i pyłu zawieszonego, których źródłem jest rolnictwo**, w ramach wsparcia na potrzeby wdrażania zaktualizowanego kodeksu dobrej praktyki rolniczej EKG ONZ na rzecz redukcji emisji z rolnictwa ⁽⁸⁾.

⁽¹⁾ np. oczyszczanie wstępne paliwa, zastosowanie technologii o ultraniskiej emisji pyłu, technologii o wysokiej wydajności i czystym spalaniu oraz technologii kontroli, połączenia z nieemisyjną energią ze źródeł odnawialnych, przechowywanie energii cieplnej.

⁽²⁾ Należy zauważyć, że bezpośrednia wypłata zachęt na rzecz osób trzecich jest niekwalifikowalna w ramach programu LIFE na podstawie art. II.11 wzoru umowy o udzielenie dotacji w ramach programu LIFE.

⁽³⁾ Pojazdy bardzo niskoemisyjne w rozumieniu programu prac „Horyzont 2020”, http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2016_2017/main/h2020-wp1617-transport_en.pdf mogą zaliczać się do nich pojazdy użytku publicznego.

⁽⁴⁾ Przewidywanymi produktami mogą być samochody oraz dwu- i trójkołowe pojazdy silnikowe.

⁽⁵⁾ jak np. elektromobilność i mobilność oparta na paliwie wodorowym.

⁽⁶⁾ np. na ostatnim etapie dostawy towarów.

⁽⁷⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1628 z dnia 14 września 2016 r. w sprawie wymogów dotyczących wartości granicznych emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych oraz homologacji typu w odniesieniu do silników spalinowych wewnętrznego spalania przeznaczonych do maszyn mobilnych nieporuszających się po drogach, zmieniające rozporządzenia (UE) nr 1024/2012 i (UE) nr 167/2013 oraz zmieniające i uchylające dyrektywę 97/68/WE (Dz.U. L 252 z 16.9.2016, s. 53), np. maszyny używane w transporcie śródlądowym, w infrastrukturze portowej lub na placach budowy. Może to obejmować zmianę paliwa (w tym na energię elektryczną), paliwa niskoemisyjne (np. paliwa lotnicze emitujące małą liczbę cząstek stałych) oraz modernizację technologii redukcji emisji. Działania można uzupełnić poprzez wdrożenie powiązanej polityki miejskiej, podejść regulacyjnych oraz planowania regulacyjnego. Działania powinny przynieść rezultaty w postaci mierzalnej redukcji emisji zanieczyszczeń powietrza, takich jak pył zawieszony i NO₂.

⁽⁸⁾ <http://www.unece.org/index.php?id=41358>

Dyrektywa w sprawie emisji przemysłowych – załącznik III sekcja A lit. e) ppkt (iii)

Stosowanie **technik zapobiegania zanieczyszczeniom i redukcji zanieczyszczeń**, o których mowa w dyrektywie w sprawie emisji przemysłowych jako o nowych metodach.

Środowisko miejskie – załącznik III sekcja A lit. e)

Wdrożenie **zintegrowanej polityki miejskiej i podejść regulacyjnych w zakresie zrównoważonego planowania i projektowania lub w zakresie wspierania innowacyjnych rozwiązań technicznych**, aby udoskonalić co najmniej jeden z następujących aspektów:

- transport publiczny i mobilność w miastach,
- rozwiązania w zakresie energii lub zasobooszczędności lub nieemisyjnej/niskoemisyjnej ⁽¹⁾ energii ze źródeł odnawialnych lub surowców ⁽²⁾,
- lokalna produkcja żywności, lub
- stan ekosystemów miejskich i usług ekosystemowych ⁽³⁾.

3.2. Obszar priorytetowy „Przyroda i różnorodność biologiczna”

Na podstawie art. 11 lit. a) rozporządzenia LIFE tematyka projektów odpowiadająca temu obszarowi priorytetowemu i związanym z nim priorytetom tematycznym określonym w załączniku III do rozporządzenia LIFE powinna być ukierunkowana na realizację szczegółowego celu, jakim jest „wspieranie opracowywania i wdrażania unijnej polityki i przepisów w dziedzinie przyrody i różnorodności biologicznej, w tym unijnej Strategii na rzecz różnorodności biologicznej do 2020 r., dyrektywy Rady 92/43/EWG ⁽⁴⁾ i dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE ⁽⁵⁾, w szczególności przez zastosowanie, rozwój, testowanie i prezentację podejść, najlepszych praktyk i rozwiązań”.

Od 25 lat program LIFE jest podstawowym narzędziem wspierającym wykonywanie dyrektywy ptasiej i dyrektywy siedliskowej, przy czym walczył przyczynił się do ustanowienia sieci Natura 2000, a w niektórych przypadkach miał wręcz decydujące znaczenie w tym względzie. W ocenie adekwatności dyrektywy dotyczącej ochrony przyrody ⁽⁶⁾ i planie działania na rzecz przyrody, ludzi i gospodarki ⁽⁷⁾ podkreślono konieczność zwiększenia nakładów finansowania na ten obszar priorytetowy, która została uwzględniona w rozporządzeniu delegowanym zmieniającym art. 9 ust. 4 rozporządzenia LIFE. Zasoby finansowe podprogramu programu LIFE „Przyroda i różnorodność biologiczna” w dalszym ciągu będą ukierunkowane na sieć Natura 2000, aby zapewnić całkowite wypełnienie zobowiązań dotyczących celu 1 strategii różnorodności biologicznej i jednocześnie promować projekty realizujące cele 2, 3, 4 i 5 strategii różnorodności biologicznej do 2020 r.

Projekty LIFE „Przyroda i różnorodność biologiczna” mają na celu uzupełnianie się wzajemnie oraz, w stosownych przypadkach, uzupełnianie innych priorytetów tematycznych związanych z przyrodą i różnorodnością biologiczną, np. jeżeli projekt jest ukierunkowany na sieć Natura 2000, w stosownych przypadkach powinien się on także odnosić do inwazyjnych gatunków obcych. W związku z tym, aby uniknąć niespójności, zasady mające zastosowanie w ramach jednego z priorytetów tematycznych mają zastosowanie również w ramach priorytetu uzupełniającego. Jeżeli projekty służące osiągnięciu celów 2, 3, 4 lub 5 strategii różnorodności biologicznej do 2020 r. prowadzi się (nawet częściowo) na obszarach Natura 2000, zaproponowane środki muszą wpisywać się w cele ochrony obszaru, plan zarządzania obszarem lub równoważne instrumenty lub w decyzję o wyznaczeniu specjalnego obszaru ochrony (SOO). Ponadto w ramach projektów LIFE ukierunkowanych na lasy należy również zapewnić dane uwzględniane w odpowiednich wskaźnikach objętych zakresem kryteriów 1, 2, 4 i 5 zaktualizowanych paneuropejskich wskaźników zrównoważonej gospodarki leśnej ⁽⁸⁾.

⁽¹⁾ Nieemisyjna/niskoemisyjna energia ze źródeł odnawialnych. Projekt powinien odnosić się do pyłu zawieszonego lub NO₂, nie do CO₂. Jeżeli głównym celem projektu jest redukcja emisji CO₂, należy go przedstawić w ramach podprogramu działań na rzecz klimatu.

⁽²⁾ W tym rozwiązania uzupełniające działania w ramach Porozumienia Burmistrzów.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/ecosystem_assessment/pdf/102.pdf

⁽⁴⁾ Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.U. L 206 z 22.7.1992, s. 7).

⁽⁵⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz.U. L 20 z 26.1.2010, s. 7).

⁽⁶⁾ Dokument roboczy służb Komisji SWD(2016) 472 final z dnia 16 grudnia 2016 r. „Ocena adekwatności unijnych przepisów dotyczących ochrony przyrody (dyrektywa ptasiej i dyrektywa siedliskowa), dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa i dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory” (zwany dalej „oceną adekwatności dyrektywy ptasiej i siedliskowej”).

⁽⁷⁾ Komunikat COM(2017) 198 final z dnia 27 kwietnia 2017 r. Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Plan działania na rzecz przyrody, ludzi i gospodarki”.

⁽⁸⁾ Deklaracja ministerialna z Madrytu z dnia 22 października 2015 r. w formie przyjętej na posiedzeniu ekspertów w sprawie ochrony lasów w Europie, które odbyło się w dniach od 30 czerwca do 2 lipca 2015 r. w Madrycie w Hiszpanii, http://foresteurope.org/wp-content/uploads/2016/11/III-ELM_7MC_2_2015_MinisterialDeclaration_adopted-2.pdf#page=5.

Załącznik III do rozporządzenia LIFE

- a) **priorytety tematyczne dotyczące przyrody:** działania na rzecz wdrożenia dyrektyw 92/43/EWG i 2009/147/WE, w szczególności:
- (i) działania mające na celu poprawę zachowania stanu siedlisk i gatunków, w tym siedlisk i gatunków morskich oraz gatunków ptaków, będących przedmiotem zainteresowania Unii;
 - (ii) działania wspierające seminaria biogeograficzne sieci „Natura 2000”;
 - (iii) podejścia zintegrowane w odniesieniu do realizacji priorytetowych ram działań;

Status priorytetowy przyznano projektom o następującej tematyce, przyczyniającym się do osiągnięcia celu 1 strategii ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020, jakim jest pełne wdrożenie dyrektywy ptasiej i dyrektywy siedliskowej:

1. Poprawa stanu ochrony typów siedlisk lub gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty ⁽¹⁾ na podstawie unijnych dyrektyw ptasiej i siedliskowej ukierunkowana na **obszary Natura 2000 zaproponowane lub wyznaczone dla tych typów siedlisk lub dla tych gatunków** ⁽²⁾.
2. Projekty mające na celu poprawę stanu ochrony typów siedlisk lub gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, pod warunkiem że ich **stan nie jest „właściwy/bezpieczny i niepogarszający się”** lub **„nieznany”** zgodnie z najaktualniejszymi ocenami ogólnymi przeprowadzonymi przez państwa członkowskie na odpowiednim poziomie geograficznym zgodnie z art. 17 dyrektywy siedliskowej lub najaktualniejszymi ocenami zgodnie z art. 12 dyrektywy ptasiej i oceną ptaków na poziomie UE.
3. Wdrażanie **morskiego komponentu** dyrektywy siedliskowej i dyrektywy ptasiej oraz powiązanych przepisów w ramach wskaźnika 1 dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej w przypadkach, w których projekty takie dotyczą głównie jednego z następujących działań lub szeregu następujących działań:
 - uzupełnienia i sfinalizowania krajowych inwentaryzacji dotyczących ustanawiania przybrzeżnej sieci obszarów Natura 2000,
 - odnowy obszarów morskich objętych siecią Natura 2000 i zarządzania nimi, w tym przygotowania i wdrożenia planów zarządzania obszarami,
 - działania ukierunkowane na rozwiązywanie konfliktów związanych z gatunkami, siedliskami lub obszarami między ochroną środowiska morskiego a rybakami lub innymi użytkownikami środowiska morskiego, a także działania łączące środki ochrony ze zrównoważonym korzystaniem z obszarów Natura 2000, lub
 - podejścia demonstracyjnego lub innowacyjnego do oceny lub monitorowania wpływu działalności człowieka na najważniejsze siedliska i gatunki morskie oraz ich zastosowania jako narzędzia wprowadzania konkretnych środków ochrony.

Załącznik III do rozporządzenia LIFE

- b) **priorytety tematyczne dotyczące różnorodności biologicznej:** działania na rzecz wdrożenia unijnej strategii na rzecz różnorodności biologicznej do 2020 r., w szczególności:
- (i) działania mające przyczynić się do osiągnięcia celu 2;
 - (ii) działania mające przyczynić się do osiągnięcia celu 3, 4 i 5.

Poniższa tematyka projektów dotyczy w szczególności osiągnięcia celów 2, 3, 4 i 5 strategii ochrony różnorodności biologicznej do 2020 r. w zakresie, w jakim dotyczą one przede wszystkim ogólnych i szczegółowych celów zgodnie z art. 3 i 11 rozporządzenia LIFE, w związku z czym może ona być finansowana w ramach programu LIFE.

⁽¹⁾ Odniesienie do pojęcia „przedmiot zainteresowania Wspólnoty” stosowanego w tym kontekście należy rozumieć jako „przedmiot zainteresowania Unii”.

⁽²⁾ Narzędziami wdrażania tej tematyki projektu są odnośne ramy działań priorytetowych, plany działania w zakresie siedlisk lub gatunków.

Określona poniżej tematyka projektów otrzyma status priorytetowy:

1. Opracowanie i wdrożenie **planów zielonej infrastruktury** ⁽¹⁾ i działań **poprawiających stan ekosystemów i usług ekosystemowych** ⁽²⁾ lub **łączy** między obszarami Natura 2000 lub innymi obszarami chronionymi.

Opracowanie i zastosowanie **możliwych do powielenia metod lub technik powiązanych z zieloną infrastrukturą**, które skutecznie łagodzą negatywny wpływ, jaki **infrastruktura energetyczna lub transportowa** wywierają na różnorodność biologiczną, poprzez wzmocnienie łączności. Wspomniane techniki lub metody powinny być **bardziej opłacalne niż** już oferowane na rynku **rozwiązania równoważne finansowo** oraz – w stosownych przypadkach – prowadzić do nieodpłatnie współdzielonych rozwiązań lub do opracowania norm technicznych.

2. Opracowanie i zastosowanie narzędzi ukierunkowanych na **włączenie kwestii różnorodności biologicznej do decyzji finansowych i gospodarczych** w celu zapewnienia – w drodze ochrony i odnowy różnorodności biologicznej zapewnionej podczas trwania projektu – zerowej **utruty różnorodności biologicznej netto lub wzmocnienia usług ekosystemowych przynoszących dochód** ⁽³⁾.
3. Ukierunkowanie na **gatunki lub siedliska zagrożone**, których **nie objęto załącznikami do dyrektywy siedliskowej**, ale które posiadają status gatunku „**zagrożonego**” lub **gorszy** w Europejskiej Czerwonej Księdze Gatunków ⁽⁴⁾ lub Siedlisk ⁽⁵⁾ Zagrożonych lub w Czerwonej Księdze Gatunków Zagrożonych publikowanej przez IUCN ⁽⁶⁾ w przypadku tych gatunków, których nie uwzględniono w Europejskiej Czerwonej Księdze.
4. Rozwiązywanie problemu **inwazyjnych gatunków obcych** ⁽⁷⁾ poprzez badanie i realizowanie następujących trzech kroków w odpowiedniej skali przestrzennej i w sposób kompleksowy:
 - zapobieganie wprowadzaniu inwazyjnych gatunków obcych, w szczególności przez blokowanie priorytetowych dróg ich wprowadzania,
 - stworzenie systemu ich wczesnego wykrywania i szybkiego zwalczania, oraz
 - zwalczanie, kontrolowanie lub opanowanie zdomowionych inwazyjnych gatunków obcych.

Należy określić działania w zakresie tych projektów w celu poprawienia istniejących – lub wprowadzenia nowych – ram technicznych, administracyjnych lub prawnych na właściwym poziomie, w szczególności – lecz nie tylko – w odniesieniu do gatunków zamieszczonych w wykazie inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii zgodnie z art. 4 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014 ⁽⁸⁾.

Objaśnienia: Jeżeli dany krok został już podjęty niezależnie od projektu lub jego podjęcie jest niemożliwe w kontekście projektu, działania w ramach projektu powinny być przynajmniej wyraźnie osadzone w szerszych ramach, które łączą wszystkie trzy kroki.

3.3. Obszar priorytetowy „Zarządzanie i informacja w zakresie środowiska”

Na podstawie art. 12 lit. a) rozporządzenia LIFE tematyka projektów odpowiadająca temu obszarowi priorytetowemu i związanym z nim priorytetom tematycznym określonym w załączniku III do rozporządzenia LIFE jest w szczególności ukierunkowana na realizację szczegółowego celu, który obejmuje „wspieranie zwiększania poziomu świadomości dotyczącego zagadnień środowiska, w tym pozyskiwania wsparcia społeczeństwa i zainteresowanych podmiotów dla tworzenia unijnej polityki w dziedzinie środowiska, a także promocję wiedzy na temat zrównoważonego rozwoju i nowych modeli zrównoważonej konsumpcji”.

⁽¹⁾ Zielona infrastruktura to strategicznie zaplanowana sieć obszarów naturalnych i półnaturalnych z innymi cechami środowiskowymi zaprojektowana i zarządzana w celu świadczenia szerokiego zakresu usług ekosystemowych. W skład tej infrastruktury wchodzi tereny zielone (i wodne, jeżeli uwzględnia się ekosystemy wodne) oraz inne elementy fizyczne obszarów lądowych (w tym przybrzeżnych), a także morskich. Na lądzie zielona infrastruktura jest obecna na obszarach wiejskich i w środowisku miejskim. Zob. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52013DC0249>.

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/ecosystem_assessment/pdf/MAESWorkingPaper2013.pdf

⁽³⁾ Przykłady można znaleźć np. na Platformie Biznes i Różnorodność http://ec.europa.eu/environment/biodiversity/business/resources/index_en.htm.

⁽⁴⁾ http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/redlist/index_en.htm

⁽⁵⁾ http://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/redlist_en.htm

⁽⁶⁾ <http://www.iucnredlist.org/>

⁽⁷⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań zapobiegawczych i zaradczych w odniesieniu do wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych (Dz.U. L 317 z 4.11.2014, s. 35) oraz w ramach celu 5 strategii ochrony różnorodności biologicznej lub w ramach dążenia do wniesienia wkładu w osiągnięcie poziomu ochrony określonego we wskaźniku 2 – Gatunki obce, pkt 2 załącznika I do dyrektywy 2008/56/WE.

⁽⁸⁾ Wykaz jest przedmiotem regularnych aktualizacji, np. w rozporządzeniu wykonawczym Komisji (UE) 2016/1141 z dnia 13 lipca 2016 r. przyjmującym wykaz inwazyjnych gatunków obcych uznanych za stwarzające zagrożenie dla Unii zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014 (Dz.U. L 189 z 14.7.2016, s. 4).

Załącznik III do rozporządzenia LIFE**Priorytetowy obszar „Zarządzanie i informacja w zakresie środowiska”:**

- a) kampanie informacyjne, komunikacyjne i zwiększające poziom świadomości zgodnie z priorytetami 7. programu działań w zakresie środowiska;
- b) działania wspierające skuteczny proces kontroli, a także środki wspierania zgodności w odniesieniu do przepisów Unii w dziedzinie środowiska, oraz wsparcie systemów i narzędzi informacyjnych dotyczących wdrażania prawa Unii w dziedzinie środowiska.

Kampanie informacyjne, komunikacyjne i zwiększające poziom świadomości – załącznik III sekcja C lit. a)

Przy ocenie europejskiej wartości dodanej proponowanych projektów zostanie wzięty pod uwagę zasięg geograficzny informacji podnoszących poziom świadomości, komunikacji i kampanii zwiększających poziom świadomości.

Podniesienie poziomu świadomości na temat problemów środowiskowych, unijnej polityki ochrony środowiska, narzędzi lub przepisów prawa wśród określonych docelowych odbiorców w celu zmiany ich zachowań i pobudzania do przyjmowania postaw przyjaznych środowisku lub podejmowania praktyk o takim charakterze lub do podejmowania działań w ramach bezpośredniego zaangażowania obywatelskiego. Wnioskodawca musi przedstawić istotne dowody wskazujące na zmianę poziomów świadomości ⁽¹⁾ w dziedzinie (dziedzinach), na którą ukierunkowany był projekt, a zmiana ta stanowi kluczowy czynnik wspierający prawidłowe wdrażanie lub przyszły rozwój narzędzi i opracowywanie przepisów prawa w ramach unijnej polityki ochrony środowiska. Działania służące podnoszeniu świadomości powinny mieć możliwie najszerszy zakres w przypadku konkretnych zagadnień, na które są ukierunkowane ⁽²⁾. Problemy środowiskowe, unijna polityka ochrony środowiska, ukierunkowane narzędzie lub przepisy prawa należy bezpośrednio powiązać z co najmniej jednym z obszarów tematycznych, których wykaz zamieszczono pod każdym z trzech poniższych priorytetów ⁽³⁾:

Zielony wzrost:

- zrównoważona konsumpcja, ze szczególnym uwzględnieniem zapobiegania powstawaniu odpadów, w szczególności odpadów z tworzyw sztucznych, odpadów żywnościowych i odpadów wrzucanych do morza,
- przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym, w szczególności wdrożenie zrównoważonych modeli biznesu, produkcji, produktów i usług o charakterze zrównoważonym ⁽⁴⁾.

Nawiązanie kontaktu z obywatelami:

- Natura 2000 i korzyści wynikające z wdrożenia prawodawstwa UE w dziedzinie ochrony środowiska zgodnie z planem działania na rzecz przyrody, ludzi i gospodarki ⁽⁵⁾,
- inwazyjne gatunki obce,
- bezpieczne stosowanie substancji chemicznych,
- korzyści z natury, w tym zielonej infrastruktury i powiązanych usług ekosystemowych.

Czas na rezultaty:

- jakość powietrza na obszarach miejskich i skutki tej jakości dla zdrowia, lub
- korzyści wynikające z wdrożenia prawodawstwa wodnego.

⁽¹⁾ Poziom świadomości zdefiniowano tutaj jako odsetek docelowych odbiorców, którzy są zaznajomieni z ideą/terminem/produktem/pomysłem/wyzwaniem o charakterze środowiskowym itd., będącym przedmiotem prac objętych proponowanym projektem LIFE. Zob. również rozróżnienie dokonane w ramach kluczowych wskaźników projektów LIFE (http://ec.europa.eu/environment/life/toolkit/pmttools/life2014_2020/documents/160215_LIFEproject_level_outcome_indicators.pdf) między terminem „docieranie” (ang. reaching) docieranie zdefiniowano jako skuteczne dostarczanie informacji na temat danego projektu gremium odbiorców docelowych (ogół społeczeństwa lub grupy zainteresowanych stron), którego przedstawicielami są jego poszczególni członkowie. Z określonych wzorców zachowań można wnioskować, że udało się dotrzeć do poszczególnych odbiorców) a terminem „podnoszenie świadomości” (ang. raising awareness) (podnoszenie świadomości zdefiniowano jako skuteczne zwiększanie poziomu zrozumienia i wiedzy na temat obszaru, na który położono nacisk w ramach projektu, gremium odbiorców docelowych (ogół społeczeństwa lub grupy zainteresowanych stron), którego przedstawicielami są jego poszczególni członkowie) jako zjawiskiem stanowiącym podstawę do zmiany zachowania.

⁽²⁾ Co do zasady wnioski te powinny zatem np. być w pełni ukierunkowane na państwo członkowskie, szereg państw członkowskich lub całą UE, cały sektor rynku, główne ośrodki metropolitalne, gatunek na całym obszarze jego występowania, region biogeograficzny lub wszystkie regiony zmagające się z podobnym problemem.

⁽³⁾ Zaczerpnięte z planu strategicznego DG ds. Środowiska na lata 2016–2020: https://ec.europa.eu/info/publications/strategic-plan-2016-2020-environment_pl

⁽⁴⁾ W tym zrównoważone budownictwo.

⁽⁵⁾ Komunikat COM(2017) 198 final z dnia 27 kwietnia 2017 r. Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Plan działania na rzecz przyrody, ludzi i gospodarki” http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/action_plan/index_en.htm.

Działania wspierające skuteczny proces kontroli, a także środki wspierania zgodności – załącznik III sekcja C lit. b)

Systemy informacyjne, jakość administracji publicznej i podejścia dobrowolne

1. **Usprawnianie systemów informacji o środowisku** obsługiwanych przez organy publiczne służących do **elektronicznego gromadzenia, przetwarzania, przechowywania i udostępniania informacji o środowisku** poprzez opracowywanie i zapewnianie nowych, a w razie potrzeby rozwijanie istniejących systemów. Projekty powinny przyczynić się do usprawnienia wdrażania unijnej polityki ochrony środowiska, a ponadto w ich ramach należy wypełniać unijny obowiązek sprawozdawczy.

Objaśnienia:

Usprawnienia mogą przybrać formę zmniejszonego obciążenia administracyjnego, poprawy w zakresie udostępniania informacji zarówno w ramach jednego organu, jak i między organami, poprawy końcowego wykorzystywania informacji o środowisku, w tym sprawozdawczości, a także lepszych usług świadczonych na rzecz użytkowników końcowych, w tym na rzecz społeczeństwa.

Jeżeli chodzi o dane z monitorowania stanu chemicznego, w ramach projektów należy poprawić dostępność i przystępność danych z monitorowania stanu chemicznego, które są potrzebne w procedurach regulacyjnych; dokonać tego można korzystając z Platformy Informacyjnej Monitorowania Stanu Chemicznego (IPCHEM) poprzez połączenie i utworzenie korelacji między danymi z monitorowania stanu chemicznego a danymi dotyczącymi ludności i wpływu środowiska na jej zdrowie.

2. **Zwiększenie zdolności i poprawa jakości administracji publicznej w stosunku do planów, programów, analiz, przeglądów i ocen lub zezwoleń, odstępstw i innych decyzji odnoszących się do konkretnych działań**, a w razie potrzeby również w stosunkach partnerskich z jednostkami prywatnymi, z myślą o zmniejszeniu obciążenia administracyjnego przy jednoczesnej optymalizacji wyników środowiskowych i podjęciu, w stosownych przypadkach działań na rzecz ochrony przyrody.

Działania należy ukierunkować na co najmniej jedną z poniższych kategorii:

Plany, programy, analizy, przeglądy i oceny

- **plany ochrony powietrza** ⁽¹⁾,
- **krajowe programy ograniczania zanieczyszczenia powietrza** ⁽²⁾,
- **plany gospodarowania wodami w dorzeczach** ⁽³⁾ i powiązane programy środków działania, analizy i przeglądy,
- **plany przestrzenne obszarów morskich** i powiązane programy środków działania, a także strategie morskie ukierunkowane na zapewnienie synergii z siecią natura 2000 i planami gospodarowania wodami w dorzeczcu,
- **plany zarządzania ryzykiem powodziowym** ⁽⁴⁾,
- **plany działań w zakresie azotanów** ⁽⁵⁾,
- **plany gospodarki odpadami** ⁽⁶⁾,
- **plany zadań ochronnych dla obszarów natura 2000** ⁽⁷⁾,
- **plany urządzania lasów, których sporządzenia wymaga się na podstawie rozporządzenia w sprawie rozwoju obszarów wiejskich**, służące zapewnieniu większej różnorodności biologicznej lasów,

⁽¹⁾ Jak przewidziano np. w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy (Dz.U. L 152 z 11.6.2008, s. 1).

⁽²⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2284 z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie redukcji krajowych emisji niektórych rodzajów zanieczyszczeń atmosferycznych, zmiany dyrektywy 2003/35/WE oraz uchylecia dyrektywy 2001/81/WE (Dz.U. L 344 z 17.12.2016, s. 1).

⁽³⁾ Dyrektywa 2000/60/WE, zob. art. 5, 11 i 13.

⁽⁴⁾ Dyrektywa 2007/60/WE.

⁽⁵⁾ Dyrektywa 91/676/EWG.

⁽⁶⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy (Dz.U. L 312 z 22.11.2008, s. 3).

⁽⁷⁾ Dyrektywy 92/43/EWG i 2009/147/WE.

- **plany użytkowania gruntów i inne plany wymagające przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko** ⁽¹⁾, które służą lepszemu uwzględnianiu ekosystemów ⁽²⁾ i usług ekosystemowych ⁽³⁾,
- **oceny usług ekosystemowych i powiązane prace** ⁽⁴⁾ lub

Decyzje odnoszące się do:

- **emisji przemysłowych,**
- **gospodarowania odpadami,**
- **zanieczyszczenia i poboru wody** ⁽⁵⁾,
- **ochrony przyrody** ⁽⁶⁾.

Objaśnienia:

W przypadku planów, programów lub innych ukierunkowanych środków zwiększenie zdolności i poprawa jakości administracji publicznej może oznaczać co najmniej jedno z poniższych działań: angażowanie i wspieranie zainteresowanych stron; przeprowadzanie konsultacji publicznych; udoskonalanie treści dokumentów; monitorowanie ich wdrażania i zgodności z ukierunkowanym środkiem; dzielenie się najlepszymi praktykami; stosowanie skutecznych metod wykorzystywanych przy ich przygotowywaniu czy w trakcie przeglądu i oceny środowiskowej. Większe zdolności w zakresie monitorowania poprzez np. silne rozproszenie monitorowania i stosowanie technik monitorowania w czasie rzeczywistym, przyjęte w sposób spójny w wielu miejscach, prowadzą do zwiększenia możliwości i poszerzenia bazy danych nie tylko na potrzeby oceny planów, lecz również tworzenia nowych, dynamicznych planów.

Jeżeli chodzi o plany zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 i decyzje odnoszące się do ochrony przyrody, należy wziąć pod uwagę zalecenia z seminariów biogeograficznych sieci Natura 2000. Jeżeli chodzi o decyzje odnoszące się do ochrony przyrody, dotyczy to wymogów w zakresie zezwoleń zgodnie z art. 6 ust. 3 i art. 6 ust. 4 dyrektywy siedliskowej oraz przepisów dotyczących ochrony gatunków zgodnie z art. 12 i art. 16 dyrektywy siedliskowej oraz art. 5 i 9 dyrektywy ptasiej.

Ocena obejmuje pomiar i modelowanie, a także ustanowienie lub ulepszenie wykazu emisji.

Decyzje stanowią decyzje wydawane przez właściwe organy, co służy przestrzeganiu odpowiedniego prawodawstwa UE w dziedzinie środowiska.

3. Opracowanie, promocja, wdrożenie lub ujednoczenie co najmniej jednego z poniższych podejść dobrowolnych i jego wykorzystywanie przez jednostki w celu zmniejszenia wpływu wywieranego na środowisko przez ich działalność, produkty i usługi:

- **przeprowadzana przez osobę trzecią weryfikacja** efektywności w zakresie technologii innowacyjnych, gdy są one gotowe do wprowadzenia na rynek, taka jak Weryfikacja Technologii Środowiskowych (ETV) ⁽⁷⁾,
- **zasady dotyczące kategorii śladu środowiskowego produktu (PEFCR) lub zasady sektorowe dotyczące śladu środowiskowego organizacji (OEFSR)** na szczeblu europejskim w odniesieniu do produktów i sektorów nieuwzględnionych do tej pory w istniejących zasadach PEFCR/OEFSR i powiązane bazy danych wysokiej jakości, opracowane w oparciu o **europejską metodykę dotyczącą śladu środowiskowego** ⁽⁸⁾ i najnowsze dostępne wytyczne ⁽⁹⁾,
- **działania, usługi, sieci i nowe modele biznesu** promujące wykorzystywanie produktów poddanych regeneracji, naprawionych, odświeżonych lub ponownie użytych, powiązane również z zagadnieniami trwałości produktu i sztucznie skróconego cyklu życia lub zachęcające do stosowania oficjalnie uznanych oznakowań ekologicznych takich jak **oznakowanie ekologiczne UE**,

⁽¹⁾ Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (Dz.U. L 197 z 21.7.2001, s. 30).

⁽²⁾ W tym ekosystemów gleby.

⁽³⁾ Mapowanie różnorodności biologicznej, dokonanie oceny lub wyceny ekosystemów i usług ekosystemowych zgodnie z pierwszym sprawozdaniem dotyczącym mapowania i oceny ekosystemów i usług ekosystemowych: http://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/ecosystem_assessment/pdf/MAESWorkingPaper2013.pdf

⁽⁴⁾ Strategia ochrony różnorodności biologicznej, działanie 5.

⁽⁵⁾ W tym analiz koniecznych do prowadzenia skutecznej polityki w zakresie opłat za wodę.

⁽⁶⁾ Zgodnie z dyrektywami 92/43/EWG i 2009/147/WE.

⁽⁷⁾ https://ec.europa.eu/environment/ecoap/etv_en

⁽⁸⁾ Zalecenie Komisji 2013/179/UE z dnia 9 kwietnia 2013 r. w sprawie stosowania wspólnych metod pomiaru efektywności środowiskowej w cyklu życia produktów i organizacji oraz informowania o niej (Dz.U. L 124 z 4.5.2013, s. 1).

⁽⁹⁾ <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/wikis/display/EUENVP/Documentsof+of+common+interest>

- wspólne **specyfikacje istotnych warunków zamówienia lub upowszechnianie narzędzi do monitorowania** wśród organów publicznych o podobnych potrzebach nabywczych w celu zachęcania do wdrożenia **zielonych zamówień publicznych sprzyjających tworzeniu gospodarki o obiegu zamkniętym**,
- łączenie regulacyjnych, finansowych lub reputacyjnych środków zachęty z efektami działalności środowiskowej przez stosowanie **EMAS**,
- ocena **efektywności środowiskowej budynków** z wykorzystaniem ram budowlanych zawierających główne wskaźniki ⁽¹⁾.

Zapewnienie zgodności środowiskowej i dostęp do wymiaru sprawiedliwości

1. **Wspieranie zapewnienia zgodności środowiskowej** przez opracowywanie i wdrażanie lub wdrażanie istniejących transgranicznych, krajowych lub regionalnych strategii opartych na analizie ryzyka w celu **promowania, sprawdzania i egzekwowania zgodności** z wykorzystaniem połączenia przepisów prawa administracyjnego, karnego i odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do co najmniej jednego z poniższych:
 - **przestępstwa w zakresie postępowania z odpadami lub działania naruszającego przepisy w tym zakresie,**
 - **nielegalnego handlu dziką fauną i florą,**
 - **przestępstwa wymierzonego w dziką faunę i florę oraz dobra natury, a także działania naruszającego przepisy w tym zakresie, w tym nielegalnego pozyskiwania drewna,**
 - **zanieczyszczenia wody pochodzącego z rozproszonych lub punktowych źródeł lub niezgodnego z prawem poboru wody,**
 - **punktowego lub ruchomego źródła zanieczyszczenia powietrza.**

Objaśnienia:

„Oparta na analizie ryzyka” odnosi się do oceny, po pierwsze, stopnia prawdopodobieństwa, z jakim określone kategorie osób popełnią przestępstwo, oraz, po drugie, tego jak poważne przewiduje się skutki dla środowiska i zdrowia ludzkiego. Im większe prawdopodobieństwo naruszenia przepisów oraz im donioślejsze skutki się przewiduje, tym bardziej nagląca jest potrzeba podjęcia działań. Wybrany sposób działania powinien odzwierciedlać charakter danego ryzyka oraz powinien służyć do złagodzenia go na tyle, na ile to możliwe.

2. **Wspieranie zapewnienia zgodności środowiskowej** poprzez tworzenie nowych lub, jeżeli już istnieją, wzmocnianie istniejących transgranicznych, krajowych lub regionalnych sieci **praktyków lub ekspertów** w zakresie zapewniania zgodności środowiskowej bądź tworzenie lub, jeżeli istnieją, doskonalenie **kwalifikacji zawodowych i szkoleń** ⁽²⁾ w celu poprawienia zgodności z wiążącymi instrumentami środowiskowymi UE poprzez promowanie, sprawdzanie i egzekwowanie zgodności z wykorzystaniem połączenia przepisów prawa administracyjnego, karnego i odpowiedzialności za środowisko.

Objaśnienia:

Wśród specjalistów w zakresie zapewnienia zgodności środowiskowej mogą znajdować się osoby pracujące dla urzędów i organów na których ciąży obowiązek zapewnienia zgodności, takich jak policja regionalna i lokalna oraz organy celne, agencje i inspektoraty środowiska, najwyższe organy kontroli publicznej i sądownictwo. Mogą do nich należeć również organizacje pozarządowe oraz przedstawiciele środowiska akademickiego i badacze specjalizujący się w co najmniej jednym aspekcie zapewniania zgodności. Jeżeli chodzi o kwalifikacje zawodowe i szkolenia, to w ramach projektów należy zapewnić ich uwierzytelnienie oraz zmaksymalizować możliwości, jakie niesie za sobą technologia informacyjna, przy pomocy takich środków, jak seminaria internetowe oraz masowe, otwarte kursy internetowe (MOOC), aby umożliwić dotarcie z nauczaniem na odległość do jak największej liczby praktyków i w jak najbardziej oszczędny sposób.

3. **Opracowywanie i wykorzystywanie innowacyjnych narzędzi oraz podejmowanie działań mających na celu promowanie, monitorowanie i egzekwowanie zgodności** poprzez utworzenie i wykorzystanie nowych lub, jeżeli już istnieją, poprzez intensyfikację stosowania istniejących narzędzi i działań, które należą do co najmniej jednej z poniższych kategorii:
 - oparte na analizie ryzyka **systemy i techniki promowania zgodności**,
 - oparte na analizie ryzyka **systemy i techniki służące skutecznemu monitorowaniu zgodności** z wiążącymi instrumentami środowiskowymi UE oraz uzyskiwaniu materiałów dowodowych i analiz problemów ze zgodnością, na których bez wahania oprzeć można działania następcze,

⁽¹⁾ http://susproc.jrc.ec.europa.eu/Efficient_Buildings/ główne wskaźniki: http://susproc.jrc.ec.europa.eu/Efficient_Buildings/documents.html.

⁽²⁾ W ramach projektów należy zapewnić uwierzytelnienie kwalifikacji i szkoleń oraz zmaksymalizować możliwości, jakie niesie za sobą technologia informacyjna, przy pomocy takich środków, jak seminaria internetowe oraz masowe, otwarte kursy internetowe (MOOC), aby umożliwić dotarcie z nauczaniem na odległość do jak największej liczby praktyków i w jak najbardziej oszczędny sposób.

- oparte na analizie ryzyka **systemy i techniki służące podejmowaniu skutecznych działań następczych oraz kroków w zakresie egzekwowanie przepisów** w przypadku naruszenia przepisów lub powstania zobowiązań w związku z wiążącymi instrumentami środowiskowymi UE i ze stosownymi przepisami prawa administracyjnego, karnego lub w związku z odpowiedzialnością za środowisko.

Objaśnienia:

Oparte na analizie ryzyka systemy i techniki służą określeniu stopnia, w jakim właściciele gruntów, przedstawiciele przemysłu, MŚP, organizacje pożytku publicznego lub pozostali („podmioty zobowiązane”) wypełniają swoje obowiązki wynikające z wiążących instrumentów środowiskowych UE, oraz określeniu skutków, jakie niespełnianie wymogów lub kryteriów będzie miało dla środowiska i zdrowia ludzkiego. Na podstawie tych ustaleń, takie systemy i techniki mają na celu zachęcenie do przestrzegania przepisów i zniechęcenie do ich nieprzestrzegania poprzez promowanie, monitorowanie i egzekwowanie.

W ramach systemów i technik promowania można stosować wytyczne, usługi doradcze, kampanie podnoszące poziom świadomości, umowy partnerstwa lub systemy samokontroli, które ułatwiają podmiotom zobowiązanym zachowanie zgodności. Systemy i techniki monitorowania mogą wiązać się z inspekcjami na miejscu, nadzorowaniem (w tym z wykorzystaniem satelitów i bezzałogowych statków powietrznych), wyrywkowymi kontrolami, gromadzeniem informacji, analizami przemysłowymi, dochodzeniami policyjnymi, analizami danych i audytami środowiskowymi. Działania następcze i w zakresie egzekwowania przepisów mogą mieć podobnie szeroki zakres.

4. **Poprawa sposobu postępowania przez organy publiczne ze skargami i wnioskami odnoszącymi się do środowiska, a składanymi przez członków społeczeństwa**, w razie potrzeby również w ramach partnerstwa z jednostkami prywatnymi poprzez opracowanie i zapewnienie nowych lub, jeżeli istnieją, usprawnienie istniejących **systemów i technik służących do rozpatrywania skarg i wniosków** składanych przez członków społeczeństwa z myślą o optymalizacji rzetelności przedstawianych informacji, ułatwieniu współdziałania organów ze społeczeństwem, minimalizacji obciążenia administracyjnego i przyczynieniu się do skutecznego wdrożenia wiążących instrumentów środowiskowych UE.

Objaśnienia:

Systemy i techniki rozpatrywania skarg i wniosków mogą obejmować elektroniczne systemy postępowania ze skargami, gorące linie, obserwatoria obywatelskie i inne platformy aktywności obywatelskiej. Platformy aktywności obywatelskiej mogą m.in. dać właściwym krajowym, regionalnym i lokalnym władzom możliwość zaangażowania obywateli w monitorowanie stanu środowiska i inne formy monitorowania, generując jednocześnie bardziej ujednolicone i użyteczne dane.

5. **Promowanie dostępu** społeczeństwa, NGO, prawników, sędziów, administracji publicznej lub innych zainteresowanych stron **do wymiaru sprawiedliwości lub mediacji w sprawach dotyczących środowiska** z myślą o zwiększeniu wiedzy i zrozumienia oraz usprawnieniu stosowania tych środków rozwiązywania sporów dotyczących środowiska z położeniem szczególnego nacisku na:
 - ochronę **zdrowia i dobrego samopoczucia** ludzi poprzez wypełnianie wymogów zawartych w instrumentach UE odnoszących się do powietrza, wody i odpadów, które objęto zakresem priorytetów tematycznych rozporządzenia LIFE,
 - **ochronę środowiska naturalnego, różnorodności biologicznej i jakości wód** za pośrednictwem instrumentów odnoszących się do środowiska naturalnego, różnorodności biologicznej i wody, które objęto zakresem priorytetów tematycznych rozporządzenia LIFE,
 - skuteczne stosowanie **dyrektywy w sprawie odpowiedzialności za środowisko** ⁽¹⁾.

Projekty należy sporządzać w oparciu o istniejące moduły i wiedzę fachową w obszarze szkoleń z zakresu prawa ochrony środowiska opracowanych przez Komisję ⁽²⁾.

4. POWIĄZANIE CELÓW OGÓLNYCH Z DOTACJAMI NA DZIAŁANIA W RAMACH PODPROGRAMU DZIAŁAŃ NA RZECZ KLIMATU

Zgodnie z ogólnymi celami rozporządzenia LIFE oraz w celu zapewnienia wymaganej europejskiej wartości dodanej, realizacja dotacji na działania zostanie jednak powiązana z trzema obszarami priorytetowymi określonymi w art. 13 rozporządzenia LIFE: łagodzeniem skutków zmiany klimatu, dostosowywaniem się do skutków zmiany klimatu oraz zarządzaniem i informacją w zakresie klimatu – a także ze szczegółowymi celami określonymi w art. 14, 15 i 16 rozporządzenia LIFE. Priorytety tematyczne i tematyka projektów nie są przewidziane w przypadku dotacji na działania realizowanych w ramach podprogramu działań na rzecz klimatu; właściwe obszary polityki obejmujące działania na rzecz klimatu wymieniono jednak poniżej, a coroczne zaproszenia do składania wniosków zawierają również bardziej szczegółowe obszary prac związane z wymienionymi poniżej obszarami polityki.

⁽¹⁾ Dyrektywa 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu (Dz.U. L 143 z 30.4.2004, s. 56).

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/environment/legal/law/training_package.htm

Program LIFE przyczyni się do przekształcenia społeczeństwa UE w społeczeństwo niskoemisyjne i odporne na zmianę klimatu, dzięki wsparciu wdrożenia unijnej polityki klimatycznej i przygotowaniu UE na wyzwania związane z działaniami w dziedzinie klimatu, które pojawią się w nadchodzących latach i dekadach. W tym zakresie status priorytetowy nadaje się: wdrożeniu celów określonych w ramach polityki klimatyczno-energetycznej do roku 2030 i w planie działania w dziedzinie energii na rok 2050, a także porozumienia paryskiego i polityki przystosowania się do zmiany klimatu. Nowa technologia w zakresie łagodzenia zmiany klimatu zostanie ułatwiona dzięki najlepszej praktyce, demonstracji i projektom pilotażowym w celu uzyskania w stosownych przypadkach kolejnych środków finansowych. Unijna polityka przeciwdziałania zmianie klimatu zostanie mocno powiązana z lokalnymi najlepszymi praktykami i inicjatywami i promować będzie przykłady nowych, lepszych rozwiązań ułatwiających przekształcenie społeczeństwa w społeczeństwo niskoemisyjne i odporne na zmianę klimatu. Aby osiągnąć sukces w tej dziedzinie, należy również zbadać istniejące technologie/rozwiązania niskoemisyjne pod kątem przeszkód nietechnologicznych uniemożliwiających penetrację rynku. W ramach programu LIFE wspierane będzie również wdrażanie strategii UE w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu, aby Europa stała się bardziej odporna na zmianę klimatu ⁽¹⁾.

W odniesieniu do łagodzenia zmiany klimatu projekty powinny przedstawiać wdrażanie strategii niskoemisyjnych lub planów zarządzania użytkowaniem gruntów na poziomie regionalnym lub podregionalnym. Obejmowałyby ono uwzględnienie środków w zakresie redukcji emisji i efektywnego gospodarowania zasobami we wszystkich sektorach i propagowanie narzędzi motywujących do zmiany zachowań. Zapewnione zostanie również wsparcie na rzecz wdrażania nowych podejść (w miastach i regionach pokazowych), w stosownych przypadkach za pośrednictwem Światowego Porozumienia Burmistrzów w sprawie Klimatu i Energii ⁽²⁾, w odniesieniu do produkcji, konsumpcji i zarządzania, które mają wpływ na przekształcenie.

Jeżeli chodzi o obszar priorytetowy dotyczący przystosowania się, należy zapewnić wsparcie na rzecz strategii przystosowania się, koncentrując się na szeregu kluczowych obszarów mających europejską wartość dodaną, w tym na projektach na szczeblu regionalnym lub transgranicznym, oraz w stosownych przypadkach za pośrednictwem przystosowania się opartego na ekosystemie. Projekty będą się charakteryzowały potencjałem w zakresie demonstracji i możliwości przenoszenia oraz powinny dotyczyć promowania innowacyjnych rozwiązań w zakresie przystosowania się, w szczególności za pośrednictwem mobilizacji sektora prywatnego oraz w stosownych przypadkach za pośrednictwem Światowego Porozumienia Burmistrzów. Projekty powinny również propagować synergie między polityką przystosowania się do zmiany klimatu i polityką jej łagodzenia, a także polityką zmniejszania ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi.

Bieżącą i przyszłą unijną politykę przeciwdziałania zmianie klimatu będzie można wspierać poprzez zastosowania obejmujące następujące obszary polityki „Działania w dziedzinie klimatu”:

a) Łagodzenie skutków zmiany klimatu

- starania państw członkowskich oraz władz regionalnych/lokalnych na rzecz zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych w sektorach nieobjętych unijnym systemem handlu uprawnieniami do emisji („unijna dyrektywa w sprawie systemu handlu emisjami” – dyrektywa 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady ⁽³⁾) oraz decyzją dotyczącą wspólnego wysiłku redukcyjnego (decyzja nr Parlamentu Europejskiego i Rady 406/2009/WE ⁽⁴⁾): transport i paliwa, rolnictwo, budownictwo (np. efektywność energetyczna w budynkach), użytkowanie gruntów, zmiana użytkowania gruntów i leśnictwo,
- opracowanie i wdrożenie rozliczania emisji gazów cieplarnianych i łagodzenia zmiany klimatu w sektorze użytkowania gruntów,
- opracowanie praktyk gospodarowania gruntami, które mają wpływ na emisje i pochłanianie emisji, np. jako środki uzupełniające do tych wspieranych w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych; rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 1303/2013 ⁽⁵⁾,
- działania wspierające funkcjonowanie systemu handlu emisjami i wywierające wpływ na energochłonną produkcję przemysłową charakteryzującą się wysoką emisją gazów cieplarnianych,

⁽¹⁾ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Strategia UE w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu (COM(2013) 216 final).

⁽²⁾ <http://www.covenantofmayors.eu>

⁽³⁾ Dyrektywa 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 października 2003 r. ustanawiająca system handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych we Wspólnocie oraz zmieniająca dyrektywę Rady 96/61/WE (Dz.U. L 275 z 25.10.2003, s. 32).

⁽⁴⁾ Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2009/406/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie wysiłków podjętych przez państwa członkowskie, zmierzających do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych w celu realizacji do roku 2020 zobowiązań Wspólnoty dotyczących redukcji emisji gazów cieplarnianych (Dz.U. L 140 z 5.6.2009, s. 136).

⁽⁵⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz.U. L 347 z 20.12.2013, s. 320).

- fluorowane gazy cieplarniane i substancje zubożające warstwę ozonową, w szczególności projekty wspomagające wdrożenie protokołu montrealskiego oraz poprawki z Kigali, a także rozporządzenia UE w sprawie fluorowanych gazów cieplarnianych, lub
 - monitorowanie gazów cieplarnianych i składanie sprawozdań przez organy.
- b) Dostosowywanie się do skutków zmiany klimatu
- przystosowanie się na obszarach miejskich oraz gospodarowanie gruntami ograniczające wpływ na zmianę klimatu,
 - odporność infrastruktury, w tym stosowanie niebiesko-zielonej infrastruktury oraz opartych na ekosystemie podejść do przystosowania się,
 - zrównoważona gospodarka wodna na obszarach narażonych na suszę, zarządzanie przeciwpowodziowe i zarządzanie strefą przybrzeżną,
 - odporność sektora rolnego, sektora leśnictwa i sektora turystycznego, w tym na obszarach wyspiarskich i górskich, lub
 - wsparcie na rzecz regionów najbardziej oddalonych UE: gotowość na wypadek ekstremalnych zdarzeń pogodowych, w szczególności na obszarach przybrzeżnych.
- c) Zarządzanie i informacja w zakresie klimatu
- opracowanie i wdrożenie krajowych strategii na rzecz klimatu i energii do 2030 r. lub strategii do połowy stulecia,
 - zachęcanie do zmiany zachowań, uwzględnienie działań w zakresie redukcji emisji i efektywnego gospodarowania zasobami w sektorach,
 - dokonywanie przez organy oceny funkcjonowania unijnego systemu handlu emisjami,
 - budowanie zdolności, podnoszenie świadomości wśród użytkowników końcowych i w ramach sieci dystrybucji urządzeń w zakresie fluorowanych gazów cieplarnianych,
 - monitorowanie polityki przeciwdziałania zmianie klimatu, ocena i ocena *ex post*, lub
 - najlepsze praktyki i działania w zakresie podnoszenia świadomości w celu zaspokojenia potrzeb związanych z przystosowaniem się.

5. TECHNICZNA METODYKA PROCEDURY WYBORU PROJEKTÓW ORAZ KRYTERIA WYBORU I PRYZYNAWANIA DOTACJI (ART. 24 UST. 2 LIT. d) ROZPORZĄDZENIA LIFE)

W niniejszej sekcji omówiono techniczną metodykę procedury wyboru projektów oraz główne szczegółowe kryteria kwalifikowalności⁽¹⁾ i kryteria przyznania finansowania w odniesieniu do dotacji zgodnie z art. 2 i art. 19 rozporządzenia LIFE. Ponieważ wspomniana metodyka i kryteria są zasadniczo takie same dla tych samych rodzajów projektów w ramach obu podprogramów, wyraźne odniesienia do jednego z tych podprogramów zamieszczono wyłącznie w przypadkach, w których istnieją między nimi różnice.

W przypadku wszystkich rodzajów dotacji ocenie poddawane będą komplementarność i optymalne wykorzystanie środków UE, w tym finansowanie działań dodatkowych pochodzące z innych unijnych instrumentów finansowych, jak określono w art. 8 rozporządzenia LIFE, i uwzględnione w kryterium „europejska wartość dodana: synergia”. Aby uniknąć niepożądanego powielania działań, wnioskodawcy uzasadniają, dlaczego decydują się na złożenie wniosku o dofinansowanie w ramach programu LIFE, a nie o inne dofinansowanie unijne, w przypadku, w którym środki te mogłyby również stanowić wsparcie dla podobnych projektów lub działań.

Projekty finansowane w ramach jednego obszaru priorytetowego nie powinny utrudniać osiągnięcia celów środowiskowych lub celów dotyczących klimatu w ramach innego obszaru priorytetowego, chyba że wpływ ten zostałby w sposób wyczerpujący wyjaśniony i uzasadniony we wniosku, a możliwe rozwiązania alternatywne oraz działania na rzecz łagodzenia i przystosowywania byłyby w stosownych przypadkach poprawnie zaplanowane.

Dalsze szczegółowe informacje zostaną zamieszczone we wniosku oraz w wytycznych dotyczących oceny, które będą publikowane wraz z odpowiednimi zaproszeniami do składania wniosków. W ramach bieżącego wieloletniego planu prac oraz rozporządzenia LIFE procedura wyboru projektów może podlegać dostosowywaniu i optymalizacji w każdym corocznym zaproszeniu do składania wniosków.

⁽¹⁾ Znaczenie terminu „wybór” w art. 24 ust. 2 lit. d) rozporządzenia LIFE obejmuje znaczenie terminu „kwalifikowalność” w art. 19 rozporządzenia LIFE i art. 1 31 rozporządzenia finansowego.

5.1. Dotacje na działania

Wnioski wnioskodawców, którzy mają zostać wykluczeni lub którzy nie spełniają ogólnych kryteriów kwalifikowalności na podstawie art. 131 rozporządzenia finansowego, nie będą uwzględniane.

Ponadto wnioski muszą spełniać wymogi w zakresie dopuszczalności (np. w przypadku niektórych projektów wnioski składane są wyłącznie drogą elektroniczną) oraz wymogi kwalifikowalności (np. zgodność z wytycznymi dotyczącymi kwalifikowania się podmiotów izraelskich i ich działań na terytoriach okupowanych przez Izrael od czerwca 1967 r. do korzystania z dotacji, nagród i instrumentów finansowych finansowanych ze środków UE począwszy od 2014 r. ⁽¹⁾), mające zastosowanie do wszystkich dotacji na działania w ramach programu LIFE, które również będą wyraźnie określone w odnośnych wytycznych dotyczących składania wniosków.

Kryteria kwalifikowalności, które mają zastosowanie do różnych rodzajów projektów, przedstawiono pod odpowiednim nagłówkiem poniżej. Kryteria, które w ten sam sposób mają zastosowanie do różnych rodzajów projektów, wymieniono w sekcji 5.1.1 (projekty, o których mowa w art. 18 lit. a), b), c) i h) rozporządzenia LIFE).

Na podstawie art. 6 ust. 2 rozporządzenia LIFE osoby prawne mające siedzibę poza Unią mogą uczestniczyć w projektach, o których mowa w art. 18 rozporządzenia LIFE, pod warunkiem że beneficjent koordynujący dany projekt ma siedzibę w Unii, a działanie, które ma być prowadzone poza Unią, spełnia wymogi określone w art. 6 ust. 1 tego rozporządzenia. Działania te muszą zatem być potrzebne, aby osiągnąć unijne cele w zakresie środowiska i klimatu i zapewnić skuteczność działań związanych z projektem („interwencje”) realizowanych na terytoriach państw członkowskich, do których mają zastosowanie Traktaty.

Na podstawie art. 7 rozporządzenia LIFE w trakcie realizacji programu LIFE możliwa jest współpraca z odpowiednimi organizacjami międzynarodowymi oraz z ich instytucjami i organami, jeżeli jest to konieczne do osiągnięcia celów ogólnych określonych w art. 3 tego rozporządzenia.

Ponadto wnioski będą wybierane tylko wówczas, gdy na podstawie szczegółowych dokumentów potwierdzających dotyczących wyników działalności wnioskodawcy osiągniętych w roku poprzednim wykazują:

- zdolność operacyjną – wnioskodawca musi posiadać kompetencje i kwalifikacje zawodowe wymagane do zrealizowania danego projektu, oraz
- zdolność finansową – wnioskodawca musi posiadać stabilne i wystarczające źródła finansowania w celu utrzymania działalności w trakcie trwania projektu oraz w celu uczestniczenia w jego finansowaniu.

Przy dokonywaniu wyboru organów publicznych i organizacji międzynarodowych pod względem ich zdolności finansowej zastosowanie będzie miał art. 131 rozporządzenia finansowego.

5.1.1. Projekty, o których mowa w art. 18 lit. a), b), c) i h) rozporządzenia LIFE

Wybór projektów pilotażowych, demonstracyjnych, projektów dotyczących najlepszych praktyk oraz projektów informacyjnych, dotyczących zwiększenia świadomości i rozpowszechniania informacji w rozumieniu art. 18 lit. a), b), c) i h) rozporządzenia LIFE odbywa się zgodnie z tą samą metodyką techniczną, jaka jest stosowana przy wyborze projektów, oraz podlega podobnym kryteriom kwalifikowalności i kryteriom przyznania finansowania, jak określono w poniższej sekcji.

5.1.1.1. Metodyka techniczna procedury składania i wyboru projektów

W świetle wniosku przedstawionego w bieżącym przeglądzie śródkresowym oraz pozytywnych doświadczeń związanych z dwuetapowymi podejściami w niektórych innych unijnych programach w bieżącym wieloletnim programie prac dotyczącym programu LIFE wprowadzono dwuetapowe podejście w odniesieniu do tych obszarów priorytetowych, w których dotychczas potencjalni wnioskodawcy, których pomysły na projekty charakteryzowały się wysoką europejską wartością dodaną i którzy nie mieli żadnego doświadczenia w zakresie programów LIFE, wydawali się zniechęceni poziomem szczegółowości wymaganym w celu oceny pełnego wniosku dotyczącego projektu, biorąc pod uwagę stosunkowo niewielkie szanse powodzenia. W ramach podejścia dwuetapowego złożenie pełnego wniosku wymagane będzie wyłącznie od wnioskodawców, których wnioski charakteryzują się wysokim prawdopodobieństwem wyboru (zob. sekcja 5.1.1.2 lit. b)).

W ramach bieżącego programu LIFE przewidziano zatem dwie procedury:

- dwuetapowe podejście oparte na dokumencie koncepcyjnym, po którym następuje pełen wniosek,
- jednoetapowe podejście oparte wyłącznie na pełnym wniosku.

⁽¹⁾ Dz.U. C 205 z 19.7.2013, s. 9.

Wybór między tymi dwoma podejściami zostanie dokonany przez agencję wykonawczą w porozumieniu z Komisją (dyrekcjami generalnymi ds. środowiska i działań w dziedzinie klimatu) w zależności od przeszkód organizacyjnych i operacyjnych związanych z każdym zaproszeniem do składania wniosków.

W przypadku zaproszenia z 2018 r. dwuetapowe podejście zostanie zastosowane w odniesieniu do podprogramu działań na rzecz środowiska. Na podstawie informacji zwrotnej uzyskanej od beneficjentów podejście to można w kolejnych latach rozszerzyć na podprogram działań na rzecz klimatu.

Ocenę pełnych wniosków w ramach podejścia jednoetapowego opisano w sekcjach 5.1.1.2 i 5.1.1.3.

Podejście dwuetapowe zostanie zorganizowane w następujący sposób:

a) Podejście dwuetapowe

Etap 1:

- Zaproszenie do składania wniosków
- Złożenie dokumentu koncepcyjnego

Wnioskodawca składa dokument koncepcyjny o długości maksymalnie 10 stron, w tym:

- formularze administracyjne dotyczące beneficjentów uczestniczących w projekcie,
 - zarys treści projektu, w tym opis głównego celu środowiskowego projektu, przewidywanego partnerstwa, możliwych przeszkód oraz planu awaryjnego umożliwiającego ich usunięcie, jak również strategii wybranej w celu zapewnienia zrównoważonego charakteru wyników projektu w okresie trwania projektu, oraz
 - budżet projektu na poziomie kategorii kosztów.
- Ocena dokumentu koncepcyjnego oraz klasyfikacja

Kryteria kwalifikowalności dokumentu koncepcyjnego

Agencja wykonawcza na podstawie dokumentu koncepcyjnego identyfikuje wnioski spełniające kryteria kwalifikowalności (zob. sekcja 5.1.1.2 lit. a)).

Kryteria przyznania finansowania dotyczące dokumentu koncepcyjnego

Wnioski zostaną sklasyfikowane według jakości, tj. punktów otrzymanych na podstawie kryteriów przyznania finansowania: „ogólna jakość wniosku” oraz „ogólna europejska wartość dodana”.

Wnioski, które nie osiągnęły minimalnego progu w odniesieniu do jednego kryterium lub obydwu kryteriów, zostaną wykluczone.

W przypadku wniosków, które uzyskały jednakową liczbę punktów w ramach kryterium przyznania finansowania „ogólna jakość wniosku”, priorytet zostanie nadany projektom, które uzyskały wyższy wynik w ramach kryterium „ogólna europejska wartość dodana”. Jeżeli wiele wniosków otrzyma jednakową liczbę punktów w ramach obydwu kryteriów, o ostatecznej klasyfikacji zdecyduje komisja oceniająca.

- Lista uwzględnionych projektów

Długa lista wniosków w formie dokumentu koncepcyjnego, w przypadku których zwrócono się o złożenie pełnego wniosku, będzie obejmowała najwyżej ocenione wnioski, w odniesieniu do których suma wnioskowanego wkładu finansowego UE stanowi 2–2,5-krotność dostępnego budżetu. Agencja wykonawcza określi współczynnik na podstawie wyników klasyfikacji, biorąc pod uwagę rozmiar wniosków i doświadczenie zdobyte w odniesieniu do dwuetapowego podejścia. Długa lista będzie obejmowała podlisty w odniesieniu do każdego obszaru priorytetowego. W przypadku niewystarczającego popytu w ramach jednego obszaru priorytetowego można rozszerzyć listy odnoszące się do pozostałych obszarów priorytetowych.

Etap 2:

- Złożenie pełnego wniosku

Wnioskodawców posiadających kwalifikowalne dokumenty koncepcyjne sklasyfikowane jako wnioski, które można wziąć pod uwagę w celu przyznania finansowania, zaprasza się do złożenia pełnego wniosku. Dopuszcza się ograniczoną elastyczność między dokumentem koncepcyjnym a pełnym wnioskiem w odniesieniu do działań, partnerstwa i budżetu. Elastyczność nie może jednak doprowadzić do zmiany charakteru wniosku jako dokumentu koncepcyjnego. Budżet może się różnić od budżetu określonego w dokumencie koncepcyjnym o maksymalnie 10 %.

- Ocena pełnego wniosku oraz klasyfikacja

Wnioski zostaną ocenione i sklasyfikowane w oparciu o kryteria kwalifikowalności i kryteria przyznania finansowania, jak opisano w sekcji 5.1.1.2.

- Opracowanie ostatecznej listy projektów podlegających finansowaniu oraz listy rezerwowej

Po zakończeniu etapu przeglądu wybrane projekty będą zgłaszane do finansowania w granicach dostępnego budżetu. Lista rezerwowa będzie obejmowała najwyżej ocenione projekty, na które nie można było przyznać finansowania z uwagi na dostępny budżet. Na projekty z listy rezerwowej przeznaczone zostanie dodatkowe 20 % budżetu dostępnego w ramach programu LIFE.

- Podpisanie umowy o udzielenie dotacji

b) Podejście jednoetapowe

- Zaproszenie do składania wniosków

- Złożenie pełnego wniosku

Wnioskodawcy składają pełny wniosek.

- Ocena pełnego wniosku oraz klasyfikacja

Wnioski zostaną ocenione w oparciu o kryteria kwalifikowalności i kryteria przyznania finansowania oraz sklasyfikowane, jak opisano w sekcji 5.1.1.2.

- Opracowanie ostatecznej listy projektów podlegających finansowaniu oraz listy rezerwowej

Po zakończeniu etapu przeglądu wybrane projekty będą zgłaszane do finansowania w granicach dostępnego budżetu. Lista rezerwowa będzie obejmowała najwyżej ocenione projekty, na które nie można było przyznać finansowania z uwagi na dostępny budżet. Na projekty z listy rezerwowej przeznaczone zostanie dodatkowe 20 % budżetu dostępnego w ramach programu LIFE.

- Podpisanie umowy o udzielenie dotacji

5.1.1.2. Kryteria kwalifikowalności i przyznania finansowania

Kryteria kwalifikowalności określone w lit. a) zostaną zastosowane do dokumentu koncepcyjnego w przypadku przyjęcia podejścia dwuetapowego oraz do pełnych wniosków w przypadku przyjęcia podejścia jednoetapowego.

Kryteria przyznania finansowania określone w lit. b) zostaną zastosowane, jak opisano w sekcji 5.1.1.1 powyżej.

a) Kryteria kwalifikowalności

Ani dokument koncepcyjny, ani pełny wniosek dotyczący projektu w rozumieniu art. 18 lit. a), b), c) lub h) rozporządzenia LIFE nie będą poddawane ocenie pod względem jakości, jeżeli w przedmiotowym wniosku nie zostanie wykazane, że projekt:

- przyczynia się do realizacji jednego lub kilku celów ogólnych określonych w art. 3 rozporządzenia LIFE oraz stosownych celów szczegółowych określonych w art. 10, 11, 12, 14, 15 i 16 przedmiotowego rozporządzenia,
- wchodzi w zakres obszaru priorytetowego podprogramu LIFE określonego w art. 9 i w art. 13 rozporządzenia LIFE, w ramach którego złożono dany wniosek dotyczący projektu, oraz
- odpowiada jednemu z następujących rodzajów projektów, które zdefiniowano w art. 2 lit. a), b), c) i h) rozporządzenia LIFE:

„Projekty pilotażowe” oznaczają projekty, w których zastosowana zostaje technika lub metoda nigdzie wcześniej niestosowana lub nietestowana, zapewniająca potencjalne korzyści dla środowiska lub klimatu w porównaniu z istniejącymi najlepszymi praktykami, i która może zostać następnie zastosowana w podobnych sytuacjach na szerszą skalę.

„Projekty demonstracyjne” oznaczają projekty polegające na zastosowaniu w praktyce, testowaniu, ocenie i rozpowszechnianiu działań, metod lub podejść, które są nowe lub nieznanne w określonym kontekście projektu, takim jak kontekst geograficzny, ekologiczny, społeczno-ekonomiczny, a które mogłyby być zastosowane w innym miejscu w podobnych okolicznościach.

„Projekty dotyczące najlepszych praktyk” oznaczają projekty, które stosują odpowiednie, efektywne pod względem kosztów i nowoczesne techniki, metody i podejścia, biorąc pod uwagę szczególny kontekst projektu.

„Projekty informacyjne, dotyczące zwiększenia świadomości i rozpowszechniania informacji” oznaczają projekty mające na celu wspieranie komunikacji, rozpowszechniania informacji i zwiększania poziomu świadomości w zakresie podprogramu działań na rzecz środowiska.

Projekty pilotażowe i demonstracyjne w ramach obszaru priorytetowego „Ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami” oraz projekty pilotażowe, demonstracyjne i projekty dotyczące najlepszych praktyk w ramach obszarów priorytetowych „Łagodzenie skutków zmiany klimatu” oraz „Dostosowywanie się do skutków zmiany klimatu” muszą obejmować działania prowadzące do wywarcia znaczących wymiernych skutków bezpośrednich na te kwestie związane ze środowiskiem lub z działaniem na rzecz klimatu.

W przypadku projektów pilotażowych, demonstracyjnych i projektów dotyczących najlepszych praktyk w obszarze priorytetowym „Przyroda i różnorodność biologiczna” co najmniej 25 % kwalifikowalnych zasobów budżetowych musi być przeznaczony na konkretne działania na rzecz ochrony (ograniczone wyjątki będą dopuszczalne ze względu na szczególne potrzeby w zakresie polityki i zostaną one wyraźnie zidentyfikowane w wytycznych dotyczących składania wniosków). Konkretnie działania na rzecz ochrony obejmują działania wywierające znaczące wymierne skutki bezpośrednie na przedmiotowe kwestie związane ze środowiskiem lub z działaniem na rzecz klimatu, prowadząc w tym przypadku do poprawy w zakresie spowolnienia/zatrzymania/odwrócenia procesu pogarszania się stanu ochrony lub stanu ekologicznego gatunków, siedlisk, ekosystemów lub usług ekosystemowych będących przedmiotem tych działań (aby uzyskać więcej informacji na ten temat, zob. wytyczne dotyczące składania wniosków).

Projekty pilotażowe, demonstracyjne, projekty dotyczące najlepszych praktyk lub projekty informacyjne, dotyczące zwiększenia świadomości i rozpowszechniania informacji w ramach obszarów priorytetowych „Zarządzanie i informacja w zakresie środowiska” lub „Zarządzanie i informacja w zakresie działania na rzecz klimatu” muszą obejmować działania prowadzące do wywarcia znaczących i wymiernych skutków bezpośrednich lub pośrednich na przedmiotowe kwestie związane ze środowiskiem lub z działaniem na rzecz klimatu poprzez wywarcie znaczących i wymiernych skutków bezpośrednich na przedmiotowe kwestie związane z zarządzaniem w zakresie środowiska lub zarządzaniem związanym z klimatem, informacją lub zwiększaniem świadomości i rozpowszechnianiem informacji.

Docelowe skutki w zakresie środowiska, działania na rzecz klimatu lub powiązane skutki w zakresie zarządzania i informacji powinny być już wymierne i zmierzone lub poddane modelowaniu na podstawie pomiarów dokonanych w okresie realizacji projektu.

Jako środek ukierunkowany na uniknięcie pokrywania się z innymi programami unijnymi ⁽¹⁾ projekty ukierunkowane na **badania naukowe** ⁽²⁾ lub poświęcone budowie **dużej infrastruktury** nie są objęte zakresem programu LIFE, a zatem **nie kwalifikują się do finansowania**.

Projekty LIFE nie służą finansowaniu środków kompensacyjnych wynikających ze zobowiązań na mocy prawa krajowego lub prawa Unii.

b) Kryteria przyznania finansowania

Kryteria przyznania finansowania mają zastosowanie do wszystkich obszarów priorytetowych, o ile nie określono inaczej. Projekty konkurują ze sobą wyłącznie w ramach tego samego obszaru priorytetowego.

Szczególne kryteria przyznania finansowania dotyczące dokumentów koncepcyjnych

Podczas pierwszego etapu w ramach podejścia dwuetapowego wszystkie dokumenty koncepcyjne, aby mogły zostać uwzględnione w klasyfikacji, muszą uzyskać co najmniej ocenę dopuszczającą w odniesieniu do następujących kryteriów przyznania finansowania:

1. **Ogólna jakość wniosku:** Kryterium to będzie głównie dotyczyło przejrzystości wniosków (w tym opisu kontekstu przed ich realizacją), ich wykonalności oraz związanych z nimi orientacyjnych korzyści ekonomicznych. **Maksymalnie 20 pkt (ocena dopuszczająca – 5 pkt).**
2. **Ogólna europejska wartość dodana:** Kryterium to będzie dotyczyło wkładu projektu w realizację priorytetów programu LIFE, jego oczekiwanych skutków oraz zrównoważonego charakteru wyników projektu. **Maksymalnie 30 pkt (ocena dopuszczająca – 10 pkt).**

⁽¹⁾ Motyw 11 rozporządzenia LIFE.

⁽²⁾ Można zweryfikować wnioski ukierunkowane na badania naukowe pod kątem ich zgodności z odpowiednimi zaproszeniami do składania wniosków w ramach programu „Horyzont 2020”: <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/index.html>.

Kryteria przyznania finansowania dotyczące pełnych wniosków

Zarówno w przypadku podejścia dwuetapowego, jak i jednoetapowego pełne wnioski będą poddawane ocenie i punktacji na podstawie ich jakości według następujących kryteriów przyznania finansowania i systemu oceny punktowej:

— Spójność techniczna i jakość

Spójność techniczna oznacza, że zaproponowane działania związane z projektem powinny stanowić odpowiednie i wykonalne środki umożliwiające uzyskanie prognozowanych produktów i wyników projektu. Ani działania, ani prognozowane produkty i wyniki nie powinny być sprzeczne z żadnym z celów realizowanych w ramach programu LIFE. Jakość techniczna oznacza, że celem działań związanych z projektem powinna być maksymalizacja skuteczności i wydajności w odniesieniu do zakładanych produktów i wyników. Działania związane z projektem powinny być właściwie zaplanowane i jasno opisane.

— Spójność finansowa i jakość

W ramach tego kryterium ocenione zostaną następujące elementy: wkład finansowy beneficjentów i współfinansujących, proponowany budżet i jego zgodność z proponowanymi działaniami oraz z mającymi zastosowanie zasadami, a także opłacalność proponowanego podejścia i związane z nim korzyści ekonomiczne w odniesieniu do oczekiwanych wyników działań uznanych za wystarczająco spójne technicznie oraz o akceptowalnej jakości technicznej. Budżet musi być przejrzysty, tj. należy w sposób wystarczający opisać pozycje dotyczące kosztów.

— Europejska wartość dodana: zakres i jakość wsparcia dla szczegółowych celów obszarów priorytetowych dwóch podprogramów LIFE

Oceniany będzie zakres, w jakim wniosek – o ile zostanie uznany za wystarczająco spójny pod względem technicznym i finansowym oraz o akceptowalnej jakości – przyczynia się do realizacji jednego lub większej liczby szczegółowych celów obszarów priorytetowych dwóch podprogramów LIFE, określonych w art. 10, 11 i 12 rozporządzenia LIFE (w odniesieniu do podprogramu działań na rzecz środowiska) oraz w art. 14, 15 i 16 (w odniesieniu do podprogramu działań na rzecz klimatu), a także jakość tego wkładu. Ocena tego kryterium obejmuje w szczególności zakres i jakość wkładu w realizację wyznaczonych celów szczegółowych (wpływ); skalę oczekiwanego wpływu na środowisko lub na klimat związanego z działaniami podejmowanymi w ramach projektu na zakończenie projektu w porównaniu z szacowanym lub zmierzonym stanem zastanym na początku realizacji projektu. Będzie również uwzględniała istotność kontekstu terytorialnego, społecznego i politycznego⁽¹⁾, na który zgodnie z oczekiwaniami wpłynąć mają działania związane z projektem.

Spodziewane skutki należy wyrazić z uwzględnieniem obowiązujących wskaźników oraz jednostek miary w zakresie poziomu projektu, w odniesieniu do których istnieje obowiązek sprawozdawczości dotyczącej projektów w utworzonej w tym celu bazie danych na temat kluczowego wskaźnika poziomu projektu (KPI) w ramach programu LIFE⁽²⁾. Przykładowo wnioski dotyczące „Przyrody i różnorodności biologicznej” w ramach programu LIFE zostaną zatem ocenione na podstawie oczekiwanych skutków w odniesieniu do struktury i funkcji siedlisk oraz stanu gatunków lub stanu ekologicznego ekosystemów oraz stanu usług ekosystemowych. W ramach tej oceny uwzględnia się wyłącznie działania uznane za wykonalne na podstawie oceny spójności finansowej i technicznej.

— Europejska wartość dodana: zrównoważoność (możliwość kontynuacji, powielania, przenoszenia)

Zrównoważony charakter wyników projektu w perspektywie średnio- i długoterminowej oznacza zdolność do utrzymania tych wyników po wdrożeniu projektu czy to w formie kontynuacji, czy powielenia lub przeniesienia.

Kontynuacja oznacza dalsze stosowanie – po zakończeniu okresu realizacji projektu – rozwiązań wdrożonych w ramach projektu ograniczonych do podmiotów zaangażowanych w projekt, lecz które mogą w dalszym stopniu rozszerzać swój zasięg geograficzny. Sama kontynuacja i samo utrzymywanie wyników projektu będą wystarczające do uzyskania oceny dopuszczającej, natomiast dalsze rozszerzanie zasięgu geograficznego będzie oceniane na podstawie przewidywanego zakresu, co czyni je porównywalnym do powielania lub przenoszenia.

Powielanie oznacza, że rozwiązania zastosowane w ramach projektu są wykorzystywane ponownie w ten sam sposób i do tych samych celów przez inne podmioty/sektory w trakcie realizacji projektu lub po jego zakończeniu.

⁽¹⁾ Istotny dla projektu szczególny kontekst określony w oparciu o nadrzędny kontekst (obejmujący region biogeograficzny; zasięg terytorialny określony za pośrednictwem normy geokodowania w odniesieniu do podziału terytorialnego państw do celów statystycznych, NUTS; jednolitą część wód; ekosystem i usługi ekosystemowe; obszar Natura 2000) oraz właściwe dla projektu szczególne uwarunkowania określone pod względem długości lub rozmiaru obszaru, na którym prowadzone będą działania, oraz liczby osób, które odczuwają skutki głównych działań w ramach projektu w zakresie środowiska, działania na rzecz klimatu lub powiązanych działań w zakresie zarządzania i informacji.

⁽²⁾ Wersja demonstracyjna jest dostępna na stronie internetowej programu LIFE: <http://ec.europa.eu/environment/life/toolkit/pmtools/index.htm>.

Przenoszenie oznacza, że rozwiązania zastosowane w ramach projektu są wykorzystywane w inny sposób lub w innym celu związanym ze środowiskiem, z działaniem na rzecz klimatu lub w powiązonym celu związanym z zarządzaniem i informacją przez te same lub inne podmioty/sektory w trakcie realizacji projektu lub po jego zakończeniu.

Wnioskodawcy powinni wykazać w swoich wnioskach, że rozwiązania (tj. techniki, metody, metodyki, podejścia lub działania lub działania pomocnicze na rzecz komunikacji, rozpowszechniania informacji i podnoszenia świadomości) mające na celu wywarcie bezpośrednich lub pośrednich pozytywnych skutków w odniesieniu do powiązanych celów określonych w rozporządzeniu LIFE mają potencjał, by je kontynuować, powielać lub przenosić.

Udana kontynuacja, udane powielanie lub przenoszenie wymagają strategii obejmującej zadania, które mają na celu powielenie skutków rozwiązań projektu i zorganizowanie szerszego wykorzystania projektu, osiągającego masę krytyczną w trakcie trwania projektu lub w perspektywie krótko- i średnioterminowej po zakończeniu realizacji projektu w ramach programu LIFE. Wykracza to poza transfer wiedzy i poza tworzenie sieci kontaktów i obejmuje praktyczne zastosowanie rozwiązań opracowanych lub stosowanych w projekcie poza okresem realizacji projektu, w innych miejscach lub w innym celu.

Wnioskodawcy muszą przedstawić jednoznaczny i wiarygodny opis strategii i przewidywanych środków zapewniających realizację tego celu, w tym wyjaśnienie dotyczące:

- tego, w jaki sposób wedle oczekiwań rozwiązania zostaną utrzymane na poziomie projektu po zakończeniu projektu, uwzględniając powiązane długoterminowe skutki społeczne i gospodarcze związane z projektem,
 - zakresu, w jakim dalsze wsparcie publiczne, tj. w formie pożyczek za pośrednictwem innowacyjnych instrumentów finansowych, byłoby potrzebne lub użyteczne w celu rozpowszechniania, powielania lub przenoszenia rozwiązań, oraz
 - w szczególności w przypadku projektów realizowanych przez podmioty gospodarcze i podmioty w ramach łańcuchów wartości – zakresu, w jakim oczekuje się osiągnięcia lub utrzymania „dojrzałości finansowej” („gotowości inwestycyjnej”/„akceptowalności przez banki”) tych rozwiązań w okresie realizacji projektu.
- Europejska wartość dodana: synergia i ponadnarodowość
- Synergie (w tym wielozadaniowość, integracja/komplementarność, zielone zamówienia publiczne, oznakowanie ekologiczne oraz wykorzystanie wyników badań sfinansowanych przez UE):

Synergie można osiągnąć dzięki wielozadaniowym podejściom oraz integracji lub komplementarności z innymi unijnymi politykami i mechanizmami finansowania. Wnioski otrzymują dodatkowe punkty za synergia w zależności od ich zakresu oraz jakości.

Wielozadaniowy mechanizm realizacji oznacza, że we wniosku nie tylko planuje się osiągnięcie szczególnych celów projektów dotyczących środowiska lub działania na rzecz klimatu, lecz jest on jednocześnie ukierunkowany na osiągnięcie innych celów (np. w zakresie poprawy gospodarowania odpadami oraz integracji społecznej). Koncepcja ta obejmuje również strategie mające na celu osiągnięcie zrównoważoności społecznej i gospodarczej wraz z ekologicznym lub związanym z działaniem na rzecz klimatu wymiarem zrównoważoności (np. w gospodarce obiegowej różne podmioty wzdłuż łańcucha wartości osiągają wydłużenie cykli produktów oraz integrują długotrwale bezrobotnych na rynku pracy).

Korzystnie ocenione zostaną wnioski dotyczące projektu, które – koncentrując się na szczególnym zagadnieniu dotyczącym środowiska lub działania na rzecz klimatu – poprawiają **integrację** tych szczególnych celów dotyczących środowiska lub działania na rzecz klimatu z innymi obszarami polityki lub osiągają z nimi **komplementarność**, a zatem tworzą synergia z celami innych polityk unijnych. Można przyznać maksymalnie osiem punktów dodatkowych z tytułu wielozadaniowych mechanizmów, integracji lub komplementarności lub dowolnego połączenia tych elementów.

Synergia można osiągnąć również za pośrednictwem zielonych zamówień publicznych i stosowania systemu oznakowania ekologicznego w odniesieniu do integracji celów produkcji ekologicznej oraz świadczenia usług ekologicznych, a także wykorzystania wyników badań w ramach programu „Horyzont 2020” lub poprzedzających go programów. Za zobowiązanie do stosowania **zielonych zamówień publicznych** ⁽¹⁾ lub preferencje dotyczące produktów lub usług w ramach **oficjalnie uznanych systemów oznakowania ekologicznego**, takich jak program oznakowania ekologicznego UE ⁽²⁾, poprzez jasny mechanizm realizacji, otrzymuje się zatem po jednym punkcie dodatkowym.

⁽¹⁾ Więcej informacji na temat zielonych zamówień publicznych można znaleźć pod adresem: http://ec.europa.eu/environment/gpp/index_en.htm, a w szczególności http://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm i http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm

⁽²⁾ <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/eu-ecolabel-products-and-services.html>.

Także **wykorzystanie** wyników projektów w zakresie badań naukowych i osiągnięć innowacyjnych dotyczących środowiska i klimatu finansowanych w ramach programu „Horyzont 2020” lub poprzednich programów ramowych zostanie nagrodzone jednym punktem dodatkowym, jeżeli istnieją wystarczające dowody na wartość dodaną takiego wykorzystania projektu.

— Ponadnarodowość

Jeżeli współpraca ponadnarodowa między państwami członkowskimi ma zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia celów projektu, preferowane są stosowne wnioski. Na podstawie tego kryterium wnioskowi można przyznać dodatkowe cztery punkty, jedynie jeżeli istnieją wystarczające dowody potwierdzające wartość dodaną podejścia ponadnarodowego ⁽¹⁾.

— *Szczegółowe kryteria i system oceny punktowej w odniesieniu do projektów w ramach podprogramu działań na rzecz środowiska*

Szczegółowe kryteria i system oceny punktowej w ramach podprogramu działań na rzecz środowiska odzwierciedlają fakt, że priorytety tematyczne (załącznik III do rozporządzenia LIFE) i powiązaną tematykę projektów (nagłówek 3 powyżej) zdefiniowano jedynie w ramach podprogramu działań na rzecz środowiska.

— Europejska wartość dodana: wkład w tematykę projektów

W ramach tego kryterium wnioski w ramach programu LIFE wyraźnie wchodzące w zakres tematyki projektów wdrażającej priorytety tematyczne wymienione w załączniku III w odniesieniu do podprogramu działań na rzecz środowiska, jak określono w wieloletnim programie prac, otrzymają dodatkowe punkty.

Wnioski dotyczące projektów w ramach obszaru priorytetowego „Ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami” otrzymają 5 punktów, jeżeli będą w pełni zgodne z jednym z tematów projektu wymienionych w sekcji 3 tego obszaru priorytetowego. Ponadto, jeżeli rozwiązanie lub rozwiązania (tj. techniki, metody, działania, metodyki lub podejścia w rozumieniu art. 2 rozporządzenia LIFE) dotyczące określonej kwestii środowiskowej są nowe lub nieznanne w Unii Europejskiej, projekt otrzyma dodatkowe 5 punktów.

Wnioski dotyczące projektów w ramach obszaru priorytetowego „Przyroda i różnorodność biologiczna” i w ramach obszaru priorytetowego „Zarządzanie i informacja w zakresie środowiska” otrzymają 10 punktów, jeżeli będą w pełni zgodne z jednym z tematów projektu w ramach tego obszaru priorytetowego.

	Kryteria przyznania finansowania	Minimalna punktowa ocena dopuszczająca (*)	Maksymalna ocena punktowa
Spójność techniczna i finansowa oraz jakość			
1	Spójność techniczna i jakość	10	20
2	Spójność finansowa i jakość (w tym korzyści ekonomiczne)	10	20
Europejska wartość dodana:			
3	Zakres i jakość wsparcia dla szczegółowych celów obszarów priorytetowych dwóch podprogramów działań na rzecz środowiska w ramach LIFE	10	20
4	Zrównoważoność (kontynuacja, powielanie, przenoszenie)	8	15
	Ogólna ocena punktowa (dopuszczająca)	50 (*)	

⁽¹⁾ Znaczenie terminu „ponadnarodowy”, jak przewidziano w rozporządzeniu LIFE, obejmuje jedynie współpracę między państwami członkowskimi oraz współpracę między państwami członkowskimi i państwami trzecimi uczestniczącymi w programie LIFE na mocy art. 5 rozporządzenia LIFE. Działania poza Unią lub w krajach i terytoriach zamorskich, o ile jest to przewidziane zgodnie z art. 6 rozporządzenia LIFE, nie będą wymagały dodatkowych punktów w ramach tego kryterium przyznania finansowania.

	Kryteria przyznania finansowania	Minimalna punktowa ocena dopuszczająca (*)	Maksymalna ocena punktowa
	Punkty dodatkowe		
5	Wsparcie tematyki projektów	—	0 lub 5, lub 10
6	— Synergie (w tym wielofunkcyjność i integracja/komplementarność (maks. 8 pkt), zielone zamówienia publiczne (maks. 1 pkt), oznakowanie ekologiczne (maks. 1 pkt) oraz wykorzystanie wyników badań UE (maks. 1 pkt)) — Ponadnarodowy (maks. 4 pkt)	—	15
	Maksymalna ocena punktowa		100

(*) Wniosek dotyczący projektu musi uzyskać co najmniej ocenę dopuszczającą za każde kryterium przyznania finansowania, a także suma punktów otrzymanych za kryteria, w odniesieniu do których ustalono minimalną ilość punktów, musi wynosić co najmniej 50* punktów.

— Szczegółowe kryteria i system oceny punktowej w odniesieniu do projektów działań na rzecz klimatu

Szczegółowe kryteria i system oceny punktowej w ramach podprogramu działań na rzecz klimatu odzwierciedlają potrzebę skoncentrowania się na obszarach priorytetowych obejmujących działania na rzecz klimatu oraz obszarach polityki obejmujących działania na rzecz klimatu, o których mowa w sekcji 4. Ponadto coroczne zaproszenia do składania wniosków będą zawierać bardziej szczegółowe obszary prac związane z obszarami polityki w celu odzwierciedlenia nowych wyzwań i zmian w politykach przeciwdziałania zmianie klimatu.

— Europejska wartość dodana: znaczenie wniosków dla obszarów polityki obejmujących działania na rzecz klimatu oraz szczegółowe obszary prac w corocznych zaproszeniach do składania wniosków

Wnioski, które dotyczą obszarów polityki obejmujących działania na rzecz klimatu i szczegółowych obszarów prac w corocznych zaproszeniach do składania wniosków, mogą otrzymać dodatkowe punkty (jak określono w sekcji 5 poniższej tabeli) zgodnie z tym kryterium.

	Kryteria przyznania finansowania	Minimalna punktowa ocena dopuszczająca (*)	Maksymalna ocena punktowa
	Spójność techniczna i finansowa oraz jakość		
1	Spójność techniczna i jakość	10	20
2	Spójność finansowa i jakość (w tym korzyści ekonomiczne)	10	20
	Europejska wartość dodana		
3	Zakres i stopień jakości wsparcia dla obszarów priorytetowych podprogramu działań na rzecz klimatu w ramach LIFE oraz powiązanych celów szczegółowych zawartych w art. 14, 15 i 16 rozporządzenia LIFE	10	20
4	Zrównoważoność (kontynuacja, powielanie, przenoszenie)	8	15
	Ogólna ocena punktowa (dopuszczająca)	50 (*)	

	Kryteria przyznania finansowania	Minimalna punktowa ocena dopuszczająca (*)	Maksymalna ocena punktowa
Punkty dodatkowe			
Europejska wartość dodana: wkład w realizację porozumienia paryskiego			
5	Wkład w obszary polityki obejmujące działania na rzecz klimatu określony w sekcji 4	—	0 lub 5
	Wkład w szczegółowe obszary prac zawarte w corocznym zaproszeniu do składania wniosków dotyczących działań na rzecz klimatu w ramach LIFE	—	0 lub 5
6	— Synergie (w tym wielofunkcyjność i integracja/komplementarność (maks. 8 pkt), zielone zamówienia publiczne (maks. 1 pkt), oznakowanie ekologiczne (maks. 1 pkt) oraz wykorzystanie wyników badań UE (maks. 1 pkt)) — Ponadnarodowy (maks. 4 pkt)	—	15
	Maksymalna ocena punktowa		100

(*) Wniosek dotyczący projektu musi uzyskać co najmniej ocenę dopuszczającą za każde kryterium przyznania finansowania, a ponadto suma punktów otrzymanych za kryteria, w odniesieniu do których ustalono minimalną liczbę punktów, musi wynosić co najmniej 50 punktów.

5.1.2. Projekty zintegrowane, o których mowa w art. 2 lit. d) i art. 18 lit. d) rozporządzenia LIFE

Zgodnie z art. 2 lit. d) rozporządzenia LIFE „projekty zintegrowane” oznaczają projekty wdrażające na dużą skalę terytorialną, w szczególności w wymiarze regionalnym, ponadregionalnym, krajowym lub międzynarodowym, strategie lub plany działania na rzecz środowiska i klimatu wymagane przez unijne przepisy prawne dotyczące środowiska lub klimatu, opracowane zgodnie z innymi aktami unijnymi lub opracowane przez organy państw członkowskich, przede wszystkim w obszarach dotyczących przyrody, w tym między innymi zarządzania siecią „Natura 2000”, wody, odpadów, powietrza, a także łagodzenia skutków zmiany klimatu i dostosowywania się do nich, przy jednoczesnym zapewnieniu zaangażowania zainteresowanych stron, a także promowania skoordynowanego wykorzystania, przynajmniej jednego innego odpowiedniego unijnego, krajowego lub prywatnego źródła finansowania.

Proces składania wniosków dotyczących projektów zintegrowanych oraz ich wyboru opiera się na dwuetapowej procedurze przewidzianej w rozporządzeniu LIFE. Procedura ta powinna ułatwić potencjalnym wnioskodawcom pracę oraz zapewnić im otrzymanie jak najlepszych wskazówek od agencji wykonawczej w trakcie tego procesu. Proces działań jest zorganizowany w taki sposób, że stanowi nieodłączną część stopniowego opracowywania i dopracowywania każdego wniosku. W granicach wyznaczonych zasadami przydziału tematycznego i rozmieszczenia geograficznego określonych w rozporządzeniu LIFE na wszystkich etapach procesu oceny będzie ściśle stosowana zasada równego traktowania wszystkich wniosków.

5.1.2.1. Metodyka techniczna procedury składania i wyboru projektów

Etap 1:

- Zaproszenie do składania wniosków
- Złożenie dokumentu koncepcyjnego

Wnioskodawca składa krótki dokument koncepcyjny przedstawiający treść projektu, plan lub strategię, które ma zamiar wdrożyć, oraz plan finansowy dotyczący ogólnej realizacji planu lub strategii.

- Ocena dokumentu koncepcyjnego oraz etap pytań i odpowiedzi

Agencja wykonawcza na podstawie dokumentu koncepcyjnego identyfikuje i opracowuje listę wniosków spełniających kryteria kwalifikowalności. Wnioskodawcy składający wnioski spełniające wspomniane kryteria zostaną zaproszeni do uczestniczenia w etapie pisemnych pytań i odpowiedzi, podczas którego będą mogli przedkładać pytania dotyczące sporządzania pełnego wniosku. Na zakończenie tego etapu agencja wykonawcza udostępni publicznie wspomniane pytania wraz z odpowiedziami w sposób gwarantujący anonimowość w celu zapewnienia równego wsparcia wszystkim wnioskodawcom w przygotowywaniu pełnego wniosku. W stosownych przypadkach agencja wykonawcza dołączy do pytań i odpowiedzi wskazówki dotyczące najczęściej występujących trudności, które wnioskodawcy mogli napotkać i które ujawniły się w dokumentach koncepcyjnych.

Etap 2:

— Złożenie pełnego wniosku

Wnioskodawców posiadających kwalifikowalne dokumenty koncepcyjne zaprasza się do złożenia pełnych wniosków.

— Ocena pełnego wniosku

Agencja wykonawcza po dokonaniu dogłębnej oceny sporządza „wstępną długą listę” sklasyfikowanych wniosków, które można wziąć pod uwagę w celu przyznania finansowania. Klasyfikacja wniosków odbywa się na podstawie ich jakości, tj. otrzymanych punktów, a także – w ramach podprogramu działań na rzecz środowiska – zgodnie z zasadą, według której określony procent środków przeznaczonych na dotacje na działania musi być przydzielony na projekty wspierające ochronę przyrody i różnorodność biologiczną, oraz z kryteriami dotyczącymi rozmieszczenia geograficznego, określonymi w art. 19 ust. 4 rozporządzenia LIFE. Komisja weryfikuje również finansową i operacyjną zdolność wnioskodawców do zrealizowania projektu.

— Opracowanie ostatecznej listy projektów podlegających finansowaniu oraz listy rezerwowej

Po zakończeniu etapu dokonywania przeglądu wniosków, wybrane projekty będą zgłaszane do finansowania w granicach dostępnego budżetu. Lista rezerwowa będzie obejmowała najwyżej ocenione projekty, na które nie można było przyznać finansowania z uwagi na dostępny budżet. Na projekty z listy rezerwowej przeznaczone zostanie dodatkowo 20 % budżetu dostępnego w ramach programu LIFE.

— Podpisanie umowy o udzielenie dotacji

Chociaż przez cały czas trwania wieloletniego programu prac zastosowanie będzie miało podejście dwuetapowe, Komisja może dostosowywać opisany wyżej proces, biorąc pod uwagę zdobyte doświadczenie.

Przy dokonywaniu klasyfikacji projektów zintegrowanych agencja wykonawcza zapewnia równowagę geograficzną dzięki orientacyjnemu przydzieleniu co najmniej trzech projektów zintegrowanych każdemu państwu członkowskiemu, aby zapewnić zgodność z przepisami art. 19 ust. 4 rozporządzenia LIFE przez cały czas trwania okresu finansowania 2014–2020.

5.1.2.2. Kryteria kwalifikowalności i przyznania finansowania

Poniższe kryteria kwalifikowalności będą miały zastosowanie zarówno do dokumentów koncepcyjnych, jak i pełnego wniosku.

a) Kryteria kwalifikowalności

Wniosek jest odrzucany, jeżeli nie spełnia jednego lub kilku poniższych kryteriów:

1. Duży zasięg terytorialny: wdrożenie ukierunkowanego planu unijnego lub ukierunkowanej strategii unijnej obejmie znaczny obszar geograficzny, w szczególności w wymiarze regionalnym, wieloregionalnym, krajowym lub ponadnarodowym. Dopuszczalne może również być podejście obejmujące wiele miast w przypadku projektów zintegrowanych, dotyczących zarządzania jakością powietrza, oraz w przypadku projektów zintegrowanych w ramach podprogramu działań na rzecz klimatu
2. Mobilizacja innych środków finansowych: jako uzupełnienie samego projektu zintegrowanego oraz określonego współfinansowania, które jest wymagane w odniesieniu do tego projektu zgodnie z rozporządzeniem LIFE (art. 20 ust. 1 lit. a) i c)), uruchomione zostanie co najmniej jedno inne odpowiednie źródło finansowania unijnego, krajowego lub prywatnego do celów wdrożenia ukierunkowanego planu unijnego lub ukierunkowanej strategii unijnej.
3. Zaangażowanie najważniejszych zainteresowanych stron: najważniejsze zainteresowane strony będą zaangażowane w realizację ukierunkowanego planu unijnego lub ukierunkowanej strategii unijnej.
 - (i) Szczegółowe kryterium kwalifikowalności w odniesieniu do projektów w ramach podprogramu działań na rzecz środowiska

Projekt zintegrowany nie kwalifikuje się do finansowania, jeżeli jego celem nie jest wdrożenie jednego z następujących planów lub jednej z następujących strategii wymaganych na mocy szczegółowych przepisów Unii dotyczących ochrony środowiska, opracowanych zgodnie z innymi unijnymi aktami lub przez organy państw członkowskich:

- a) traktowanych priorytetowo ramowych programów zgodnie z art. 8 dyrektywy siedliskowej, które mogą obejmować działania związane z zieloną infrastrukturą przyczyniające się do spójności sieci Natura 2000 w kontekście transgranicznym;

- b) planów gospodarki odpadami zgodnie z art. 28 dyrektywy ramowej w sprawie odpadów;
- c) planów gospodarowania wodami w dorzeczu zgodnie z załącznikiem VII do ramowej dyrektywy wodnej; lub
- d) planów ochrony jakości powietrza zgodnie z dyrektywą w sprawie jakości powietrza lub krajowych programów ograniczania zanieczyszczenia powietrza zgodnie z dyrektywą w sprawie krajowych poziomów emisji.

(ii) Szczegółowe kryterium kwalifikowalności w odniesieniu do projektów w ramach podprogramu działań na rzecz klimatu

Celem projektu zintegrowanego musi być wdrożenie jednego z poniższych planów lub strategii działań na rzecz klimatu wymaganych na mocy szczegółowych przepisów Unii dotyczących przeciwdziałania zmianie klimatu, opracowanych zgodnie z innymi unijnymi aktami lub przez państwa członkowskie:

- a) konkretnej krajowej, regionalnej lub lokalnej strategii przystosowania się do zmiany klimatu bądź planu działania;
- b) planu działania na poziomie miejskim lub na poziomie społeczności lokalnej, zapoczątkowującego przejście w kierunku społeczeństwa niskoemisyjnego lub odpornego na zmianę klimatu;
- c) strategii ograniczającej emisję gazów cieplarnianych lub planu działania dotyczącego przejścia na gospodarkę niskoemisyjną na poziomie krajowym, regionalnym lub konkretnej branży lub sektora.

b) Kryteria przyznania finansowania

Przedstawione poniżej kryteria przyznania finansowania będą stosowane wyłącznie w odniesieniu do pełnego wniosku. Na etapie wyboru wszystkie wnioski spełniające kryteria kwalifikowalności (i wyboru) zostają poddane dogłębnej ocenie pod względem ich jakości. Wnioskowi dopuszczonemu do tego etapu zostaną przydzielone punkty na podstawie poniższych kryteriów przyznania finansowania:

Kryteria przyznania finansowania	Minimalna punktowa ocena dopuszczająca (*)	Maksymalna ocena punktowa
1. Spójność techniczna i jakość	10	20
2. Spójność finansowa i jakość (w tym korzyści ekonomiczne)	10	20
Europejska wartość dodana		
Kryteria dopuszczenia/niedopuszczenia		
3. Zakres i jakość wsparcia na rzecz realizacji celów	10	20
4. Zrównoważoność (kontynuacja, powielanie lub przenoszenie)	8	15
Punkty dodatkowe:		
5. Zakres i jakość mobilizacji innych środków finansowych, w szczególności środków unijnych	—	10
6. Synergie (w tym wielofunkcyjność i integracja/komplementarność (maks. 8 pkt), zielone zamówienia publiczne (maks. 1 pkt), oznakowanie ekologiczne (maks. 1 pkt) oraz wykorzystanie wyników badań UE (maks. 1 pkt)) — Ponadnarodowy (maks. 4 pkt)	—	15
Ogólna ocena punktowa (dopuszczająca)	50 (*)	100

(*) Wniosek dotyczący projektu musi uzyskać co najmniej ocenę dopuszczającą za każde kryterium przyznania finansowania a suma punktów otrzymanych za kryteria, w odniesieniu do których ustalono minimalną ilość punktów, musi wynosić co najmniej 50 punktów.

Poniższe kryteria przyznania finansowania są typowe dla projektów zintegrowanych lub zawierają elementy typowe dla tych projektów:

- Europejska wartość dodana: zakres i jakość wsparcia na rzecz realizacji celów

Ocenie zostanie poddany zakres, w jakim każdy wniosek zapewnia wsparcie na rzecz realizacji jednego lub kilku celów ogólnych i szczegółowych programu LIFE, określonych w art. 3, 10, 11 i 12 (działania w ramach programu LIFE na rzecz środowiska) oraz w art. 3, 14, 15 i 16 (działania w ramach programu LIFE na rzecz klimatu) nowego rozporządzenia LIFE.

Zbadane zostaną następujące kwestie, w zależności od obszaru priorytetowego, w którego zakres wchodzi dany projekt:

- *Szczegółowe kryteria kwalifikowalności w odniesieniu do projektów w ramach podprogramu działań na rzecz środowiska*

- Projekt zintegrowany dotyczący wdrażania traktowanych priorytetowo ramowych programów dla obszarów Natura 2000:

Należało będzie uzasadnić europejską wartość dodaną pod względem wkładu projektu w realizację celu 1 europejskiej strategii ochrony różnorodności biologicznej oraz ogólnych celów dyrektywy siedliskowej i dyrektywy ptasiej, a także w szczególności pod względem wkładu w poprawę stanu ochrony gatunków i rodzajów siedlisk objętych zakresem zainteresowania Wspólnoty (dyrektywa siedliskowa) lub stanu ochrony gatunków ptaków (dyrektywa ptasia) oraz szczególnego podejścia do zintegrowania, w stosownych przypadkach, zielonej infrastruktury.

- Projekt zintegrowany wdrażający plany gospodarowania wodami w dorzeczu:

Należało będzie uzasadnić europejską wartość dodaną w odniesieniu do wkładu takiego projektu w osiąganie celów ramowej dyrektywy wodnej. Proponowane działania powinny być ukierunkowane na istotne presje powodujące pogarszanie zdolności środowiska do retencji wody oraz na stosowanie środków niepowodujących znacznych obciążeń (np. zielonej infrastruktury) do usuwania zanieczyszczeń. Wspomniane presje powinny zostać zidentyfikowane na podstawie ocen przeprowadzanych przez państwa członkowskie do celów przygotowywania planów wdrażania stosownych przepisów i strategii politycznych UE (np. ramowej dyrektywy wodnej, dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej, dyrektywy dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych, dyrektywy w sprawie wody pitnej, dyrektywy dotyczącej jakości wody w kąpieliskach, dyrektywy powodziowej lub planów zarządzania ryzykiem wystąpienia suszy).

Projekty powinny dotyczyć głównie planowania na szeroką skalę (np. na obszarze zlewni cząstkowej lub dorzecza) i ustanawiania środków (np. rozwiązań przyrodniczych) prowadzących do wzmożonej retencji wody na obszarach miejskich i wiejskich, poprawy infiltracji, zwiększenia zdolności do gromadzenia wody oraz usunięcia zanieczyszczeń w drodze procesów naturalnych lub „podobnych do naturalnych”. Powinny zmierzać do osiągnięcia efektu synergicznego w celu wdrożenia działań, które złagodzą istniejące presje hydromorfologiczne oraz wpłyną korzystnie na różnorodność biologiczną i zwiększą użyteczność publiczną.

- Projekt zintegrowany dotyczący wdrażania planów gospodarki odpadami:

Celem projektu zintegrowanego jest wspieranie wdrażania planów gospodarki odpadami zgodnie z wymogiem zawartym w art. 28 dyrektywy ramowej w sprawie odpadów 2008/98/WE lub programów zapobiegania powstawaniu odpadów wymaganych na mocy art. 29 wspomnianej dyrektywy.

Europejska wartość dodana takich projektów zostanie oceniona pod względem ich wkładu we wdrażanie hierarchii postępowania z odpadami (art. 4 dyrektywy ramowej w sprawie odpadów), osiąganie celów związanych z recyklingiem przewidzianych w art. 11 wspomnianej dyrektywy oraz innych celów określonych w przepisach unijnych dotyczących odpadów, a także we wdrażanie środków koniecznych do wspierania tych celów.

- Projekty zintegrowane dotyczące wdrażania planów i programów ochrony jakości powietrza lub wdrażania krajowych programów ograniczania zanieczyszczenia powietrza:

Celem takich projektów zintegrowanych jest wspieranie wdrażania i monitorowania lokalnych i regionalnych planów ochrony jakości powietrza określonych w dyrektywie 2008/50/WE. Jeżeli projekty te będą opierały się na lokalnych planach ochrony jakości powietrza, to powinny one obejmować koordynację i współpracę co najmniej pięciu miast posiadających takie plany; jeżeli natomiast projekty te będą opierały się na regionalnych planach ochrony jakości powietrza, to powinny one obejmować koordynację i współpracę administracji lokalnych z administracją regionalną. Preferowane będą duże projekty lub projekty zapewniające spójność z krajowymi programami ograniczania zanieczyszczenia powietrza na mocy dyrektywy (UE) 2016/2284.

Projekty można również realizować przede wszystkim w celu wdrożenia krajowych programów ograniczania zanieczyszczenia powietrza (zwanymi dalej „krajowymi programami ograniczania zanieczyszczenia powietrza”) na mocy dyrektywy (UE) 2016/2284. Projekt zintegrowany ma wspierać proces opracowywania, wdrażania i monitorowania krajowych programów ograniczania zanieczyszczenia powietrza zgodnie z art. 6 dyrektywy (UE) 2016/2284.

Europejska wartość dodana projektu zintegrowanego związanego z krajowym programem ograniczania zanieczyszczenia powietrza będzie oceniana na podstawie: a) możliwego wpływu krajowych źródeł emisji na

jakość powietrza na terytoriach danego państwa i terytoriach sąsiednich państw członkowskich, z wykorzystaniem, w stosownych przypadkach, danych i metodyki opracowanych w ramach europejskiego programu monitoringu i oceny zgodnie z Protokołem do Konwencji LRTAP dotyczącym długofalowego finansowania wspólnego programu monitoringu i oceny przenoszenia zanieczyszczeń powietrza na dalekie odległości w Europie; b) krajowego programu ograniczania zanieczyszczenia powietrza uwzględniającego potrzebę zmniejszenia emisji zanieczyszczeń powietrza, aby osiągnąć cele dotyczące jakości powietrza na terytoriach danych państw członkowskich oraz, w stosownych przypadkach, w sąsiednich państwach członkowskich; c) priorytetowego traktowania środków redukcji emisji sadzy przy podejmowaniu środków służących wypełnieniu krajowych zobowiązań w zakresie redukcji emisji pyłu drobnego; d) zapewnienia spójności z innymi stosownymi planami i programami ustanowionymi na mocy wymogów określonych w przepisach krajowych lub unijnych, w szczególności z planami ochrony powietrza na mocy dyrektywy 2008/50/WE.

— *Szczegółowe kryteria dotyczące projektów działań na rzecz klimatu*

- Projekt zintegrowany dotyczący wdrażania strategii, planów i planów działania na rzecz łagodzenia zmiany klimatu:

Ten rodzaj projektu zintegrowanego wspiera wdrażanie strategii lub planów działań mających na celu ograniczanie emisji gazów cieplarnianych lub planów działania dotyczących przejścia na gospodarkę niskoemisyjną i dotyczy konkretnych gmin lub regionów (np. zgodnie z zapowiedzią w ramach Światowego Porozumienia Burmistrzów), sektora przemysłu lub sektora rolnego (poprzez badanie użytkowania gruntów w wymiarze regionalnym w kontekście społecznym i ekonomicznym) lub innych sektorów gospodarki w wyniku wprowadzania rozwiązań opartych na technologii i usługach w sposób zrównoważony i innowacyjny. Wkład projektu zintegrowanego we wdrażanie i rozwój polityki unijnej i przepisów w dziedzinie łagodzenia zmiany klimatu może obejmować unijny system handlu uprawnieniami do emisji, decyzję dotyczącą wspólnego wysiłku redukcyjnego w sektorach nieobjętych unijnym systemem handlu uprawnieniami do emisji, dyrektywę w sprawie odnawialnych źródeł energii lub rozporządzenie w sprawie fluorowanych gazów cieplarnianych. Projekt zintegrowany może być uzupełniany koniecznymi inwestycjami w infrastrukturę lub opracowywaniem i stosowaniem innowacyjnych technologii i usług w miastach, regionach lub wśród społeczności lokalnych wspieranych innymi stosownymi programami unijnego finansowania, również określonymi w strategii/planie/planie działania. Europejska wartość dodana projektu będzie oceniana pod względem wkładu danego projektu w redukcję emisji gazów cieplarnianych, poziomu włączania w główny nurt różnych strategii politycznych, bezpośredniego zaangażowania szerokiego grona zainteresowanych stron oraz zakresu, w jakim projekt zintegrowany stanowi część operacyjną strategii/planu/planu działania.

- Projekt zintegrowany dotyczący wdrażania strategii, planów i planów działania na rzecz przystosowania się do zmiany klimatu:

Celem tego rodzaju projektu zintegrowanego jest wdrażanie strategii lub planów działań na rzecz przystosowania się do zmiany klimatu, które uwzględniają określone obszary podatne na zmianę klimatu (np. obszary przybrzeżne, obszary narażone na ryzyko wystąpienia suszy i powodzi) lub wrażliwe sektory (np. woda, rolnictwo/leśnictwo, zdrowie publiczne), oraz stosowanie, w razie potrzeby, podejść opartych na ekosystemie. Synergie z innymi strategiami politycznymi dotyczącymi ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianie klimatu powinny być tematem przewodnim projektów adaptacyjnych, np. w stosownych przypadkach powinno się promować synergie między przystosowaniem się do zmiany klimatu, zmniejszaniem ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi, różnorodnością biologiczną i polityką wodną. Europejska wartość dodana będzie również oceniana pod względem wkładu danego projektu zintegrowanego w osiąganie celów w zakresie odporności na zmiany klimatu, poziomu włączania w główny nurt różnych sektorów oraz zaangażowania szerokiego grona zainteresowanych stron.

- Projekt zintegrowany dotyczący wdrażania miejskich planów działań na rzecz klimatu:

Celem tego projektu zintegrowanego jest wdrożenie miejskich planów działania na rzecz przejścia na społeczeństwo niskoemisyjne i odporne na zmianę klimatu, tak jak ma to miejsce w ramach „Światowego Porozumienia Burmistrzów w sprawie Klimatu i Energii”. Istotne znaczenie ma wkład w poprawę zarządzania, podnoszenie świadomości i budowanie potencjału oraz uwzględnienie działań związanych ze zmianą klimatu w różnych obszarach polityki. Należy zachęcać do realizacji dużych projektów obejmujących kilka miast.

- Europejska wartość dodana: zakres i jakość mobilizacji innych środków finansowych, w szczególności środków unijnych: na podstawie jakości koordynacji z innym mechanizmem (innymi mechanizmami) finansowania i poziomu mobilizacji innych środków finansowych uzupełniających środki przewidziane w ramach programu LIFE (ponad poziom minimalny wymagany do spełnienia kryterium kwalifikowalności) oraz prawdopodobieństwa faktycznej mobilizacji tych środków i powiązania funkcjonalnego z wdrażanym planem ustalone zostanie, czy dany projekt zintegrowany otrzyma dodatkowe punkty w ramach tego kryterium. Projekty zintegrowane, w przypadku których istnieje prawdopodobieństwo mobilizacji unijnych środków finansowych powiązanych w sposób funkcjonalny z wdrażanym planem oraz w których przewidziano satysfakcjonujący mechanizm koordynacji, otrzymają wyższą ocenę.
- Europejska wartość dodana: synergie (w tym wielofunkcyjność, komplementarność, integracja, zielone zamówienia publiczne, oznakowanie ekologiczne oraz wykorzystanie): we wnioskach dotyczących projektów zintegrowanych

należy przedstawić wielozadaniowe mechanizmy cechujące się szczególnie wysoką jakością (np. mające na celu przynoszenie korzyści związanych z ochroną środowiska i klimatem oraz budowanie potencjału), które umożliwiają osiągnięcie wyników w innych obszarach polityki ⁽¹⁾. Powinny one również zwiększyć komplementarność z tymi strategiami politycznymi i włączyć do nich cele w zakresie ochrony środowiska i działań na rzecz klimatu. W przypadku „tradycyjnych” projektów, za zobowiązanie do stosowania zielonych zamówień publicznych ⁽²⁾ lub preferencje dotyczące produktów lub usług w ramach uznanych systemów oznakowania ekologicznego, takich jak program oznakowania ekologicznego UE ⁽³⁾, poprzez jasny mechanizm realizacji, przyznaje się po jednym punkcie dodatkowym.

Także wykorzystanie wyników projektów w zakresie badań naukowych i osiągnięć innowacyjnych dotyczących środowiska i klimatu finansowanych w ramach programu „Horyzont 2020” lub poprzednich programów ramowych zyska jeden punkt dodatkowy, jeżeli istnieją wystarczające dowody na wartość dodaną takiego wykorzystania projektu.

5.1.3. Projekty pomocy technicznej, o których mowa w art. 18 lit. e) rozporządzenia LIFE

Za pośrednictwem dotacji na działania projekty pomocy technicznej zapewniają wsparcie finansowe, mające pomóc wnioskodawcom w opracowywaniu projektów zintegrowanych. Na projekty pomocy technicznej można przeznaczyć maksymalnie 1 % rocznego budżetu przydzielonego na projekty zintegrowane. Maksymalny wkład UE przypadający na projekt pomocy technicznej jest stały i wynosi 100 000 EUR.

5.1.3.1. Metodyka techniczna procedury wyboru projektów

Wybór projektów pomocy technicznej dokonywany jest według tej samej metodyki technicznej, jaką stosuje się przy wyborze projektów w ramach obu podprogramów. Stosowane będzie podejście przyspieszone.

Procedura wyboru projektów zostanie zorganizowana w następujący sposób:

— Ocena wniosków

Agencja wykonawcza zweryfikuje zgodność każdego wniosku z kryteriami kwalifikowalności i wyboru oraz dokona oceny wniosków na podstawie kryteriów przyznania finansowania.

— Opracowanie ostatecznej listy projektów podlegających finansowaniu oraz listy rezerwowej

Po zakończeniu etapu dokonywania przeglądu wniosków, wybrane projekty będą zgłaszane do finansowania w granicach dostępnego budżetu. Lista rezerwowa będzie obejmowała najwyżej ocenione projekty, na które nie można było przyznać finansowania z uwagi na dostępny budżet. Na projekty z listy rezerwowej przeznaczone zostanie dodatkowe 20 % budżetu dostępnego w ramach programu LIFE.

— Podpisanie umowy o udzielenie dotacji

5.1.3.2. Kryteria kwalifikowalności i przyznania finansowania

Stosowane będą następujące główne szczegółowe kryteria kwalifikowalności i przyznania finansowania:

a) Kryteria kwalifikowalności

Wniosek dotyczący projektu pomocy technicznej jest poddawany ocenie na podstawie kryteriów przyznania finansowania, jeżeli:

- celem wniosku dotyczącego projektu jest przygotowanie w przyszłości wniosku dotyczącego projektu zintegrowanego.

⁽¹⁾ W szczególności w dziedzinie polityki środowiska morskiego zgodnie z celami dyrektywy 2008/56/WE

⁽²⁾ Więcej informacji na temat zielonych zamówień publicznych można znaleźć pod adresem: http://ec.europa.eu/environment/gpp/index_en.htm, w szczególności http://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm i http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm

⁽³⁾ <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/eu-ecolabel-products-and-services.html>.

b) Kryteria przyznania finansowania

Jakość wszystkich kwalifikowalnych wniosków będzie poddawana ocenie i punktacji według następujących kryteriów przyznania finansowania i systemu oceny punktowej:

Kryteria przyznania finansowania	Minimalna punktowa ocena dopuszczająca (*)	Maksymalna ocena punktowa
1. Spójność techniczna i jakość	30	60
2. Spójność finansowa i jakość (w tym korzyści ekonomiczne)	20	40
Ogólna ocena punktowa (dopuszczająca)	55	100

(*) Wniosek dotyczący projektu musi uzyskać co najmniej ocenę dopuszczającą za każde kryterium przyznania finansowania, a ponadto suma punktów otrzymanych za kryteria, w odniesieniu do których ustalono minimalną liczbę punktów, musi wynosić co najmniej 55 punktów.

— **Spójność techniczna i jakość**

Ocenie poddana zostanie przejrzystość, spójność i wykonalność wniosku pod kątem celów projektu i przewidywanych wyników. Uwzględniony zostanie charakter oraz zakres przyszłego projektu zintegrowanego.

— **Spójność finansowa i jakość**

Ocenie poddany zostanie proponowany budżet i jego zgodność z proponowanymi działaniami oraz z mającymi zastosowanie zasadami, a także opłacalność proponowanego podejścia. Ocenione zostaną również korzyści ekonomiczne związane z danym wnioskiem.

5.1.4. *Projekty na rzecz budowania potencjału, o których mowa w art. 18 lit. f) rozporządzenia LIFE*

Projekty na rzecz budowania potencjału zapewniają wsparcie finansowe działaniom potrzebnym do budowania potencjału państw członkowskich, w tym krajowym lub regionalnym punktem kontaktowym LIFE, w celu umożliwienia państwom członkowskim bardziej skutecznego uczestnictwa w programie LIFE.

Interwencje mogą obejmować między innymi:

- nabór nowych pracowników i szkolenia dla krajowych i regionalnych punktów kontaktowych LIFE,
- ułatwianie wymiany doświadczeń i najlepszych praktyk oraz wspieranie upowszechniania i wykorzystywania wyników projektów w ramach programu LIFE,
- podejścia ukierunkowane na szkolenie instruktorów,
- programy wymiany i oddelegowania między organami publicznymi w państwach członkowskich, w szczególności działalność w zakresie wymiany najlepszych praktyk i podejść.

Interwencje objęte planem budowania potencjału mogą obejmować zakontraktowanie ekspertów w celu uzupełnienia doraźnych luk technicznych i procesowych w zakresie potencjału, lecz nie mogą obejmować współpracy z ekspertami, których głównym zadaniem jest sporządzanie wniosków o dofinansowanie w ramach corocznych zaproszeń do składania wniosków.

5.1.4.1. *Metodyka techniczna procedury wyboru projektów*

Wnioski dotyczące projektów na rzecz budowania potencjału będą rozpatrywane według przyspieszonej procedury przyznania finansowania. Mając na uwadze fakt, że zgodnie z art. 19 ust. 8 projekty na rzecz budowania potencjału mogą być przydzielane jedynie z góry określonej liczbie państw członkowskich oraz że dotację może otrzymać tylko jeden projekt na państwo członkowskie, otrzymane wnioski nie są wobec siebie konkurencyjne. Wnioski mogą być zatem składane w sposób ciągły od daty publikacji zaproszenia do składania wniosków dotyczących dotacji na działania w ramach programu LIFE na 2018 r., co będzie obejmowało pakiet wniosków dotyczących projektów na rzecz budowania potencjału. Aby wnioski mogły zostać rozpatrzone w odniesieniu do okresu finansowania 2018–2020, należy je złożyć do końca pierwszego kwartału 2019 r.

Wnioski zostaną poddane ocenie w celu zapewnienia zgodności z poniższymi kryteriami kwalifikowalności i programami przyznania finansowania.

Po pomyślnym zakończeniu procesu oceny i przeglądu podpisywane będą umowy o udzielenie dotacji.

5.1.4.2. Kryteria kwalifikowalności i przyznania finansowania

Stosowane będą następujące kryteria kwalifikowalności i przyznania finansowania:

a) Kryteria kwalifikowalności

Każdy wniosek musi spełniać następujące kryteria kwalifikowalności:

- Wnioskodawcą jest **państwo członkowskie**, w przypadku którego spełniony jest następujący warunek:
 - PKB na mieszkańca w 2012 r. nie przekraczał poziomu 105 % średniej w Unii,
 - średni poziom absorpcji przez dane państwo członkowskie indykatywnej krajowej alokacji na lata 2014, 2015 i 2016, zgodnie z art. 19 ust. 5 rozporządzenia LIFE, jest niższy niż 70 %, oraz
 - średni poziom absorpcji przez dane państwo członkowskie indykatywnej krajowej alokacji w latach 2014, 2015 i 2016 wzrósł w porównaniu ze średnim poziomem absorpcji w latach 2010, 2011 i 2012.
- Jeżeli w wieloletnim programie prac na lata 2014–2017 państwu członkowskiemu przyznano by projekt budowania potencjału, projekt ten musiałby zostać ukończony przed datą rozpoczęcia drugiego projektu budowania potencjału.
- Wniosek zawiera **plan budowania potencjału**, w którym państwo członkowskie **zobowiązuje się do**:
 - utrzymania zasobów przeznaczonych na program LIFE, w tym między innymi poziomów zatrudnienia, na poziomie nie niższym niż poziom z 2012 r. przez okres obecnego wieloletniego programu prac,
 - jeżeli w wieloletnim programie prac na lata 2014–2017 państwu członkowskiemu przyznano by projekt budowania potencjału – do utrzymania zasobów, w tym poziomów zatrudnienia, przydzielonych na poprzedni projekt budowania potencjału na czas trwania wieloletniego programu prac na lata 2018–2020.

b) Kryteria przyznania finansowania

- **Spójność techniczna i jakość** projektów na rzecz budowania potencjału odnoszą się do proponowanych działań, których celem jest rozwój potencjału państwa członkowskiego, aby mogło ono skutecznie składać wnioski o finansowanie projektów w ramach podprogramów działań na rzecz środowiska i klimatu.

Jakość wszystkich kwalifikowalnych wniosków będzie poddawana ocenie i punktacji według następujących kryteriów przyznania finansowania i systemu oceny punktowej:

Kryteria przyznania finansowania	Minimalna punktowa ocena dopuszczająca (*)	Maksymalna ocena punktowa
Spójność techniczna i jakość	15	30
Spójność finansowa i jakość (w tym korzyści ekonomiczne)	10	20
Kompleksowy charakter rozwiązania w zakresie zidentyfikowanych słabych stron, których wynikiem jest niski udział państwa członkowskiego w zaproszeniach do składania wniosków w ramach rozporządzenia LIFE na lata 2014–2016	15	30
Przedstawienie działań na rzecz oczekiwanej poprawy w zakresie zdolności do promowania integracji, komplementarności, synergii i możliwości powielania programów LIFE w strategiach politycznych, działaniach gospodarczych i innych programach	10	20
Ogólna ocena punktowa (dopuszczająca)	55	100

(*) Wniosek dotyczący projektu musi uzyskać co najmniej ocenę dopuszczającą za każde kryterium przyznania finansowania, a ponadto suma punktów otrzymanych za kryteria, w odniesieniu do których ustalono minimalną liczbę punktów, musi wynosić co najmniej 55 punktów.

5.1.5. Projekty przygotowawcze, o których mowa w art. 18 lit. g) rozporządzenia LIFE

Projekty przygotowawcze ukierunkowane są na określone potrzeby w zakresie opracowywania i wdrażania polityki i przepisów Unii w dziedzinie ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianie klimatu.

5.1.5.1. Metodyka techniczna procedury wyboru projektów

Komisja raz w roku sporządza listę określonych potrzeb w zakresie opracowywania i wdrażania polityki i przepisów Unii w dziedzinie ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianie klimatu, które należy zaspokoić w kolejnych latach, oraz identyfikuje wśród nich potrzeby, które mogłyby zostać zaspokojone za pośrednictwem projektów przygotowawczych.

Przed opublikowaniem corocznego zaproszenia do składania wniosków państwa członkowskie otrzymają wstępną listę określonych potrzeb, które mogłyby zostać zaspokojone za pośrednictwem projektów przygotowawczych, i zostaną poproszone o przedstawienie swoich uwag. Na podstawie tych uwag ustalona zostaje lista ostateczna.

Komisja definiuje określone kryteria wyboru i przyznania finansowania w odniesieniu do zidentyfikowanych w ten sposób projektów, okres trwania projektu oraz orientacyjny budżet, jaki ma zostać przydzielony na każdy projekt.

Procedura wyboru projektów zostanie zorganizowana w następujący sposób:

— Ocena wniosków

Komisja zweryfikuje zgodność każdego wniosku z kryteriami kwalifikowalności i wyboru oraz dokona oceny wniosków na podstawie kryteriów przyznania finansowania.

— Opracowanie ostatecznej listy projektów podlegających finansowaniu oraz listy rezerwowej

Po zakończeniu etapu dokonywania przeglądu wniosków, wybrane projekty będą zgłaszane do finansowania w granicach dostępnego budżetu. W stosownych przypadkach można utworzyć listę rezerwową.

— Podpisanie umowy o udzielenie dotacji

5.1.5.2. Kryteria kwalifikowalności i przyznania finansowania

Stosowane będą następujące kryteria kwalifikowalności i przyznania finansowania:

a) Kryteria kwalifikowalności

Określone kryteria kwalifikowalności i wyboru zostaną przedstawione w każdym zaproszeniu do składania wniosków. Kryteria te będą opierały się na określonych potrzebach, jakie mają zostać zaspokojone za pośrednictwem projektów przygotowawczych, zdefiniowanych przez Komisję we współpracy z państwami członkowskimi.

b) Kryteria przyznania finansowania

Finansowanie projektów przygotowawczych będzie przyznawane podmiotowi prawnemu lub podmiotom prawnym, które złożą wniosek oceniony powyżej oceny dopuszczającej i uzyskają najwyższą ocenę w odniesieniu do następujących kryteriów:

Kryteria	Minimalna punktowa ocena dopuszczająca (*)	Maksymalna ocena punktowa
Spójność techniczna i jakość wniosku w odniesieniu do specyficznej potrzeby, która ma zostać zaspokojona	22	45
Kompleksowy charakter metody w odniesieniu do specyficznej potrzeby, która ma zostać zaspokojona	15	30
Spójność finansowa i jakość (w tym korzyści ekonomiczne)	12	25
Ogólna ocena punktowa (dopuszczająca)	55	100

(*) Wniosek dotyczący projektu musi uzyskać co najmniej ocenę dopuszczającą za każde kryterium przyznania finansowania, a ponadto suma punktów otrzymanych za kryteria, w odniesieniu do których ustalono minimalną liczbę punktów, musi wynosić co najmniej 55 punktów.

5.1.6. Projekty wymagane do osiągnięcia celów ogólnych określonych w art. 3 rozporządzenia LIFE

Inne projekty (pilotażowe, demonstracyjne lub inne) mogą być finansowane zgodnie z art. 190 zasad stosowania rozporządzenia finansowego (zwanymi dalej „zasadami stosowania rozporządzenia finansowego”) lub mogą uruchomić specjalne zaproszenie do składania wniosków na podstawie kryteriów przedstawionych poniżej. Na przykład dotacje przeznaczone na złożone projekty realizujące gospodarkę obiegową wzdłuż łańcuchów wartości lub w ramach symbiozy przemysłowej mogłyby być finansowane po opublikowaniu specjalnego zaproszenia do składania wniosków w oparciu o budżet dotacji na działania w zakresie ochrony środowiska i efektywnego gospodarowania zasobami ⁽¹⁾ lub w celu wsparcia projektów mogących uzyskać finansowanie z banków, które prowadziłyby do finansowania w ramach mechanizmu finansowego na rzecz kapitału naturalnego lub uzupełniałyby finansowanie w ramach NCFE. Można by również zapewnić wsparcie na rzecz osiągnięcia wystarczającej dojrzałości wniosków dotyczących projektów w celu przyciągnięcia publicznego i prywatnego kapitału inwestycyjnego. Wsparcie mogłoby być udzielane przede wszystkim na innowacyjne, pierwsze w swoim rodzaju lub nierutynowe wnioski dotyczące inwestycji w każdym z obszarów priorytetowych w ramach rozporządzenia LIFE.

5.1.6.1. Metodyka techniczna procedury wyboru projektów

Jeżeli Komisja zidentyfikuje potrzebę realizacji określonego projektu doraźnego, mającego na celu osiągnięcie celów ogólnych określonych w art. 3 rozporządzenia LIFE, może opublikować zaproszenie do składania wniosków.

5.1.6.2. Kryteria kwalifikowalności i przyznania finansowania

a) Kryteria kwalifikowalności

Inne projekty:

- **przyczyniają się do** realizacji jednego lub kilku celów **ogólnych** określonych w art. 3 rozporządzenia LIFE **oraz stosownych celów szczegółowych** określonych w art. 10–12, 14–16 tego rozporządzenia,
- **są objęte zakresem obszaru priorytetowego** podprogramu LIFE określonego w art. 9 i w art. 13 rozporządzenia LIFE, w ramach którego złożono dany wniosek dotyczący projektu. Obejmuje to projekty ukierunkowane na złożone działania realizujące gospodarkę o obiegu zamkniętym wzdłuż łańcuchów wartości lub w ramach symbiozy przemysłowej. Opublikowane zostanie specjalne zaproszenie do składania wniosków dotyczących projektów z zakresu pomocy technicznej w ramach przygotowywania gospodarki o obiegu zamkniętym, z wykorzystaniem budżetu dotacji na działania w zakresie ochrony środowiska i efektywnego gospodarowania zasobami o maksymalnej wartości 1 mln EUR rocznie.

b) Kryteria przyznania finansowania

Finansowanie innych projektów będzie przyznawane podmiotowi prawnemu lub podmiotom prawnym, które złożą wniosek oceniony powyżej oceny dopuszczającej i uzyskają najwyższą ocenę w odniesieniu do następujących kryteriów:

Kryteria	Minimalna punktowa ocena dopuszczająca (*)	Maksymalna ocena punktowa
Spójność techniczna i jakość wniosku w odniesieniu do specyficznej potrzeby, która ma zostać zaspokojona	30	50
Spójność finansowa i jakość (w tym korzyści ekonomiczne)	20	30
Kompleksowy charakter metody w odniesieniu do specyficznej potrzeby, która ma zostać zaspokojona	—	10
Synergie (zob. projekty tradycyjne)	—	10
Ogólna ocena punktowa (dopuszczająca)	55	100

(*) Wniosek dotyczący projektu musi uzyskać co najmniej ocenę dopuszczającą za każde kryterium przyznania finansowania, a ponadto sumą punktów otrzymanych za kryteria, w odniesieniu do których ustalono minimalną liczbę punktów, musi wynosić co najmniej 55 punktów.

⁽¹⁾ Z badań wynika, że kapitał inwestycyjny byłby łatwo dostępny z różnych źródeł dla „zielonych inwestycji”, ale nie przygotowano wystarczająco dobrych wniosków („mogących uzyskać finansowanie z banków”). Lukę tę można wypełnić poprzez specjalne zaproszenie do składania wniosków, skierowane do podmiotów realizujących (potencjalnie) opłacalne ekonomicznie projekty, które mogą wywierać znaczący wpływ na środowisko lub działania na rzecz klimatu, niezbędne do osiągnięcia ogólnych celów określonych w art. 3 rozporządzenia LIFE.

5.2. Dotacje operacyjne

Art. 21 rozporządzenia LIFE przewiduje wsparcie dla niektórych wydatków operacyjnych i administracyjnych ponoszonych przez podmioty niekomercyjne realizujące cel leżący w ogólnym interesie unijnym, prowadzące działalność przede wszystkim w dziedzinie działań na rzecz środowiska lub klimatu oraz zaangażowane w opracowywanie, wdrażanie i egzekwowanie strategii politycznych i przepisów Unii.

Utrzymany zostanie system dwuletnich umów ramowych o partnerstwie w odniesieniu do dotacji operacyjnych, ustanowiony w ramach wieloletniego programu prac na lata 2014–2017 w celu utrzymania równowagi między potrzebą zwiększonej pewności i stabilności beneficjentów oraz pewnym poziomem konkurencji między podmiotami niekomercyjnymi. W tym kontekście w 2018 r. opublikowane zostanie ograniczone zaproszenie do składania wniosków. Będzie ono skierowane wyłącznie do tych organizacji pozarządowych, które wybrano do podpisania umowy ramowej o partnerstwie w ramach zaproszenia do podpisania takich umów w 2017 r. (identyfikator zaproszenia: LIFE-NGO-FPA-EASME-2017).

W 2019 r. opublikowane zostanie nowe zaproszenie do składania wniosków dotyczących umów ramowych o partnerstwie w celu wybrania organizacji pozarządowych ubiegających się o dotację operacyjną obejmującą lata budżetowe 2020 i 2021. Po tym zaproszeniu opublikowane zostaną również dwa ograniczone zaproszenia w celu podpisania określonych umów o dotację z partnerami umów ramowych o partnerstwie.

Dotacje operacyjne, które nie są objęte zakresem zaproszenia do składania wniosków, mogą być przyznawane w należycie uzasadnionych przypadkach określonych w art. 190 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 1268/2012⁽¹⁾, w szczególności gdy sytuacja beneficjenta nie pozostawia możliwości wyboru lub jeżeli beneficjent jest wskazany w takiej podstawie prawnej.

Wnioski będą sprawdzane pod kątem zgodności z kryteriami kwalifikowalności i wyboru. W przypadku wniosków spełniających te kryteria poddane ocenie na podstawie kryteriów finansowania zostaną ich ogólna adekwatność i jakość. Na tej podstawie będą przyznawane punkty oraz wymagany będzie pewien minimalny poziom jakości. Ostateczna decyzja dotycząca przyznania finansowania zostanie podjęta na podstawie wyników otrzymanych w procesie oceny.

5.2.1. Kryteria wyboru w odniesieniu do dotacji operacyjnych

Oceny zdolności finansowej i operacyjnej wnioskodawcy do zrealizowania proponowanego programu prac dokonuje się na podstawie kryteriów wyboru.

Wnioskodawcy zostaną wybrani tylko wówczas, gdy na podstawie szczegółowych dokumentów potwierdzających dotyczących wyników osiągniętych przez nich w trakcie dwóch poprzednich lat będą mogli wykazać:

- **zdolność operacyjną** – wnioskodawca musi posiadać kompetencje i kwalifikacje zawodowe wymagane do zrealizowania danego projektu, oraz
- **zdolność finansową** – wnioskodawca musi posiadać stabilne i wystarczające źródła finansowania w celu utrzymania swojej działalności w roku, w odniesieniu do którego przyznano dotację, oraz w celu uczestniczenia w jego finansowaniu.

W określonych wyjątkowych okolicznościach, a w szczególności w przypadku powstania nowej sieci stworzonej przez doświadczone organizacje, agencja wykonawcza może przyznać odstępstwo od wymogu dotyczącego dostarczenia dokumentów potwierdzających, które obejmują okres dwóch poprzednich lat.

5.2.2. Kryteria przyznania finansowania w odniesieniu do dotacji operacyjnych

5.2.2.1. Dotacje operacyjne/umowy ramowe o partnerstwie dla organizacji pozarządowych (NGO)

Art. 12 lit. d) i art. 16 lit. d) rozporządzenia LIFE jako szczegółowy cel ich odpowiednich obszarów priorytetowych „Zarządzanie i informacja” przewidują „działanie na rzecz lepszego zarządzania środowiskiem i klimatem poprzez zwiększanie zaangażowania zainteresowanych podmiotów, w tym organizacji pozarządowych, w konsultacje dotyczące polityki i jej realizację”.

Przedstawione poniżej kryteria przyznania finansowania będą miały zastosowanie przy wyborze beneficjentów umów ramowych o partnerstwie:

- 1) adekwatność polityki: adekwatność planu strategicznego organizacji pozarządowej dotyczącego unijnej polityki działań na rzecz środowiska i klimatu;

⁽¹⁾ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 1268/2012 z dnia 29 października 2012 r. w sprawie zasad stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 966/2012 w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii (Dz.U. L 362 z 31.12.2012, s. 1).

- 2) kształtowanie polityki UE: wkład organizacji pozarządowej w kształtowanie, rozwijanie lub uaktualnianie unijnej polityki działań na rzecz środowiska lub klimatu;
- 3) wdrażanie polityki UE: wkład organizacji pozarządowej we wdrażanie i egzekwowanie unijnej polityki działań na rzecz środowiska lub klimatu;
- 4) funkcja czujnika: znaczenie w rozwiązywaniu nowych i pojawiających się problemów środowiskowych i klimatycznych;
- 5) rozwój organizacyjny: potencjał w zakresie rozwoju w celu uzyskania statusu bardziej skutecznie działającej zainteresowanej strony w procesie politycznym Unii.

Organizacje wybrane w charakterze partnerów ramowych będą wzywane do corocznego składania swoich programów prac, które będą analizowane pod kątem możliwości przyznania specjalnej corocznej dotacji operacyjnej.

Poniższe kryteria mają zastosowanie do przyznawania specjalnych corocznych dotacji operacyjnych w ramach umów ramowych o partnerstwie:

- 1) zgodność programu prac z celami i charakterem działań określonych w umowie ramowej o partnerstwie;
- 2) spójność techniczna i jakość programu prac;
- 3) spójność programu prac i proponowanego budżetu, w tym efektywne wykorzystanie zasobów.

5.2.2.2. Inne dotacje operacyjne

Przyznawanie innych dotacji operacyjnych podmiotom niekomercyjnym, m.in. po podpisaniu umów ramowych o partnerstwie, które to podmioty dążą do osiągnięcia celu leżącego w ogólnym interesie Unii lub ich celem jest stworzenie części polityki działań na rzecz środowiska lub klimatu i wspieranie tej polityki, będzie odbywało się na podstawie następujących kryteriów przyznania finansowania:

- 1) adekwatności programu prac w odniesieniu do celów rozporządzenia LIFE i w stosownych przypadkach priorytetów tematycznych i tematyki projektów;
- 2) wykonalności i wewnętrznej spójności programu prac;
- 3) opłacalności proponowanych działań.

5.3. Instrumenty finansowe

Finansowanie w rozumieniu art. 17 ust. 4 rozporządzenia LIFE zostanie przeznaczone na dwa pilotażowe instrumenty finansowe na potrzeby realizacji celów ogólnych, o których mowa w art. 3 rozporządzenia LIFE:

- mechanizm finansowania kapitału naturalnego (NCFE) – instrument finansowy, który jest pilotowany w ramach obu podprogramów w celu przetestowania i przedstawienia innowacyjnych rozwiązań w zakresie finansowania projektów promujących ochronę kapitału naturalnego w obszarach priorytetowych „Przyroda i różnorodność biologiczna” oraz „Dostosowywanie się do zmiany klimatu”,
- instrument finansowania prywatnego na rzecz efektywności energetycznej (PF4EE) – pilotażowy instrument finansowy w ramach podprogramu działań na rzecz klimatu. Jak wykazano w okresie 2014–2017, instrument finansowania prywatnego na rzecz efektywności energetycznej (PF4EE) zapewnia nowe i skuteczne rozwiązanie mające na celu zlikwidowanie ograniczonego dostępu do odpowiedniego i przystępnego komercyjnego finansowania inwestycji w dziedzinie efektywności energetycznej, będących przedmiotem priorytetów krajowych.

Przepisy rozporządzenia finansowego dotyczące instrumentów finansowych, w szczególności art. 139 i 140 tego rozporządzenia, są spełnione, jak przedstawiono w poniższych punktach.

Instrumenty finansowe wspierające projekty mogą przyjmować dowolne formy wymienione w tytule VIII rozporządzenia (UE, Euratom) nr 966/2012 i są zgodnie z nim wdrażane oraz mogą być łączone między sobą, a także z dotacjami finansowanymi z budżetu unijnego.

Zgodnie z art. 140 ust. 6 roczne spłaty, w tym spłaty kapitału, zwolnione gwarancje, a także spłaty kwot głównych pożyczek stanowią wewnętrzne dochody przeznaczone na określony cel i są wykorzystywane na ten sam instrument finansowy w okresie nieprzekraczającym okresu, na jaki zaciągnięto zobowiązanie na dane środki, plus dwa lata.

Przegląd śródkresowy miał miejsce po okresie krótszym niż dwa lata od skutecznego wdrożenia obu instrumentów finansowych, w związku z czym można było wyciągnąć jedynie wstępne wnioski dotyczące instrumentów finansowych, ponieważ reprezentują one nowy sposób finansowania w ramach programu LIFE. Wnioski te uwzględniono przy wdrażaniu tych dwóch instrumentów finansowych w latach 2018–2020. W szczególności:

- w przypadku NCFE podejmowane są starania mające na celu poprawę pomocy, która ma być udzielana potencjalnym odbiorcom w zakresie sporządzania uzasadnienia biznesowego, przy jednoczesnym uwzględnieniu faktu, że środki przyznane w ramach pierwszego wieloletniego programu prac są wystarczające na czas trwania wieloletniego programu prac na lata 2018–2020,

- W przypadku instrumentu finansowania prywatnego na rzecz efektywności energetycznej postanowiono kontynuować fazę pilotażową i zwiększyć dostępne środki o 75 mln EUR, biorąc pod uwagę odnotowany wysoki popyt. Co najmniej raz w roku Komisja będzie przedstawiać sprawozdanie Komitetowi LIFE, natomiast posiedzenia ad hoc mogą być zwoływane, jeżeli pojawi się taka konieczność.

5.3.1. Mechanizm finansowania kapitału naturalnego (NCFE)

5.3.1.1. Wkład w cele programu LIFE

Niniejszy mechanizm finansowy przyczynia się do realizacji celów programu LIFE, w szczególności w odniesieniu do obszaru priorytetowego „Przyroda i różnorodność biologiczna” w ramach programu LIFE „Środowisko” i obszaru priorytetowego „Dostosowywanie się do zmiany klimatu” w ramach programu LIFE „Działanie na rzecz klimatu” dzięki finansowaniu początkowych nakładów inwestycyjnych i kosztów operacyjnych w odniesieniu do projektów pilotażowych generujących dochód lub przynoszących oszczędności, które promują ochronę, odnowę, zarządzanie i poprawę kapitału naturalnego w odniesieniu do różnorodności biologicznej oraz korzyści wynikające z przystosowania się, w tym oparte na ekosystemie rozwiązania problemów związanych z gruntami, glebą, leśnictwem, rolnictwem, zasobami wodnymi i odpadami. NCFE, uruchomiony w 2015 r., jest instrumentem polityki w zakresie innowacyjnych projektów pilotażowych. Jak opisano w wieloletnim programie prac na lata 2014–2017, daje on możliwość poprawy opłacalności programu LIFE dzięki dźwigni finansowej i komplementarności. Przyczynia się do tworzenia bardziej trwałego potencjału innowacyjnej, zrównoważonej komercyjnej działalności finansowej. NCFE służy do uzupełniania i wspierania celów polityki państw członkowskich w zakresie różnorodności biologicznej i przystosowania się do zmiany klimatu.

W szczególności:

- Jeżeli chodzi o przyrodę i różnorodność biologiczną, NCFE przyczynia się do wdrażania unijnej polityki i przepisów w obszarze różnorodności biologicznej, w tym unijnej strategii na rzecz różnorodności biologicznej do 2020 r., dyrektywy 2009/147/WE oraz dyrektywy 92/43/EWG, w szczególności przez wykorzystywanie, rozwój, testowanie projektów i prezentowanie ich efektywności. Zapewnia również wsparcie na rzecz dalszego rozwoju, wdrażania i zarządzania siecią Natura 2000 ustanowioną na mocy art. 3 dyrektywy 92/43/EWG oraz zwiększa jej odporność także dzięki ochronie i odtwarzaniu ekosystemów znajdujących się poza siecią. Niektóre rodzaje projektów nie mogą jednak mieć zastosowania do obszarów sieci Natura 2000 ⁽¹⁾.
- Jeżeli chodzi o przystosowanie się do zmiany klimatu, NCFE przyczynia się do wdrażania polityki unijnej w zakresie przystosowania, w szczególności przez rozwijanie, testowanie i prezentację podejść opartych na ekosystemie w przypadku przystosowania się do zmiany klimatu. Instrument ten przyczynia się także do rozwijania i prezentowania innowacyjnych technologii, systemów, metod i instrumentów, nadających się do powielania, przenoszenia lub włączania do głównego nurtu.

5.3.1.2. Bieżący stan NCFE

NCFE jest wdrażany przez Europejski Bank Inwestycyjny zgodnie z umową o delegowaniu zadań zawartą z Komisją. Oczekuje się, że w trakcie etapu pilotażowego, który rozpoczął się w ramach wieloletniego programu prac dla programu LIFE na lata 2014–2017 i będzie kontynuowany do 2020 r., w ramach NCFE przeprowadzonych zostanie 9–12 operacji. Szacuje się, że środki przeznaczone na NCFE w latach 2014–2017 wystarczą na cały okres trwania programu LIFE. Komisja uzgodniła z EBI przedłużenie okresu realizacji do końca 2021 r.

W lutym 2017 r. w odniesieniu do jednej operacji zakończono negocjacje i podpisano umowę, a zgodnie z oczekiwaniami kolejna operacja również zostanie zakończona w tym roku. Europejski Bank Inwestycyjny kontynuuje prace nad przygotowaniem szeregu kwalifikujących się operacji.

5.3.1.3. Struktura instrumentu finansowego

Wdrażanie instrumentu finansowego powierzono Europejskiemu Bankowi Inwestyjnemu (EBI) w drodze zarządzania pośredniego.

W ramach NCFE połączone zostanie bezpośrednie i pośrednie finansowanie projektów poprzez zadłużenie, kapitał i gwarancje. Udostępniony został instrument techniczny, aby projekty osiągały dostateczny stopień przygotowania w odniesieniu do finansowania.

Komisja Europejska przeznaczyła 50 mln EUR na mechanizm podziału ryzyka i 10 mln EUR na instrument wsparcia technicznego. Na tej podstawie EBI zainwestuje do 125 mln EUR w formie pożyczek, gwarancji dla pożyczek i inwestycji kapitałowych. Pożyczki mogą być udzielane bezpośrednio beneficjentom końcowym w celu sfinansowania

⁽¹⁾ Podczas gdy projekty mające na celu kompensowanie szkód wyrządzonych na obszarach Natura 2000 nie kwalifikują się do finansowania w ramach NCFE zgodnie z art. 6 ust. 4 dyrektywy siedliskowej, środki kompensacyjne za szkody wyrządzone gdzie indziej mogą być realizowane na obszarach Natura 2000 lub w inny sposób, który przyczyni się do spójności sieci i jest kwalifikowalny w ramach NCFE.

inwestycji i kosztów operacyjnych lub pośrednio poprzez pośredników, którzy następnie finansują portfel pożyczek. Pośrednikom można udzielać gwarancji dla pożyczek. Inwestycje kapitałowe mogą być wykorzystywane do inwestowania w fundusze zarządzane przez pośredników. Opcje te można łączyć z dotacjami na działania w ramach priorytetów tematycznych lub ze wsparciem z innych źródeł.

Mechanizm obejmuje mechanizm podziału ryzyka z EBI, ponieważ projekty wspierane w ramach NCFE będą projektami, w które EBI zwykle nie inwestuje, jako że są one prowadzone na zbyt małą skalę lub wiąże się z nimi wysokie ryzyko, co nie jest zgodne z ratingiem banku na poziomie AAA. Aby rozwiązać ten problem, mechanizm uwzględnia mechanizm podziału ryzyka, w ramach którego w przypadku niepowodzenia projektu fundusze UE stanowiąby gwarancję dla EBI. Środki udostępnione w ramach wieloletniego programu prac na 2014–2017 pozostaną dostępne w okresie 2018–2020. Dokładny mechanizm wdrażania ustanowiono na podstawie umowy o delegowaniu zadań zawartej między Komisją a EBI i podpisanej w dniu 18 grudnia 2014 r., w której określono również ściśle kryteria wykluczania/wyboru projektów, zapewniając włączenie właściwych priorytetów w proces wyboru i wystarczające pokrycie sektorowe i geograficzne.

Obecny wieloletni program prac rozszerza środki zapewnione w ramach wieloletniego programu prac na lata 2014–2017 na wieloletni program prac na lata 2018–2020. Po zakończeniu etapu operacyjnego fazy pilotażowej mechanizm będzie musiał w dalszym ciągu funkcjonować w oparciu o mniejszą strukturę w celu zarządzania portfelem i otrzymania zwrotów z tytułu operacji.

Zarządzanie instrumentem finansowym leży w gestii EBI. Komitet Sterujący regularnie dokonuje przeglądu postępów wdrażania instrumentu finansowego. Komitet Sterujący stanowi zespół osób wyznaczonych wspólnie przez Komisję, w tym DG ds. Środowiska, DG ds. Klimatu, DG ds. Gospodarczych i Finansowych, i przez EBI, wspierany przez sekretariat zapewniany ze strony EBI.

Monitorowanie instrumentów finansowych prowadzone jest zgodnie z wymogami określonymi w rozporządzeniu finansowym (art. 140) i rozporządzeniu delegowanym (art. 225), a w dalszej kolejności zgodnie z interpretacją ramowej umowy finansowo-administracyjnej z EBI i wynikającej z niej umowy o delegowaniu zadań.

EBI jest odpowiedzialny za monitorowanie realizacji działań objętych instrumentem finansowym oraz za sporządzanie sprawozdań z wyników działalności i sprawozdań finansowych zgodnie z formatem, treścią i terminami, które zostaną uzgodnione, obejmujących regularne sprawozdania i sprawozdania *ad hoc*; wizyty w obiekcie; audyty. Stosowane będą wskaźniki wyników na potrzeby sprawozdań instytucji finansowych przekazywanych EBI.

5.3.1.4. Metodyka techniczna procedury wyboru projektów

Projekty dzielą się na cztery główne kategorie:

- płatności za usługi ekosystemowe: projekty dotyczące płatności z tytułu przepływu korzyści wynikających z kapitału naturalnego, zazwyczaj dobrowolna mała dwustronna transakcja z właściwie zidentyfikowanym nabywcą lub sprzedawcą usługi ekosystemowej. Opierają się na zasadzie „beneficjent płaci”, przez co płatności są dokonywane w celu zabezpieczenia niezbędnych usług ekosystemowych,
- zielona infrastruktura: jest to strategicznie zaplanowana sieć obszarów naturalnych i półnaturalnych z innymi cechami środowiskowymi zaprojektowana i zarządzana w celu świadczenia szerokiego zakresu usług ekosystemowych. W skład tej infrastruktury wchodzi tereny zielone (i wodne, jeżeli uwzględnia się ekosystemy wodne) oraz inne elementy fizyczne obszarów lądowych (w tym przybrzeżnych), a także morskich. Na lądzie zielona infrastruktura jest obecna na obszarach wiejskich i w środowisku miejskim. Projekty związane z zieloną infrastrukturą stwarzają możliwość generowania przychodów lub oszczędzania kosztów w oparciu o dostarczanie towarów i usług obejmujących gospodarkę wodną, jakość powietrza, leśnictwo, rekreację, kontrolę zagrożenia powodziowego/erozji/pożarów, zapylenie, zwiększoną odporność na konsekwencje zmiany klimatu,
- środki kompensacyjne w ramach różnorodności biologicznej: są to działania na rzecz ochrony, których celem jest kompensowanie rezydualnej, nieuniknionej szkody dla różnorodności biologicznej spowodowanej przez projekty rozwojowe. Opierają się na zasadzie „zanieczyszczający płaci”, w ramach której stosuje się środki kompensacyjne w celu zachowania zgodności lub ograniczenia ryzyka utraty reputacji. Projekty mające na celu kompensowanie szkód wyrządzonych na obszarach Natura 2000 nie kwalifikują się do finansowania w ramach NCFE zgodnie z art. 6 ust. 4 dyrektywy siedliskowej,
- innowacyjne inwestycje na rzecz różnorodności biologicznej i dostosowywania się: są to projekty dotyczące dostarczania towarów i usług, głównie przez MŚP, których celem jest ochrona różnorodności biologicznej lub zwiększenie odporności wspólnot i innych sektorów biznesu.

Celem jest zidentyfikowanie i finansowanie projektów o wystarczająco szerokim zasięgu geograficznym i sektorowym w trakcie testowania różnych mechanizmów finansowych w celu zapewnienia odtwarzalności w całej UE na etapie operacyjnym. W umowie o delegowaniu zadań określono zasady kwalifikowalności projektów i politykę inwestycyjną w odniesieniu do mechanizmu (ustanawianie ograniczeń dla sektorów i zasięgu geograficznego, a także minimalnych kryteriów, które mają zostać spełnione, i zasad, które mają być przestrzegane, np. hierarchia łagodzenia ⁽¹⁾).

Kryteria kwalifikowalności będą zgodne z celami w zakresie ochrony przyrody i różnorodności biologicznej oraz dostosowywania się do zmiany klimatu, przewidzianymi w rozporządzeniu LIFE, przy jednoczesnym uwzględnieniu priorytetów polityki państw członkowskich w obszarze ochrony różnorodności biologicznej i dostosowywania się do zmiany klimatu.

Kwalifikowalne projekty zarządzania kapitałem naturalnym należy uzasadniać, stosując ocenę gospodarczą dokonaną na podstawie klasycznej analizy kosztów i korzyści, tj. uzasadniając, że rzeczywisty koszt netto projektu na przestrzeni okresu jego realizacji jest mniejszy niż rzeczywista wartość netto oczekiwanych korzyści, w tym efektów zewnętrznych. Poza standardowymi kryteriami narzuconymi przez EBI w odniesieniu do wszystkich operacji stosowane będą dodatkowe kryteria określające rodzaj uwzględnionych projektów i sektorów.

Ostateczni odbiorcy instrumentu finansowego muszą być co najmniej podmiotami prawnymi lub osobami fizycznymi inwestującymi w projekty w zakresie zarządzania kapitałem naturalnym, które są w stanie:

- wykazać, że w pozytywny sposób oddziałują na warunki i odporność ekosystemu oraz na zapewnianie usług ekosystemowych poprzez ukierunkowaną ocenę oddziaływania na środowisko,
- wprowadzać nowe modele biznesowe w odniesieniu do zarządzania kapitałem naturalnym w obrębie wskazanych powyżej kategorii, tj. zielonej infrastruktury, płatności za usługi ekosystemowe, środków kompensacyjnych w zakresie różnorodności biologicznej lub innowacyjnej działalności gospodarczej lub innowacyjnych przedsięwzięć w obszarach różnorodności biologicznej/przystosowania się,
- spełniać jedno z następujących kryteriów:
 - promowanie ochrony, odnowy, ulepszania ekosystemów i zarządzania nimi, w tym za pośrednictwem rozwiązań opartych na ekosystemach dotyczących sektorów użytkowania gruntów, ochrony gleby, leśnictwa, rolnictwa, akwakultury, zasobów wodnych i odpadów,
 - promowanie rozwiązań bazujących na ekosystemach, które umożliwiają przedsiębiorstwom i wspólnotom rozwiązywanie problemów związanych ze zidentyfikowanymi obecnymi i przewidywanymi skutkami zmiany klimatu, w tym za pośrednictwem projektów zielonej infrastruktury w środowisku miejskim, na obszarach wiejskich i terenach przybrzeżnych.

Aby projekty były kwalifikowalne, muszą być realizowane w co najmniej jednym państwie członkowskim UE.

Jeżeli projekty są pośrednio finansowane za pośrednictwem wkładu w fundusze zarządzane przez pośredniczące instytucje finansowe, wybór takich instytucji byłby uwarunkowany popytem i zgodny z zasadami należytego zarządzania finansami, przejrzystości, niedyskryminacji i spełnienia między innymi następujących wymogów:

- (i) ma to być instytucja sektora prywatnego lub finansowa instytucja rynkowa;
- (ii) ma być zaangażowana i wykazywać zdolność operacyjną w zakresie podziału instrumentu finansowego;
- (iii) ma wykazywać zdolność w zakresie docierania do ostatecznych odbiorców będących celem polityki UE i państw członkowskich w zakresie różnorodności biologicznej i przystosowania się do zmiany klimatu;
- (iv) ma podejmować zobowiązania związane z podziałem instrumentu finansowego i przestrzegać związanych z tym wymagań;
- (v) pośrednik ma przestrzegać odpowiednich standardów i obowiązujących przepisów dotyczących zapobiegania praniu pieniędzy, zwalczania terroryzmu i oszustw podatkowych;
- (vi) pośrednik ma przekazywać informacje wymagane przez Trybunał Obrachunkowy w celu umożliwienia mu wypełniania jego obowiązków; oraz
- (vii) ma być akceptowana przez EBI jako pożyczkobiorca zgodnie z polityką kredytową banku.

⁽¹⁾ Hierarchia łagodzenia obejmuje: 1) unikanie negatywnych skutków dla środowiska ogólnie, a dla różnorodności biologicznej w szczególności lub zapobieganie tym skutkom; 2) minimalizowanie i naprawianie na miejscu skutków dotyczących rozwoju, jeżeli skutków tych nie można uniknąć; oraz 3) środki rekompensujące/kompensujące, które podejmuje się w ostateczności (na miejscu lub w innym miejscu) w przypadku rezydualnych skutków negatywnych.

5.3.2. Instrument prywatnego finansowania projektów służących efektywności energetycznej (PF4EE)

5.3.2.1. Wkład w cele programu LIFE

PF4EE przyczynia się do realizowania ogólnych celów rozporządzenia LIFE, jak określono w art. 3 i szerzej określono w priorytetowym obszarze działania „Łagodzenie skutków zmiany klimatu”. W szczególności PF4EE:

- służy rozwiązywaniu głównego problemu polityki w zakresie klimatu, przyczyniając się do realizacji celu strategii „Europa 2020” i celu strategii do 2030 r. polegającego na zapewnieniu oszczędzania energii i związanej z tym redukcji emisji,
- zapewnia konieczny poziom nadzorowania i prezentowania nowego instrumentu polityki, dając duże możliwości stworzenia europejskiej wartości dodanej,
- uzupełnia i wspiera zobowiązania państw członkowskich w ramach krajowych planów działania na rzecz racjonalizacji zużycia energii,
- zapewnia możliwość poprawienia opłacalności programu LIFE dzięki dźwigni finansowej i komplementarności,
- zwiększa długotrwałą możliwość w zakresie zrównoważonej komercyjnej działalności finansowej, zapewniając tym samym kontynuowanie i długoterminowe wsparcie zrównoważonego rozwoju,
- wspiera solidarność i podział obciążenia, oraz
- daje możliwość włączenia inicjatywy do programów państw członkowskich (przez krajowe plany działania na rzecz racjonalizacji zużycia energii i potencjalnie inne programy oraz inicjatywy).

5.3.2.2. Bieżący stan instrumentu finansowania prywatnego na rzecz efektywności energetycznej i zwiększanie wydajności

W 2014 r. spodziewano się, że instrument będzie wspierał inwestycje o wartości do 540 mln EUR. W następstwie operacji podpisanych w latach 2015–2016 oraz biorąc pod uwagę obecną listę operacji EBI zamierza zrealizować do końca 2017 r. nowe inwestycje o wartości ponad 1 mld EUR (600–650 mln EUR z EBI i co najmniej 500 mln EUR od pośredników finansowych), obejmujące 9–10 państw członkowskich.

Do końca 2016 r. podpisano następujących 6 umów:

- Komerční Banka, Republika Czeska: pożyczki na rzecz efektywności energetycznej o wartości 75 mln EUR udzielone korporacjom oraz systemy oświetleniowe budynków i terenów przemysłowych,
- Banco Santander, Hiszpania: pożyczki na rzecz efektywności energetycznej o wartości 50 mln EUR udzielone na rzecz hoteli i innych budynków turystycznych,
- Credit Cooperatif, Francja: pożyczki na rzecz efektywności energetycznej o wartości 75 mln EUR udzielone MŚP oraz renowacja budynków,
- BELFIUS, Belgia: celowe pożyczki na rzecz efektywności energetycznej o wartości 75 mln EUR udzielone MŚP,
- Banco BPI, Portugalia: celowe pożyczki o wartości 50 mln EUR udzielone przedsiębiorstwom,
- BPER, Włochy: pożyczki na rzecz efektywności energetycznej o wartości 50 mln EUR udzielone prywatnemu sektorowi.

W 2017 r. możliwe będzie podpisanie dodatkowych umów z Chorwacją, Zjednoczonym Królestwem, Grecją i Cyprzem.

Chociaż do tej pory inwestycje terenowe wsparto jedynie w Republice Czeskiej i Francji, duże zainteresowanie wykazywane przez banki oraz zwiększenie ukierunkowania inwestycyjnego EBI wskazuje na zasadniczy popyt na rynku, a tym samym na możliwość ich zwiększenia. Instrument PF4EE przyczynia się bowiem do utworzenia nowego produktu finansowego na rynku ukierunkowanym na efektywność energetyczną, w rezultacie bezpośrednio przyczyniając się do dekarbonizacji gospodarki unijnej zgodnie z celami określonymi na 21. Konferencji Stron Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w Sprawie Zmian Klimatu.

Na koniec 2016 r. kwoty pożyczek zadeklarowanych i wypłaconych przez EBI wyniosły odpowiednio 375 mln EUR i 35 mln EUR. Jeżeli chodzi o średnią dźwignię finansową instrumentu na koniec 2016 r., to wyniosła ona 9,8 (obliczona jako wkład EBI/wkładu Komisji Europejskiej).

W latach 2014–2017 wkład przekazany przez UE na instrument PF4EE wyniósł 80 mln EUR. Na lata 2018–2020 przewidziano kolejne 75 mln EUR na kontynuację etapu pilotażowego, z czego 10 mln EUR wyodrębniono na mechanizm pomocy eksperckiej, w ramach którego zapewnia się pomoc techniczną pośrednikom finansowym.

5.3.2.3 Struktura instrumentu finansowego

Wdrażanie PF4EE powierzono Europejskiemu Bankowi Inwestycyjnemu (EBI) w drodze zarządzania pośredniego.

Instrument PF4EE ma dwa główne cele:

- uczynić kredytowanie efektywności energetycznej działaniem bardziej zrównoważonym wśród europejskich instytucji finansowych, zachęcając tym samym prywatne banki komercyjne i inne instytucje finansowe (zwane wspólnie „pośrednikami finansowymi”) do traktowania sektora efektywności energetycznej jako odrębnego segmentu rynku, oraz
- zwiększyć dostępność finansowania dłużnego na rzecz projektów wspierających priorytety efektywności energetycznej państw członkowskich ustalone w ramach krajowych planów działania na rzecz racjonalizacji zużycia energii.

Instrument PF4EE zapewnia (i) mechanizm udziału ryzyka (mechanizm podziału ryzyka) oraz (ii) wsparcie ekspertów w przypadku pośredników finansowych (mechanizm pomocy eksperckiej) w połączeniu z (iii) finansowaniem długoterminowym EBI (pożyczka EBI na cele efektywności energetycznej).

- PF4EE zapewnia instrument finansowania zgodnie z systemem podziału ryzyka posiadający funkcjonujące mechanizmy porównywalne z ograniczoną gwarancją podziału ryzyka między Komisję (jako podmiot finansujący) i pośredników finansowych (jako kredytodawców).
- Mechanizm podziału ryzyka opracowano w celu zmniejszenia ryzyka kredytowego, które ponoszą pośrednicy finansowi, gdy udzielają pożyczek na rzecz sektora efektywności energetycznej, oraz w celu zachęcenia ich do udziału. Skutek jest uzależniony od warunków rynkowych i szczegółowych cech projektów. Mechanizm podziału ryzyka przyczynia się do nasilenia działalności w zakresie udzielania pożyczek, dostępu do finansowania lub poprawy warunków finansowania na rzecz ostatecznych odbiorców, prawdopodobnie z uwzględnieniem niższych cen, dłuższych okresów zapadalności, niższych zabezpieczeń itp.
- W celu pozyskania wkładu w ramach programu LIFE pośrednikom finansowym zapewniono pożyczki EBI z konkurencyjnym oprocentowaniem w przypadku dalszego pożyczania. Preferencyjne oprocentowanie będzie przechodziło na ostatecznych odbiorców w celu zachęcenia ich do korzystania z pożyczek.
- Oczekuje się także, że odbiorcy wniosą wkład w koszty projektu, w wyniku czego zwiększy się dźwignia finansowa obliczona dla kosztów inwestycyjnych.
- Gdyby uczestniczący pośrednik finansowy ponosił straty w portfelu pożyczek (portfel pożyczek w zakresie efektywności energetycznej), straty te zostałyby częściowo objęte przez mechanizm podziału ryzyka.
- Finansowanie w ramach programu LIFE zostałyby wykorzystane w celu zapewnienia wkładu finansowego wymaganego na potrzeby mechanizmu podziału ryzyka i mechanizmu pomocy eksperckiej, a także kosztów administracyjnych i bezpośrednich poniesionych przez EBI w celu ustanowienia instrumentu i zarządzania nim.
- Każdemu pośrednikowi finansowemu zostanie przydzielona maksymalna kwota środków pieniężnych (zabezpieczenie) w celu zrekompensowania strat w portfelu pożyczek w zakresie efektywności energetycznej. Kwota ta będzie obliczana na podstawie konkretnego odsetka docelowej całkowitej wartości portfela pożyczek w zakresie efektywności energetycznej, w zależności od profilu ryzyka docelowych ostatecznych odbiorców. Jeżeli pośrednik finansowy nie osiągnie docelowej wartości portfela pożyczek, odsetek stosuje się do osiągniętej wartości portfela.
- Docelowi odbiorcy finansowi instrumentu PF4EE to MŚP i spółki o średniej kapitalizacji oraz osoby fizyczne, ale mogą nimi zostać także małe gminy lub inne organy sektora publicznego realizujące inwestycje w zakresie efektywności energetycznej na małą skalę, będące w stanie wykorzystać oszczędności energii do spłacenia początkowych pożyczek.
- Celem instrumentu PF4EE na lata 2014–2017 było podpisanie 10 umów (pożyczki EBI w zakresie efektywności energetycznej i mechanizmy podziału ryzyka/mechanizmy pomocy eksperckiej). Do końca 2016 r. podpisano już 6 z nich (zob. sekcja 5.3.2.2).
- W latach 2018–2020 może zostać podpisanych nawet 10 dodatkowych umów, co zwiększyłoby do końca 2020 r. łączną liczbę podpisanych umów do 20.

Wkład, jaki UE przekaże na instrument PF4EE w latach 2018–2020, wyniesie 75 mln EUR, z czego 10 mln EUR zostanie wyodrębnione na mechanizm pomocy eksperckiej. Co więcej, EBI będzie mieć możliwość podpisania więcej niż jednej umowy w przeliczeniu na państwo członkowskie.

Wybór pośredników finansowych będzie w dalszym ciągu zależny od popytu i zgodny z zasadami należytego zarządzania finansami, przejrzystości, niedyskryminacji i spełnienia przez nich między innymi następujących wymogów:

- (i) pośrednik ma być instytucją finansową sektora prywatnego lub prowadzi działalność na rynku w sposób podobny do instytucji finansowej sektora prywatnego;

- (ii) pośrednik ma zobowiązać się do zapewnienia zdolności operacyjnej w zakresie rozpowszechniania instrumentu PF4EE i wykazywać taką zdolność;
- (iii) pośrednik ma wykazywać zdolność w zakresie docierania do ostatecznych odbiorców będących celem odpowiedniego priorytetu w zakresie krajowego planu działania na rzecz racjonalizacji zużycia energii lub programu wsparcia efektywności energetycznej, lub dyrektyw UE związanych z efektywnością energetyczną w obrębie przedmiotowego państwa członkowskiego;
- (iv) pośrednik ma podejmować zobowiązania związane z rozpowszechnianiem instrumentu PF4EE i przestrzegać związanych z nim wymogów;
- (v) pośrednik ma przestrzegać odpowiednich standardów i obowiązujących przepisów dotyczących zapobiegania praniu pieniędzy, zwalczania terroryzmu i oszustw podatkowych;
- (vi) pośrednik ma przekazywać informacje wymagane przez Trybunał Obrachunkowy w celu umożliwienia mu wypełniania jego obowiązków; oraz
- (vii) pośrednik ma być akceptowany przez EBI jako kontrahent zgodnie z wewnętrzną polityką i wytycznymi oraz odpowiadać warunkom rozmieszczenia geograficznego określonym w ramach instrumentu PF4EE.

Działania podejmowane na rzecz szerokiego geograficznego zasięgu instrumentu finansowego na przestrzeni czasu trwania programu będą polegały na zapewnieniu bodźców na rzecz EBI, aby zachęcać pośredników finansowych we wszystkich państwach członkowskich do udziału w programie. Ograniczenia geograficzne obowiązujące na etapie pilotażowym zostaną jednak usunięte i EBI będzie mieć możliwość podpisania więcej niż jednej umowy w przeliczeniu na państwo członkowskie, w zależności od wymogów rynku.

W zależności od zainteresowania wyrażonego przez pośredników finansowych EBI może priorytetowo traktować tych pośredników finansowych, którzy dążą do działania w tych państwach członkowskich, w których potrzeby inwestycyjne (pod względem odległości od celu) są największe. Mechanizm podziału ryzyka zachęci pośredników finansowych do działania w państwach członkowskich cechujących się wyższym ryzykiem odzwierciedlającym na przykład znaczące braki w rozwoju w zakresie korzystania z finansowania pożyczkowego na potrzeby efektywności energetycznej lub gdy zdolność do przyjmowania kredytów uznaje się za prawdopodobnie wyjątkowo niską.

Z doświadczenia zdobytego w latach 2014–2017 wynika, że pomoc techniczna udzielana pośrednikom finansowym odgrywa kluczową rolę w maksymalizacji ich zdolności do podejmowania działań ukierunkowanych na inwestycje w zakresie efektywności energetycznej. W związku z tym maksymalny budżet przeznaczany na mechanizm pomocy eksperckiej wzrośnie z 3,2 mln EUR w latach 2014–2017 (tj. 4 % wkładu UE przekazanego na instrument PF4EE w pierwszym okresie etapu pilotażowego) do 10 mln EUR w latach 2018–2020.

PF4EE musi funkcjonować, dopóki przedmiotowe pożyczki objęte mechanizmem podziału ryzyka pozostają niespłacone. Maksymalny okres zapadalności, jaki dopuszcza się w ramach mechanizmu podziału ryzyka, wyniesie 20 lat. W związku z tym PF4EE będzie obowiązywał do 20 lat po zakończeniu okresu wdrażania (2045 r.).

Alokacja środków będzie ważna do pełnego zakończenia ostatnich transakcji w ramach programu.

Zarządzanie instrumentem finansowym leży w gestii EBI. Komitet Sterujący regularnie dokonuje przeglądu postępów wdrażania instrumentu finansowego. Komitet Sterujący stanowi zespół osób wyznaczonych wspólnie przez Komisję, w tym takie liniowe służby Komisji, jak: DG ds. Klimatu, DG ds. Gospodarczych i Finansowych oraz DG ds. Energii, i przez EBI, wspierany przez sekretariat zapewniany przez EBI.

Utworzono mechanizm monitorowania i raportowania, a informacje przekazuje się Komitetowi LIFE.

Monitorowanie instrumentów finansowych będzie zgodne z wymogami określonymi w rozporządzeniu finansowym (art. 140) i rozporządzeniu delegowanym (art. 225), a w dalszej kolejności zgodne z interpretacją ramowej umowy finansowo-administracyjnej z EBI i wynikającej z niej umowy o delegowaniu zadań.

EBI będzie odpowiedzialny za monitorowanie realizacji działań objętych instrumentem finansowym oraz za sporządzanie sprawozdań z wyników działalności i sprawozdań finansowych zgodnie z formatem, treścią i terminami, które zostaną uzgodnione, obejmujących regularne sprawozdania i sprawozdania ad hoc; wizyty w obiekcie; audyty. Stosowane będą wskaźniki wyników w zakresie efektywności energetycznej na potrzeby sprawozdań instytucji finansowych przekazywanych EBI.

5.3.2.4. Metodyka techniczna procedury wyboru projektów

Wśród odbiorców znajdują się osoby fizyczne, stowarzyszenia mieszkaniowe właścicieli budynków mieszkalnych, MŚP, korporacje lub instytucje/organy publiczne realizujące inwestycje w zakresie efektywności energetycznej zgodnie z krajowym planem działania na rzecz racjonalizacji zużycia energii poszczególnych państw członkowskich.

Wielkość pożyczek w zakresie efektywności energetycznej udzielanych odbiorcom wynosi od kwoty 10 000 EUR (którą można obniżyć w celu ujęcia małych inwestycji w sektorze mieszkaniowym) do kwoty 5 mln EUR (a w wyjątkowych przypadkach do kwoty 15 mln EUR).

Państwa członkowskie są w stanie oddziaływać na serię projektów i w związku z tym pośrednio na wybór tych projektów w ramach priorytetów krajowego planu działania na rzecz racjonalizacji zużycia energii. Odbiorcy to podmioty prawne lub osoby fizyczne, które:

- realizują inwestycję w zakresie efektywności energetycznej w kontekście programu wsparcia państwa członkowskiego lub zgodnie z priorytetami krajowego planu działania na rzecz racjonalizacji zużycia energii lub dyrektyw UE dotyczących efektywności energetycznej,
- zaciągają pożyczkę w zakresie efektywności energetycznej udzieloną przez uczestniczącego pośrednika finansowego.

Ponadto inwestycje w zakresie efektywności energetycznej, które otrzymują wsparcie, powinny z pomyślnym wynikiem przejść analizę działalności gospodarczej, która obejmuje koszty efektów zewnętrznych związanych z dwutlenkiem węgla, tak aby rzeczywisty koszt netto projektu na przestrzeni czasu jego trwania był mniejszy niż rzeczywista wartość netto zaoszczędzonej energii.

5.4. Inna działalność

Finansowanie w rozumieniu art. 17 ust. 1 rozporządzenia LIFE można wykorzystać w celu sfinansowania jakiegokolwiek innego wsparcia potrzebnego do osiągnięcia celów ogólnych wymienionych w art. 3.

Interwencje te będą prowadzone zgodnie z przepisami rozporządzenia finansowego i rozporządzenia LIFE.

Środki przyznawane na realizację takich interwencji, bez względu na to, jaką formę prawną przyjmą, nie będą doliczane do minimalnych środków przyznawanych na realizację projektów zgodnie z art. 17 ust. 4 rozporządzenia LIFE.

Interwencje te mogą przybrać następujące formy:

- nagród za projekty wybrane spośród projektów LIFE+ i tradycyjnych projektów LIFE, które otrzymały drugą płatność zaliczkową i zostały uznane za szczególnie obiecujące, jeżeli chodzi o ich wkład w osiągnięcie szczegółowych celów obszarów priorytetowych podprogramu działań na rzecz środowiska lub działania na rzecz klimatu w ramach LIFE oraz ich kontynuacji, powielenia lub przenoszenia,
- dotacji na działania przyznawanych za projekty LIFE+ i tradycyjne projekty LIFE, które otrzymały drugą płatność zaliczkową i zostały uznane za szczególnie obiecujące, jeżeli chodzi o ich wkład w osiągnięcie szczegółowych celów obszarów priorytetowych podprogramu działań na rzecz środowiska lub działania na rzecz klimatu w ramach LIFE oraz jeżeli chodzi o zbywalność i akceptowalność przez banki rozwiązań wdrożonych w ramach projektów. Te dotacje na działania zapewniłyby kwoty ryczałtowe służące do wsparcia działań uznanych za niezbędne do osiągnięcia zbywalności lub akceptowalności przez banki do końca okresu realizacji projektu LIFE (LIFE+) na podstawie analizy luk przedstawianej przez wnioskodawców,
- coachingu biznesowego przyznawanego za projekty LIFE+ i tradycyjne projekty LIFE, które otrzymały drugą płatność zaliczkową i zostały uznane za szczególnie obiecujące, jeżeli chodzi o ich wkład w osiągnięcie szczegółowych celów obszarów priorytetowych podprogramu działań na rzecz środowiska lub działania na rzecz klimatu w ramach LIFE oraz jeżeli chodzi o zbywalność i akceptowalność przez banki rozwiązań wdrożonych w ramach projektów,
- coachingu klastrowego i sieciowego dla małych i średnich przedsiębiorstw.

6. ORIENTACYJNE TERMINY PUBLIKOWANIA ZAPROSZEŃ DO SKŁADANIA WNIOSKÓW (ART. 24 UST. 2 LIT. e) ROZPORZĄDZENIA LIFE)

6.1. Orientacyjne terminy w odniesieniu do dotacji

Rodzaj projektu	Podprogram	2018	2019	2020
Projekty w rozumieniu art. 18 lit. a), b), c) i h) rozporządzenia LIFE	DG ENV	drugi kwartał	drugi kwartał	drugi kwartał
	DG CLIMA	drugi kwartał	drugi kwartał	drugi kwartał
Projekty zintegrowane (art. 18 lit. d) rozporządzenia LIFE)	DG ENV	drugi kwartał	drugi kwartał	drugi kwartał
	DG CLIMA	drugi kwartał	drugi kwartał	drugi kwartał
Projekty pomocy technicznej (art. 18 lit. e) rozporządzenia LIFE)	DG ENV	drugi kwartał	drugi kwartał	drugi kwartał
	DG CLIMA	drugi kwartał	drugi kwartał	drugi kwartał

Rodzaj projektu	Podprogram	2018	2019	2020
Projekty na rzecz budowania potencjału (art. 18 lit. f) rozporządzenia LIFE)	DG ENV oraz DG CLIMA wspólnie	pierwszy kwartał 2018 r.		
Projekty przygotowawcze (art. 18 lit. g) rozporządzenia LIFE)	DG ENV	drugi kwartał	drugi kwartał	drugi kwartał
Dotacje operacyjne (art. 21 rozporządzenia LIFE)	DG ENV oraz DG CLIMA wspólnie	drugi kwartał – wspólne zaproszenie do składania wniosków o dotacje operacyjne na rok obrotowy 2019	drugi kwartał – ramowe umowy o partnerstwie oraz dotacje operacyjne na rok obrotowy 2020	drugi kwartał – dotacje operacyjne na rok obrotowy 2021

6.2. Orientacyjne terminy w odniesieniu do instrumentów finansowych

Instrument finansowy	Podprogram	2018	2019	2020
MECHANIZM FINANSOWY NA RZECZ KAPITAŁU NATURALNEGO	DG ENV	W sposób ciągły		
	DG CLIMA	W sposób ciągły		
PF4EE	DG CLIMA	W sposób ciągły		

7. WYNIKI JAKOŚCIOWE I ILOŚCIOWE, WSKAŹNIKI I CELE W ODNIESIENIU DO KAŻDEGO OBSZARU PRIORYTETOWEGO ORAZ RODZAJU PROJEKTÓW (ART. 24 UST. 2 LIT. c) ROZPORZĄDZENIA LIFE)

Zgodnie ze **wskaźnikami wyników** (art. 3 ust. 3 rozporządzenia LIFE) oraz **celami szczegółowymi** przedmiotowych obszarów priorytetowych w odniesieniu do każdego **obszaru priorytetowego i rodzaju projektu** ustanawia się **wyniki** jakościowe i ilościowe, **wskaźniki i cele** (art. 24 ust. 2 lit. c) rozporządzenia LIFE).

Ograniczając zakres stosowania zintegrowanych projektów do wdrażania szczegółowych strategii, planów i planów działania w ramach przepisów UE w obszarach przyrody, wody, odpadów i powietrza, łagodzenia zmiany klimatu, przystosowywania się do zmiany klimatu, można skoncentrować się na oczekiwanych wynikach i celach osiągniętych w ramach tych projektów.

W ramach podprogramu działań na rzecz środowiska tematyczne priorytety wymienione w załączniku III do rozporządzenia LIFE i tematy projektowe wymienione w pkt 3 bieżącego wieloletniego programu prac zwiększają ukierunkowanie finansowanych projektów, prowadząc do bardziej widocznego wpływu na stan środowiska. Na podstawie oceny szacowanego skutku programu LIFE określono niektóre ogólne przewidywane wyniki i cele, biorąc pod uwagę katalityczną funkcję programu i w związku z tym, w przypadku powiązania z rozwojem i wdrażaniem, znaczenie powielania udanych projektów (art. 3 ust. 3 lit. b) rozporządzenia LIFE).

Liczba i zakres skutecznych projektów w ramach obszaru priorytetowego zależy jednak głównie od liczby przedłożonych kwalifikowalnych wniosków, które spełniają kryteria selekcji i przyznania dotacji, oraz od czynników technicznych i społeczno-ekonomicznych, na które Komisja nie ma wpływu.

W związku z tym oraz w celu zwiększenia możliwości pomiaru wkładu programu LIFE w cele 7. programu działań UE w zakresie środowiska (art. 3 ust. 1 lit. d) rozporządzenia LIFE) oczekiwane wyniki określono, w miarę możliwości, również jako wyniki przewidziane na poziomie projektu. Beneficjenci projektu będą musieli określić wartość wyjściową na początku projektu i wynik końcowy w odniesieniu do zamierzonych celów. W tym celu utworzono bazę danych kluczowych wskaźników projektów LIFE, do której beneficjenci uzyskają dostęp do końca 2017 r. (wskaźniki wypróbowano z pozytywnym skutkiem w przypadku prototypu bazy danych w 2015 r. w kontekście średniookresowej oceny projektu LIFE ⁽¹⁾). Cele w zakresie środowiska/klimatu, jakie mają zostać osiągnięte w ramach każdego projektu, powinny umożliwiać wdrożenie wartości docelowych, dopuszczalnych wielkości emisji lub celów ustalonych w ramach odpowiedniej unijnej polityki i innych przepisów lub ich przekroczenie.

⁽¹⁾ http://ec.europa.eu/environment/life/toolkit/pmtools/life2014_2020/monitoring.htm

Program LIFE jest katalizatorem, a kontynuowanie, powielanie lub przenoszenie działań i wyników projektowych stanowi tym samym kluczowy element dla zapewnienia skuteczności programu pod względem spowodowania pozytywnych skutków w odniesieniu do środowiska i klimatu. Chociaż celem wszystkich wniosków dotyczących projektów jest kontynuowanie, powielanie lub przenoszenie działań w przedmiotowym obszarze środowiska lub zmiany klimatu, w oparciu o doświadczenie zdobyte w poprzednich programach, można oczekiwać, że tylko 80 % projektów pilotażowych i demonstracyjnych będzie można powielać, ponieważ istnieje ryzyko, że testowane i prezentowane techniki oraz metody nie przyniosą oczekiwanych wyników. Ponadto ze względu na ewentualne trudności gospodarcze i administracyjne, niezależnie od tego rodzaju technicznych utrudnień, nie można oczekiwać, że wszystkie projekty zakończą się sukcesem.

Należy zauważyć, że niewiele projektów w ramach programu LIFE na lata 2014–2020 zakończy się do 2020 r., ponieważ średni czas trwania projektów LIFE wynosi od 3 do 6 lat, w zależności od obszaru priorytetowego. W związku z tym, jeżeli cele odnoszą się do trwających projektów, w rzeczywistości stanowią one raczej etapy główne. Etapy te wiążą się z rozpoczęciem realizacji projektów w taki sposób, aby mogły one doprowadzić do realizacji celów do końca okresu realizacji projektu, który przypada przede wszystkim na okres po 2020 r.

Aby uniknąć powielania, w ramach każdego obszaru priorytetowego rodzaje projektu w rozumieniu art. 2 i 18 rozporządzenia LIFE przewidziane dla osiągnięcia powiązanych celów w miarę możliwości łączy się w grupy. Rodzaje projektu niezależne od obszarów priorytetowych, takie jak projekty na rzecz budowania potencjału, umieszcza się w wykazie oddzielnie.

Wskaźniki zawarto w opisie wyników i celów i dlatego też nie są one opisane oddzielnie w tabelach poniżej.

7.1. Podprogram działań na rzecz środowiska

W odniesieniu do podprogramu działań na rzecz środowiska uwzględnia się cele ogólne określone w art. 3 ust. 1, cele szczegółowe określone w odniesieniu do każdego obszaru priorytetowego w art. 10, 11 i 12 oraz wskaźniki wyników określone w art. 3 ust. 3 rozporządzenia LIFE.

Ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami			
Projekty zgodnie z art. 18 lit. a) i b) rozporządzenia LIFE			
Priorytety tematyczne	Wyniki ilościowe ⁽¹⁾	Wyniki jakościowe	Cele/etapy 2020
WODA (w tym środowisko morskie)	Liczba trwających lub ukończonych projektów dotyczących (śródlądowych/przejsiowych/przybrzeżnych) jednolitych części wód w złym stanie ekologicznym	Odsetek trwających lub ukończonych projektów wdrażających dające się powielić lub przenieść działania i zmierzających w kierunku dobrego stanu ekologicznego na poziomie projektu	80 %
	Liczba jednolitych części wód w złym stanie ekologicznym, objętych trwającymi lub ukończonymi projektami	Jednolite części wód (śródlądowe/przejsiowe/przybrzeżne) objęte trwającymi lub ukończonymi projektami wdrażającymi dające się powielić lub przenieść działania, które ustanowiono w celu poprawienia ich stanu ekologicznego	100 ⁽²⁾
ODPADY	Liczba trwających lub ukończonych projektów ukierunkowanych na osiągnięcie celów prawnych UE w dziedzinie odpadów i wdrożenie hierarchii postępowania z odpadami (odpowiednie gospodarowanie odpadami)	Odsetek trwających lub ukończonych projektów wdrażających dające się powielić lub przenieść działania i zmierzających w kierunku odpowiedniego gospodarowania odpadami	80 %
	Liczba dodatkowych gmin lub regionów w całej UE z nieodpowiednim gospodarowaniem odpadami, na które ukierunkowane są trwające lub ukończone projekty	Gminy objęte trwającymi lub ukończonymi projektami dającymi się powielić lub przenieść i ustanowionymi w celu osiągnięcia odpowiedniego poziomu gospodarowania odpadami	20
EFEKTYWNE GOSPODAROWANIE ZASOBAMI (w tym gleba, lasy oraz gospodarka ekologiczna i obiegowa)	Liczba trwających lub ukończonych projektów wdrażających cele polityki i przepisów unijnych w odniesieniu do obszaru efektywnego gospodarowania zasobami (z wyłączeniem gleby i lasów)	Odsetek trwających lub ukończonych projektów wdrażających dające się powielić lub przenieść działania i zmierzających w kierunku wdrażania aspektów gospodarki ekologicznej i obiegowej	80 %
	Liczba dodatkowych przedsiębiorstw w całej Europie, na które ukierunkowane są trwające lub ukończone projekty	Dodatkowe przedsiębiorstwa objęte trwającymi lub ukończonymi projektami wdrażającymi dające się powielić lub przenieść działania i ustanowionymi w celu wdrożenia gospodarki ekologicznej lub obiegowej	10

Ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami

Projekty zgodnie z art. 18 lit. a) i b) rozporządzenia LIFE

Priorytety tematyczne	Wyniki ilościowe (!)	Wyniki jakościowe	Cele/etapy 2020
	Liczba trwających lub ukończonych projektów wdrażających cele polityki unijnej w obszarze ochrony gleb	Odsetek trwających lub ukończonych projektów wdrażających dające się powielić lub przenieść działania i zmierzających w kierunku zachowania lub poprawy funkcji gleb	80 %
	Powierzchnia w ha gruntów w całej UE, na które ukierunkowane są trwające lub ukończone projekty	Grunty objęte trwającymi lub ukończonymi projektami wdrażającymi dające się powielić lub przenieść działania i ustanowionymi w celu poprawy funkcji gleb	2 000
	Liczba trwających lub ukończonych projektów promujących wdrażanie strategii leśnej dla Unii Europejskiej	Odsetek trwających lub ukończonych projektów wdrażających dające się powielić lub przenieść działania i zmierzających w kierunku wdrażania strategii leśnej dla Unii Europejskiej	80 %
		Odsetek trwających lub ukończonych projektów wdrażających dające się powielić lub przenieść działania, ustanowionych w celu dostarczenia danych dotyczących wskaźników, które mogą przydać się Europejskiemu Centrum Informacji o Lasach	80 %
ŚRODOWISKO i ZDROWIE (w tym chemikalia i hałas)	Liczba trwających lub ukończonych projektów wdrażających politykę unijną w zakresie chemikaliów , w tym projektów promujących zastępowanie substancji i minimalizowanie narażenia	Odsetek trwających lub ukończonych projektów wdrażających dające się powielić lub przenieść działania i zmierzających w kierunku osiągnięcia lub przewyższenia odpowiedniego celu unijnego w odniesieniu do substancji chemicznej na poziomie projektu	80 %
	Liczba osób w całej UE, na które ukierunkowane są trwające lub ukończone projekty mające na celu ograniczenie stosowania chemikaliów	Osoby objęte trwającymi lub ukończonymi projektami wdrażającymi dające się powielić lub przenieść działania i ustanowionymi w celu ograniczenia negatywnych skutków chemikaliów dla zdrowia i środowiska, w tym szacunków w odniesieniu do skutków długoterminowych	50 000

Ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami

Projekty zgodnie z art. 18 lit. a) i b) rozporządzenia LIFE

Priorytety tematyczne	Wyniki ilościowe ⁽¹⁾	Wyniki jakościowe	Cele/etapy 2020
	Liczba trwających lub ukończonych finansowanych projektów ukierunkowanych na redukcję hałasu	Odsetek trwających lub ukończonych projektów wdrażających dające się powielić lub przenieść działania i zmierzających w kierunku osiągnięcia lub przewyższenia odpowiedniego celu unijnego w odniesieniu do redukcji hałasu na poziomie projektu	80 %
		Odsetek trwających lub ukończonych projektów wdrażających dające się powielić lub przenieść działania i ukierunkowanych na redukcję hałasu, zmierzających do ograniczenia narażenia na hałas o co najmniej 3 dB	80 %
	Liczba osób w całej UE, na które ukierunkowane są trwające lub ukończone projekty związane z redukcją hałasu	Czerpanie korzyści z dających się powielić, trwających lub ukończonych projektów wdrażających dające się powielić lub przenieść działania i ustanowionych w celu ograniczenia poziomu hałasu o co najmniej 3 dB	10 000
Jakość POWIETRZA i emisje (w tym środowisko miejskie)	Liczba trwających lub ukończonych projektów zintegrowanych ukierunkowanych na wdrażanie planów i programów ochrony powietrza oraz krajowych programów ograniczania zanieczyszczenia powietrza	Odsetek projektów zintegrowanych powstałych w celu wdrażania zgodnych i efektywnych planów i programów ochrony powietrza zgodnie z art. 23 dyrektywy 2008/50/WE w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrze dla Europy lub w celu sporządzenia zgodnych i efektywnych krajowych programów ograniczania zanieczyszczenia powietrza w państwach członkowskich zgodnie z art. 6 dyrektywy (UE) 2016/2284 w sprawie krajowych poziomów emisji	80 %
	Liczba osób, na które ukierunkowane są trwające lub ukończone projekty dotyczące jakości powietrza	Osoby objęte trwającymi lub ukończonymi projektami wdrażającymi dające się powielić lub przenieść działania zmierzające w kierunku osiągnięcia lub przewyższenia odpowiedniego celu unijnego w odniesieniu do jakości powietrza	1 mln

⁽¹⁾ Ze względu na podejście oddolne i dużą różnorodność problemów związanych ze środowiskiem i klimatem, uwzględnionych w programie LIFE, oraz ograniczone fundusze dostępne w celu rozwiązania tych problemów, mimo wprowadzenia priorytetów tematycznych i tematyki projektów, wykorzystanie projektów w określonych obszarach jest niepewne i w związku z tym niemożliwe jest określenie celów ilościowych *ex ante* w odniesieniu do większości objętych obszarów priorytetowych i wskazanych celów, z wyjątkiem priorytetów tematycznych dotyczących przyrody.

⁽²⁾ Oczekuje się, że w latach 2015–2017 w odniesieniu do 6 900 jednolitych części wód w całej UE nastąpi poprawa ich stanu ekologicznego, a 1,4 % z nich (100) będzie wiązało się z wkładem w ramach programu LIFE.

Przyroda i różnorodność biologiczna**Projekty zgodnie z art. 18 lit. a), b) i c) rozporządzenia LIFE**

Priorytety tematyczne	Wyniki ilościowe	Wyniki jakościowe	Cele/etapy 2020
PRZYRODA	Liczba trwających lub ukończonych projektów ukierunkowanych na siedliska lub gatunki w stanie ochrony poniżej odpowiedniego lub w stanie niebezpiecznym	Odsetek trwających lub ukończonych projektów powstałych w celu poprawy stanu ochrony w rozumieniu dyrektyw 92/43/EWG i 2009/147/WE	100 %
	Liczba siedlisk w stanie ochrony poniżej odpowiedniego/bezpiecznego, na które ukierunkowane są trwające lub ukończone projekty	Odsetek docelowych siedlisk lub gatunków, lub obszarów Natura 2000, na które ukierunkowane są trwające lub ukończone projekty i których stan ochrony ulega poprawie	10 % docelowych siedlisk
	Liczba gatunków w stanie ochrony poniżej odpowiedniego/bezpiecznego, na które ukierunkowane są trwające lub ukończone projekty		10 % docelowych gatunków
	Liczba obszarów Natura 2000/powierzchni w ha obszarów Natura 2000, na które ukierunkowane są trwające lub ukończone projekty		10 % obszarów Natura 2000/powierzchni w ha docelowych obszarów Natura 2000
RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	Liczba trwających lub ukończonych projektów ukierunkowanych na osiągnięcie celów 2, 3, 4 oraz 5 strategii na rzecz różnorodności biologicznej do 2020 r.	Odsetek trwających lub ukończonych projektów wdrażających dające się powielać lub przenosić działania w celu poprawy lub przywrócenia docelowych usług ekosystemowych	80 %
	Liczba powierzchni ekosystemów, na które ukierunkowane są trwające lub ukończone projekty	Odsetek typów i powierzchni ekosystemów, na które ukierunkowane są trwające lub ukończone projekty wdrażające dające się powielać lub przenosić działania i zmierzające do ich poprawy lub odtworzenia	10 % docelowych typów ekosystemów 10 % docelowych powierzchni ekosystemów

Projekty zintegrowane – zgodnie z art. 18 lit. d) rozporządzenia LIFE

Priorytety tematyczne	Wyniki ilościowe	Wyniki jakościowe	Cele/etapy 2020
WODA (w tym środowisko morskie)	Liczba obszarów dorzecza na terenie całej UE, na które ukierunkowane są trwające lub ukończone projekty zintegrowane dotyczące wody	Odsetek obszarów dorzecza objętych projektami zintegrowanymi dotyczącymi wody	3 %

Projekty zintegrowane – zgodnie z art. 18 lit. d) rozporządzenia LIFE			
Priorytety tematyczne	Wyniki ilościowe	Wyniki jakościowe	Cele/etapy 2020
	Liczba trwających lub ukończonych projektów zintegrowanych ukierunkowanych na wdrażanie planów gospodarowania wodami w dorzeczu (RBMP)	Odsetek projektów zintegrowanych ustanowionych w celu wdrażania zgodnych i efektywnych planów gospodarowania wodami w dorzeczu w obszarach dorzecza objętych planami zgodnie z ramową dyrektywą wodną	100 %
	Liczba trwających lub ukończonych projektów zintegrowanych ukierunkowanych na wdrażanie planów gospodarowania wodami w dorzeczu	Odsetek projektów zintegrowanych, w przypadku których finansowanie uzupełniające uruchomione w ramach projektów zintegrowanych jest większe niż całkowita wartość budżetów tych projektów	100 %
ODPADY	Liczba regionów na terenie całej UE objętych trwającymi lub ukończonymi projektami zintegrowanymi dotyczącymi odpadów	Odsetek regionów objętych projektami zintegrowanymi dotyczącymi odpadów	2 %
	Liczba trwających lub ukończonych projektów zintegrowanych ukierunkowanych na wdrażanie planów gospodarki odpadami lub programów zapobiegania powstawaniu odpadów	Odsetek projektów zintegrowanych ustanowionych w celu zapewniania zgodnych i efektywnych planów gospodarki odpadami lub programów zapobiegania powstawaniu odpadów w regionie objętym, zgodnie z art. 28 i 29 dyrektywy ramowej w sprawie odpadów 2008/98/WE	100 %
	Liczba trwających lub ukończonych projektów zintegrowanych ukierunkowanych na wdrażanie planów gospodarki odpadami lub programów zapobiegania powstawaniu odpadów	Odsetek projektów zintegrowanych, w przypadku których finansowanie uzupełniające uruchomione w ramach projektów zintegrowanych jest większe niż całkowita wartość budżetów tych projektów	100 %
Jakość POWIETRZA i emisje (w tym środowisko miejskie)	Liczba osób z regionów w całej UE, na które ukierunkowane są trwające lub ukończone projekty zintegrowane dotyczące powietrza	Odsetek całkowitej populacji UE z regionów objętych projektami zintegrowanymi dotyczącymi jakości powietrza	3 %
	Liczba trwających lub ukończonych projektów zintegrowanych ukierunkowanych na wdrażanie planów i programów ochrony powietrza	Odsetek projektów zintegrowanych powstałych w celu wdrażania zgodnych i efektywnych planów i programów ochrony powietrza zgodnie z art. 23 dyrektywy 2008/50/WE	100 %
	Liczba trwających lub ukończonych projektów zintegrowanych ukierunkowanych na wdrażanie planów i programów ochrony powietrza	Odsetek projektów zintegrowanych, w przypadku których finansowanie uzupełniające uruchomione w ramach projektów zintegrowanych jest większe niż całkowita wartość budżetów tych projektów	100 %

Projekty zintegrowane – zgodnie z art. 18 lit. d) rozporządzenia LIFE

Priorytety tematyczne	Wyniki ilościowe	Wyniki jakościowe	Cele/etapy 2020
PRZYRODA	Liczba obszarów Natura 2000, na które ukierunkowane są trwające lub ukończone projekty zintegrowane dotyczące przyrody	Odsetek obszarów Natura 2000 objętych projektami zintegrowanymi dotyczącymi przyrody	4 %
	Liczba trwających lub ukończonych projektów zintegrowanych ukierunkowanych na realizację priorytetowych ram działań	Odsetek projektów zintegrowanych ustanowionych w celu realizacji priorytetowych ram działań, aby zapewnić odpowiednie zarządzanie obszarami Natura 2000	100 %
	Liczba trwających lub ukończonych projektów zintegrowanych ukierunkowanych na realizację priorytetowych ram działań	Odsetek projektów zintegrowanych, w przypadku których finansowanie uzupełniające uruchomione w ramach projektów zintegrowanych jest większe niż całkowita wartość budżetów tych projektów	100 %

Informacje i zarządzanie**Projekty zgodnie z art. 18 lit. h) rozporządzenia LIFE**

Priorytety tematyczne	Wyniki ilościowe	Wyniki jakościowe	Cele/etapy 2020
INFORMACJE I PODNOSZENIE POZIOMU ŚWIADOMOŚCI	Liczba trwających lub ukończonych projektów ukierunkowanych na podniesienie poziomu świadomości obywateli, przedsiębiorstw, samorządów terytorialnych, zarejestrowanych organizacji pozarządowych (NGO) i innych organizacji społeczeństwa obywatelskiego (zainteresowane strony i obywatele)	Odsetek trwających lub ukończonych projektów wdrażających dające się powielać lub przenosić działania i zmierzających w kierunku uwzględnienia więcej niż dwóch obszarów oprócz obszaru projektu i większej liczby języków niż jeden	80 %
	Liczba zainteresowanych stron i obywateli, na których ukierunkowane są trwające lub ukończone projekty, a którzy są nieświadomi celów w zakresie środowiska, co do których należy podnieść poziom świadomości	Odsetek wzrostu liczby zainteresowanych stron i obywateli, na których ukierunkowane są projekty wdrażające dające się powielać lub przenosić działania dotyczące podnoszenia poziomu świadomości, które to strony lub którzy to obywatele stają się świadomi celów polityki w dziedzinie środowiska określonych w ramach tych projektów, jak przedstawiono w wynikach ankiet <i>ex ante</i> i <i>ex post</i> (przeprowadzonych w ramach projektów LIFE lub przez inne podmioty)	25 %

Informacje i zarządzanie**Projekty zgodnie z art. 18 lit. h) rozporządzenia LIFE**

Priorytety tematyczne	Wyniki ilościowe	Wyniki jakościowe	Cele/etapy 2020
	Liczba zainteresowanych stron i obywateli, na których ukierunkowane są trwające lub ukończone projekty	Aktywny udział zainteresowanych stron i obywateli w działaniach służących podnoszeniu świadomości oferowanych w ramach projektów wdrażających dające się powielać lub przenosić działania (np. udział w ankietach, wolontariat, udział w wycieczkach z przewodnikiem, pobieranie informacji, zadawanie pytań)	> 500 000
EGZEKWOWANIE PRZEPISÓW	Liczba projektów zmierzających do poprawy zgodności i egzekwowania przepisów UE w zakresie środowiska	Odsetek trwających lub ukończonych projektów wdrażających dające się powielać lub przenosić działania i zmierzających do poprawy zgodności i egzekwowania przepisów UE w zakresie środowiska, co zasadniczo prowadzi do poprawy zgodności lub egzekwowania	10 %
Organizacja pozarządowa	Liczba interwencji ze strony NGO otrzymujących dotacje operacyjne w zakresie konsultacji dotyczących polityki UE w dziedzinie środowiska	Odsetek wzrostu liczby interwencji wspierających politykę UE	12 %

Inne projekty**Projekty zgodnie z art. 18 lit. e) i f) rozporządzenia LIFE**

	Wyniki ilościowe	Wyniki jakościowe	Cele/etapy 2020
Projekty pomocy technicznej	Liczba trwających lub ukończonych projektów pomocy technicznej	Trwające lub ukończone projekty pomocy technicznej, w ramach których przygotowuje się projekty zintegrowane	10 przygotowywanych projektów zintegrowanych dotyczących przyrody, 5 dotyczących odpadów, wody lub powietrza
	Liczba trwających lub ukończonych projektów pomocy technicznej	Odsetek trwających lub ukończonych projektów pomocy technicznej prowadzących do projektów zintegrowanych w ramach programu UE LIFE dotyczących poprawy jakości	90 %

Inne projekty			
Projekty zgodnie z art. 18 lit. e) i f) rozporządzenia LIFE			
	Wyniki ilościowe	Wyniki jakościowe	Cele/etapy 2020
Projekty na rzecz budowania potencjału	Liczba projektów służących budowaniu potencjału	Odsetek trwających lub ukończonych projektów na rzecz budowania potencjału zmierzających w kierunku wzrostu w zakresie wykorzystania projektów w danych państwach członkowskich	90 %
	Liczba pomyślnie przyjętych wniosków o dotacje na działania pochodzących z państw członkowskich, w których trwają projekty na rzecz budowania potencjału	Wzrost względnego udziału pomyślnie przyjętych wniosków pochodzących z państw członkowskich, w których trwają lub zostały ukończone projekty na rzecz budowania potencjału, w porównaniu z wykorzystaniem projektów w latach 2010–2012 (w procentach)	5 %

7.2. Podprogram działań na rzecz klimatu

Środki łączące			
	Wyniki ilościowe	Wyniki jakościowe	Cele/etapy 2020
Projekty zintegrowane	Liczba projektów Liczba i zasięg obszarowy oraz obywatele, do których dotarto w ramach strategii łagodzenia zmiany klimatu lub zrealizowanych planów działania Liczba i wartość finansowa projektów uzupełniających sfinansowanych w ramach innych funduszy unijnych lub innych funduszy	Większa liczba państw członkowskich/regionów stosujących podejścia zintegrowane przy wsparciu projektu zintegrowanego lub przy powielaniu wyników z projektu zintegrowanego Większa liczba środków uzupełniających w projektach zintegrowanych finansowanych w ramach innych funduszy unijnych Liczba ton gazów cieplarnianych zredukowanych dzięki nowym technologiom, systemom, instrumentom lub innym podejściom opartym na najlepszych praktykach, opracowanym i przyjętym na podstawie przykładów z programu LIFE	7 państw członkowskich stosujących podejścia zintegrowane przy wsparciu projektu zintegrowanego lub przy powielaniu wyników z projektu zintegrowanego Finansowanie uzupełniające uruchomione w ramach projektów zintegrowanych jest większe niż całkowita wartość budżetów tych projektów
Projekty pomocy technicznej	Liczba projektów Odsetek projektów pomocy technicznej prowadzących do projektu zintegrowanego w ramach programu LIFE	Większa liczba i ulepszona jakość projektów zintegrowanych związanych z projektami pomocy technicznej	100 % projektów doprowadziło do projektu zintegrowanego w ramach programu LIFE

Środki łagodzące			
	Wyniki ilościowe	Wyniki jakościowe	Cele/etapy 2020
Projekty na rzecz budowania potencjału	Liczba projektów	Większy względny udział pomyślnie przyjętych wniosków z państw członkowskich kwalifikowanych do budowania potencjału	7 państw członkowskich posiada co najmniej jeden projekt dotyczący działań w zakresie łagodzenia, finansowany w ramach podprogramu LIFE dotyczącego klimatu
Inne projekty	Liczba projektów Liczba finansowanych projektów promujących innowacyjne technologie, systemy i instrumenty lub inne rozwiązania oparte na najlepszych praktykach w odniesieniu do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych	Większa liczba innowacyjnych technologii, systemów i instrumentów lub innych rozwiązań opartych na najlepszych praktykach w odniesieniu do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych Większy odsetek zaktualizowanych lub nowych rozwiązań opracowanych w ramach programu LIFE, które były systematycznie wykorzystywane lub ulepszone przez sektor prywatny i publiczny Liczba ton gazów cieplarnianych zredukowanych dzięki nowym technologiom, systemom, instrumentom lub innym podejściom opartym na najlepszych praktykach, opracowanym i przyjętym na podstawie przykładów z programu LIFE	80 % wszystkich rozpoczętych projektów stworzyło trwałe innowacyjne technologie, systemy oraz instrumenty lub rozwiązania oparte na najlepszych praktykach w odniesieniu do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych
Przystosowanie się do zmiany klimatu			
	Wyniki ilościowe	Wyniki jakościowe	Cele/etapy 2020
Projekty zintegrowane	Liczba projektów Liczba i zasięg obszarowy oraz obywatele wskazani w celach w ramach strategii dostosowywania się lub planów działania, lub innych planów dostosowywania się o dużym zasięgu terytorialnym realizowanych w ramach programu LIFE Liczba międzyregionalnych lub transgranicznych projektów dotyczących dostosowywania się Liczba i wartość finansowa projektów uzupełniających sfinansowanych w ramach innych funduszy unijnych lub innych funduszy	Pozytywny wpływ na odporność na zmiany klimatu w regionie i w sektorach gospodarki dzięki działaniom finansowanym w ramach programu LIFE i innym projektom uzupełniającym Większa liczba państw członkowskich/regionów stosujących podejścia zintegrowane przy wsparciu projektu zintegrowanego lub przy powielaniu wyników z projektu zintegrowanego Większa liczba środków uzupełniających finansowych w ramach innych funduszy unijnych Pozytywny wpływ projektów LIFE na odporność na zmiany klimatu na obszarach szczególnie podatnych na zagrożenie wskazanych w strategii UE w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu	7 państw członkowskich stosujących podejścia zintegrowane przy wsparciu projektu zintegrowanego lub przy powielaniu wyników z projektu zintegrowanego Finansowanie uzupełniające uruchomione w ramach projektów zintegrowanych jest większe niż całkowita wartość budżetów tych projektów

Przystosowanie się do zmiany klimatu			
	Wyniki ilościowe	Wyniki jakościowe	Cele/etapy 2020
Projekty pomocy technicznej	Liczba projektów Odsetek projektów dotyczących pomocy technicznej prowadzących do projektu zintegrowanego w ramach programu LIFE	Większa liczba i ulepszona jakość projektów zintegrowanych związanych z projektami pomocy technicznej.	100 % projektów doprowadziło do zintegrowanego projektu w ramach programu LIFE
Projekty na rzecz budowania potencjału	Liczba projektów	Większy względny udział pomysłów przyjętych z wniosków z państw członkowskich kwalifikowanych do budowania potencjału	7 państw członkowskich posiada co najmniej jeden projekt dotyczący dostosowywania się finansowany w ramach programu LIFE
Inne projekty	Liczba projektów Liczba finansowanych projektów promujących innowacyjne technologie, systemy i instrumenty lub inne rozwiązania oparte na najlepszych praktykach w odniesieniu do odporności klimatycznej Liczba ocen podatności na zagrożenia, strategii dostosowywania się do zmiany klimatu lub planu działania, opracowanych w ramach programu LIFE Liczba międzyregionalnych lub transgranicznych projektów dotyczących dostosowywania się	Przypisany wzrost odporności klimatycznej, w podziale na sektory, ze względu na prezentowane nowe technologie, systemy, instrumenty lub inne podejścia oparte na najlepszych praktykach, opracowane i przyjęte na podstawie przykładów z programu LIFE Pozytywny wpływ projektów LIFE na odporność na zmiany klimatu na obszarach szczególnie podatnych na zagrożenia wskazanych do finansowania ze środków programu LIFE w ramach strategii UE w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu	W ramach 80 % rozpoczętych projektów utworzono innowacyjne technologie, systemy i instrumenty lub rozwiązania oparte na najlepszych praktykach zwiększające odporność na zmiany klimatu
Zarządzanie			
	Wyniki ilościowe	Wyniki jakościowe	Cele/etapy 2020
Projekty informacyjne, dotyczące zwiększania świadomości i rozpowszechniania informacji	Liczba projektów Liczba obywateli, przedsiębiorstw, samorządów lokalnych, zarejestrowanych organizacji pozarządowych (NGO) i innych organizacji społeczeństwa obywatelskiego, do których dotarło Zasięg geograficzny i objęty obszar	Podniesiony poziom świadomości w odniesieniu do zmiany klimatu spowodowanej przez człowieka oraz rozwiązań, jak wskazano w wynikach badań Eurobarometru Zwiększony udział w konsultacjach z zainteresowanymi stronami lub dyskusjach dotyczących polityki związanych z polityką przeciwdziałania zmianie klimatu i aktami ustawodawczymi	Wzrost o 25 % w odniesieniu do udziału zainteresowanych stron i obywateli w działaniach służących podnoszeniu świadomości Wzrost o 10 % w odniesieniu do obywateli wskazanych w celach projektów LIFE uznających zmianę klimatu spowodowaną przez człowieka za bardzo poważny problem

Zarządzanie			
	Wyniki ilościowe	Wyniki jakościowe	Cele/etapy 2020
Projekty oparte na najlepszych praktykach i inne projekty	<p>Liczba projektów</p> <p>Liczba możliwych do zidentyfikowania utrwalonych praktyk opartych na zastosowaniu wskaźników lub narzędzi opracowanych lub testowanych na podstawie przykładów z programu LIFE</p> <p>Liczba strategii politycznych lub wniosków ustawodawczych na podstawie wyników projektów</p>	<p>Większa liczba najlepszych praktyk podejmowanych przez gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, organy lub włączonych do krajowych/regionalnych programów lub planów działania</p> <p>Zmniejszona liczba przypadków naruszenia przepisów UE w związku z interwencjami w ramach programu LIFE</p>	<p>25 % praktyk lub podejść dotyczących projektów włączone jest do krajowych/regionalnych programów lub planów działania</p> <p>80 % projektów LIFE ukierunkowanych na zarządzanie w zakresie klimatu przyniosło poprawę w tym obszarze</p>

Szczegółowe wyniki, wskaźniki i cele w odniesieniu do instrumentów finansowych

Wskaźniki wspólne w odniesieniu do wszystkich instrumentów finansowych

Wyniki, wskaźniki i cele w odniesieniu do instrumentów finansowych zostaną uzgodnione w ramach umowy z podmiotem dostarczającym. Powinny obejmować co najmniej:

- liczbę umów (pożyczki, gwarancji itd.) z pośrednikami finansowymi (n),
- wielkość finansowania udostępnianą za pośrednictwem instrumentów finansowych (mln EUR),
- wielkość finansowania prywatnego lewarowanego przez instrumenty finansowe (mln EUR),
- liczbę ostatecznych odbiorców (n),
- liczbę państw członkowskich, w których projekty finansowano w ramach instrumentów finansowych (n).

Szczegółowe wskaźniki w odniesieniu do NCFE

- Finansowanie udostępniane przez pośredniczące instytucje finansowe w ramach instrumentu finansowego w wyniku finansowanych projektów (w mln EUR)
- Finansowanie udostępniane na rzecz obszarów Natura 2000 w wyniku finansowanych projektów (w mln EUR)
- Wpływ na odporność klimatyczną (narażenie na zmianę klimatu i wrażliwość na skutki tych zmian) regionów i sektorów gospodarki – w szczególności w obszarach podatnych na zagrożenie wskazanym jako priorytetowe pod względem finansowania ze środków programu LIFE w ramach strategii UE w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu – jako wynik finansowanych projektów
- Wpływ na stan ekosystemu jako wynik finansowanych projektów
- Tworzenie miejsc pracy: liczba stworzonych miejsc pracy w wyniku finansowanych projektów (liczba miejsc pracy w przeliczeniu na ekwiwalent pełnego czasu pracy)

Szczegółowe wskaźniki w odniesieniu do instrumentu PF4EE

- Wspomagane finansowanie prywatne (mln EUR) w wyniku pożyczek w ramach instrumentu PF4EE
- Oszczędność energii wygenerowana (GWh) w wyniku pożyczek w ramach PF4EE
- Redukcja emisji CO₂ (ton CO₂) w wyniku pożyczek w ramach instrumentu PF4EE
- Tworzenie miejsc pracy: liczba miejsc pracy stworzona w wyniku pożyczek w ramach instrumentu PF4EE (liczba miejsc pracy w przeliczeniu na ekwiwalent pełnego czasu pracy)

Oczekiwane wyniki charakterystyczne w odniesieniu do NCFE

Oczekuje się, że w trakcie etapu pilotażowego w ramach NCFE przeprowadzi się 9–12 operacji (w tym operacje pośrednie). Inwestycje indywidualne pozostaną na poziomie poniżej 10–15 mln EUR.

Przewidywane lewarowanie wartości mechanizmu w stosunku do środków programu LIFE leży w przedziale od 2,2 do 3,2. Uwzględniając ewentualny wkład ostatecznych odbiorców w koszty projektu w wysokości 25 %, lewarowanie całkowitej inwestycji w odniesieniu do środków programu LIFE mogłoby zawrzeć się w przedziale od 2,8 do 4,2. Całkowita inwestycja w projekty związane z zarządzaniem kapitałem naturalnym tylko na etapie pilotażowym mogłaby sięgnąć 420 mln EUR.

Podczas kolejnego etapu operacyjnego przewidywane lewarowanie mogłoby osiągnąć wartość 6, zwłaszcza gdyby do mechanizmu przyłączyli się inni inwestorzy i gdyby dokonano większej liczby inwestycji dzięki pośrednikom i funduszom.

Oczekiwane wyniki w odniesieniu do instrumentu PF4EE

W ramach instrumentu PF4EE należy podpisać maksymalnie 10 umów finansowych (pożyczki EBI w zakresie efektywności energetycznej i mechanizmów z podziałem ryzyka/mechanizmów pomocy eksperckiej) z pośrednikami finansowymi w latach 2014–2017 (tj. w trakcie etapu pilotażowego) i dodatkowe 10 w latach 2018–2020. Umowa finansowa może obejmować wdrożenie instrumentu finansowego w większej liczbie państw członkowskich niż jedno, a pośrednik finansowy może podpisać więcej niż jedną umowę finansową.

W fazie początkowej instrumentu PF4EE przewidywano wsparcie dla całkowitych nakładów inwestycyjnych w wysokości 540 mln EUR. Po podpisaniu 6 umów w latach 2015–2016 i z myślą o obecnej serii projektów EBI ma jednak w tej chwili na celu uzyskanie 1 mld EUR na nowe inwestycje w zakresie efektywności energetycznej realizowane w latach 2014–2017. Jeżeli chodzi o lata 2018–2020, należy zapewnić dodatkowy 1 mld EUR na nowe inwestycje w zakresie efektywności energetycznej, dzięki podpisaniu 10 dodatkowych umów w ramach instrumentu PF4EE w okresie po 2017 r. Przyniosłoby to 2 mld EUR całkowitych nakładów na inwestycje uzyskanych w ramach instrumentu PF4EE w okresie 2014–2020.

W okresie opracowywania instrumentu PF4EE przewidywane lewarowanie wartości portfela pożyczek w odniesieniu do środków programu LIFE wynosiło 6 dla etapu pilotażowego. Uwzględniając ewentualny wkład ze strony ostatecznych odbiorców w koszty projektu w wysokości 25 %, przewidywano, że do końca 2017 r. efekt lewarowania całkowitej inwestycji w odniesieniu do środków programu LIFE wyniesie 8. Tego rodzaju minimalna wartość docelowa lewarowania będzie mieć zastosowanie również w przypadku okresu 2018–2020.
